

TAMPEREEN YLIOPISTO

Johtamiskorkeakoulu

**Sosiaalipoliittisten hyvinvointivaltiomallien
kansainvälinen vertailu ja hyvinvointiarviointi –
Esping-Andersenin luokittelusta inhimilliseen ja ekosysteemin hyvinvointiin**

Taloustiede

Pro gradu -tutkielma

Lokakuu 2014

Ohjaaja: Matti Tuomala

Ruusu Blomberg

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

BLOMBERG, RUUSU: Sosiaalipoliittisten hyvinvointivaltiomallien kansainvälinen vertailu ja hyvinvointiarviointi – Esping-Andersenin luokittelusta inhimilliseen ja ekosysteemin hyvinvointiin

Pro gradu -tutkielma: 92 sivua + liitteet 15 sivua.

Taloustiede

Lokakuu 2014

Avainsanat: hyvinvointivaltio, sosiaalivakuutus, sosiaalipolitiikka, kansainvälinen vertailu, hyvinvointivaltiomallit, oikeudenmukaisuus

Hyvinvointivaltio on toiminut läntisissä teollisuusmaissa melko hyvin viime vuosiin asti vähentämällä köyhyyttä ja epävarmuutta. Tarve vastata sosiaalisista riskeistä aiheutuviin epävarmuuksiin ihmisten elinkaarella ilmeni jo 1930-luvulla suuren laman aikana ja hyvinvointivaltioita ruvettiin varsinaisesti luomaan kasvavan talouden tarpeisiin maailmansotien jälkeen.

Hyvinvointivaltio ei ole yksiselitteinen käsite. Usein sillä kuitenkin tarkoitetaan valtion kansalaisilleen tarjoamia sosiaaliturvan kaltaisia sosiaalietuuksia sekä koulutuksen ja terveydenhoitopalvelujen kaltaisia yhteiskunnallisia palveluja. Hyvinvointivaltioita on eri laajuisia ja tutkimuskirjallisuuden kirjo eri malleista on varsin runsas. Esim. Esping-Andersen luokittelee hyvinvointivaltiomallit kolmeen ryhmään: angloamerikkalaisiin, keskieurooppalaisiin ja pohjoismaisiin hyvinvointivaltioihin. Angloamerikkalaisessa mallissa korostetaan markkinoita, keskieurooppalaisessa työmarkkinoita ja pohjoismaisessa valtiota hyvinvoinnin tuottajainstituutiona.

Koska aineisto ei täyttänyt parametristen testien oletuksia, tutkielmassa käytettiin niiden sijaan yksisuuntaisen varianssianalyysin ja t-testin epäparametrisia vastineita testaamaan, eroavatko nämä kolme maaryhmää toisistaan kymmenen keskeisen sosiaali- ja ympäristömuuttujan suhteen. Lisäksi regressiomallilla tutkittiin kuinka viiden selittäjäksi valitun muuttujan muutos vaikuttaisi selitettävien Prescottt-Allenin inhimillisen (Human Wellbeing Index) ja ekosysteemin (Ecosystem Wellbeing Index) hyvinvointi-indeksien arvoihin. Aineisto on kerätty pääosin OECD:n tilastoista. Tilastoanalyysit toteutettiin tilasto-ohjelma SPSS:llä.

Tutkimustulosten perusteella pohjoismaiset hyvinvointivaltiot erottuvat omana ryhmänään, mutta angloamerikkalaisten ja keskieurooppalaisten maiden välillä ei ollut havaittavissa selvää eroa. Kyseinen maaluokitus ei siten vaikuta olevan enää yhtä relevantti kuin vuonna 1990, kun Esping-Andersenin teos aiheesta julkaistiin. Vaikuttaa siltä, että tulevaisuudessa ei välttämättä enää ole yhtä selkeästi erotettavissa eri hyvinvointivaltiomalleja toisistaan.

Hyvinvointivaltion toimintaympäristö on muuttunut siitä, mitä se oli 1950-luvulla, kun hyvinvointivaltioita luotiin teollisuusmaihin. Nykyään haasteita valtioiden toiminnalle muodostavat väestörakenteen muutokset ja väestön ikääntyminen, talouden globalisaatio sekä pääomien ja ammattityövoiman liikkuvuuden lisääntyminen ja hyödykemarkkinoiden yhdentyminen. Todennäköisesti hyvinvointivaltio ei tule tulevaisuudessa häviämään, vaikka on odotettavissa, että eri hyvinvointivaltiomallit lähentyvät toisiaan.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
2 SOSIAALIVAKUUTUKSEN HISTORIAA	3
2.1 1880-luku: sosiaalivakuutus syntyy.....	3
2.2 Sosiaalivakuutusjärjestelmien kaksi päälinjaa.....	4
2.2.1 Ansaintaperiaatteelle perustuva Bismarckin Saksa	5
2.2.2 Vähimmäislinjalle perustuva Beveridgen Iso-Britannia.....	7
2.3 Aatteiden aaltoliike.....	8
2.3.1 Libertarianismi ja anti-kollektivistit	9
2.3.2 Sosiaaliliberalismi ja vastentahtoiset kollektivistit.....	13
3 JULKINEN SEKTORI JA HYVINVOINTIVALTIO.....	17
3.1 Miksi julkinen sektori puuttuu markkinoiden toimintaan?.....	17
3.2 Julkisen talouden menot	22
3.2.1 Julkiset menot bruttokansantuotteesta	23
3.2.2 Julkisten menojen rakenne.....	25
3.3 Sosiaalimenot ja hyvinvointivaltion laajuus.....	27
3.3.1 Sosiaalimenot bruttokansantuotteesta.....	27
3.3.2 Sosiaalimenojen rakenne	30
4 HYVINVOINTIVALTIO JA SOSIAALIVAKUUTUS	32
4.1 Määrittely.....	32
4.2 Tavoitteet	37
4.3 Sosiaaliturva	42
4.3.1 Tulonsiirrot	43
4.3.2 Palvelut	48
5 HYVINVOINNIN MITTAAMINEN JA HYVINVOINTIVALTIONMALLIT	51
5.1 Hyvinvoinnin mittaaminen: Sosiaali- ja ympäristöindikaattorit	51
5.1.1 Inhimillinen hyvinvointi	53
5.1.2 Ekosysteemin hyvinvointi	55

5.2 Hyvinvointivaltiomallit	57
5.2.1 Angloamerikkalainen liberalistinen malli	58
5.2.2 Keskieurooppalainen konservatiivis-korporatistinen malli	61
5.2.3 Pohjoismainen sosiaalidemokraattinen malli	63
5.3 Hyvinvointivaltiomallien testaaminen empiirisesti	68
5.3.1 Tutkimusasetelma	68
5.3.2 Maaryhmien välinen vertailu	69
5.3.3 Korrelaatiot ja selittävien muuttujien valinta regressiomalliin	71
5.3.4 Regressiomallit	71
6 HYVINVOINTIVALTION HAASTEET JA TULEVAISUUS	74
6.1 Väestörakenteen muutokset	74
6.2 Globalisaatio	76
6.3 Kohti demokraattista vihreää globaalia keynesiläisyyttä	80
7 LOPUKSI	84
LÄHTEET	88
LIITTEET	93
Liite 1. Muuttujaluettelo	93
Liite 2. Kruskal–Wallis -testi kaikista maaryhmistä	94
Liite 3. Mann–Whitneyn U -testi maaryhmistä 1 ja 3	95
Liite 4. Mann–Whitneyn U -testi maaryhmistä 2 ja 3	96
Liite 5. Mann–Whitneyn U -testi maaryhmistä 1 ja 2	97
Liite 6. Mann–Whitneyn U -testi maaryhmistä 1 ja 2 verrattuna maaryhmään 3	98
Liite 7. Korrelaatiomatriisi	99
Liite 8. Regressiomalli 1: Lasten köyhyys	103
Liite 9. Regressiomalli 2: Ammattiliittoon kuulumisen	104
Liite 10. Regressiomalli 3: Julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan	105
Liite 11. Regressiomalli 4: Naisten työssäkäyntiaste	106
Liite 12. Regressiomalli 5: Kierrätettävien osuus energian tuotannosta	107

1 JOHDANTO

Hyvinvointivaltiota on tutkittu viime vuosina paljon, mikä selittyy hyvinvointivaltion kehitymisellä monissa maissa 1960–70-luvuilla. Valtiot vaihtelevat panostuksessaan hyvinvointiin ja niiden historialliset ominaispiirteet ovat olleet ratkaisevia tekijöitä hyvinvointivaltion syntymisen edistämässä. Hyvinvointivaltion laajempi tarkastelunäkökulma liittyy poliittiseen talouteen ja se keskittyy valtion kasvavaan rooliin talouden johtamisessa ja organisoinnissa. Työllisyyden, palkkojen ja kokonaistaloudellisen ohjauksen kysymykset katsotaan hyvinvointivaltion olennaisiksi osiksi. (Esping-Andersen 1990, 1–2.) Sosiaalivakuutus, sosiaaliset tulonsiirrot ja verotus tulojen uudelleenjaon muotona ovat merkittävä osa hyvinvointivaltiota ja ne ovat valtion keino säädellä hyvinvointivaltionsa tasoa. Laajaa hyvinvointivaltiota kuvastaa suuri julkinen sektori, kattava sosiaalivakuutus ja pienet tuloerot. Kansantaloustiede oli sosiaalipoliittisen tutkimuksen perustiede (Raunio 2003, 287). Yksi sosiaalipoliitiikan keskeinen lähtökohta on ollut kansalaisten hyvinvoinnin turvaaminen. Hyvinvoinnin määritelmä on kuitenkin eri aikoina ja eri yhteiskunnissa vaihdellut. Elämänlaatuun vaikuttaviksi hyvinvoinnin osatekijöiksi katsotaan kuuluvan yhteisyyssuhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja taloudellinen hyvinvointi. (Koivula et al. 1994, 9–10.) Hyvinvointivaltioissa hyvinvoinnilla puolestaan tarkoitetaan terveyttä, koulutusta ja taloudellista turvallisuutta (Kiander & Lönnqvist 2002, 97).

”Eri länsimaissa toteutettu hyvinvointivaltiomalli on muotoutunut vastaamaan kunkin yhteiskunnan erilaisten intressipiirien pyrkimyksiä ja niiden taustalla voi siten nähdä heijastumia eri arvo-
lähtökohdista” (Koivula et al. 1994, 16). Hyvinvointivaltio on ollut suuri kansallinen ja kansainvälinen projekti. Modernin hyvinvointivaltion juuret johdetaan pitkälle sosiaali- ja aatehistoriaan, vaikka käytännössä se lähti liikkeelle 1930-luvun suuren pulakauden synnyttämistä aatteista ja politiikasta. ”John Maynard Keynesin yleinen teoria työllisyydestä, korosta ja rahasta osoitti, miten lamaa ja työttömyyttä vastaan voidaan toimia aktiivisen kysynnänsäätelyn keinoin, ja Gunnar Myrdalin kasaantuvan kasvun teoria puolestaan osoitti, miten sosiaaliset tulonsiirrot eivät olekaan kansantalouden rasite vaan tukevat kasvua ja työllisyyttä.” Hyvinvointivaltioiden varsinainen rakennuskausi alkoi toisen maailmansodan jälkeen soveltaen erilaisia malleja eri maissa. Sitä on kaikkialla rakennettu omien kokemusten ja kansallisten erityisolojen perusteella, eikä sille ole olemassa yhtä yleispätevää mallia. Hyvinvointivaltioiden toteutuksen kaksi keskeistä edellytystä ovat kuitenkin aina toteutuneet: talouden kehityksen riittävä teollistumisaste ja toimiva demokratia. (Tuomioja 1999, 46.) Vaikka hyvinvointivaltioiden syntyprosessit ja kehittyminen ovat olleet erilaisia eri maissa, yhteistä on, että niiden rakentaminen on ollut reaktio ongelmiin, joita markkinoiden vapaa toiminta ja taloudelliset lamakaudet ovat aiheuttaneet. Tarpeen yleiselle sosiaalivakuutukselle sekä talouden kehitystä vakauttavalle talouspolitiikalle loivat markkinataloudelle

tyypillinen epävarmuus, toistuvat lama- ja työttömyyskaudet ja etenkin 1930-luvun erittäin syvä maailmanlaajuinen talouskriisi. (Kiander & Lönnqvist 2002, 33–34.)

Hyvinvointivaltio perustuu neljän kirjoittamattoman sopimuksen varaan, jotka muodostuvat yhteisistä laajalti hyväksytyistä aatteista: solidaarisuudesta, työllisyydestä, sukupolvien välisestä tulonjaosta ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Solidaarisuussopimuksen mukaan julkisen vallan tehtävänä on vakuuttaa ihmiset eri sosiaalisten riskien varalle. Normaalityösuhtesopimuksen mukaan oman työn tulisi olla kaikkien työkykyisten ja -ikäisten kansalaisten ensisijaisen toimeentulon lähde. Sukupolvisopimuksen mukaan hyvinvointivaltion tulee tasata tuloeroja ihmisen elinkaaren eri vaiheiden välillä. Työssäkäyvät ovat nettomaksajia ja lapset, nuoret ja eläkeläiset ovat hyötyjiä. Sukupuolisopimuksella tarkoitetaan sekä naisten että miesten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. (Kiander & Lönnqvist 2002, 38–40.) Hyvinvointivaltioiden välillä on paljon eroja ja siten on vaikea yleistää täsmällistä hyvinvointivaltiomallia eri järjestelmien kehittyttyä omassa kansallisessa kontekstissaan. Tämä moninaisuus heijastuu sosiaaliturvajärjestelmiin käytettyjen menojen laajuudessa, niiden jakautumisessa ohjelmittain, etuuksien rakenteessa ja suunnittelussa sekä rahoituksen järjestämisessä ja lähteissä. (Pestieau 2006, 21.) Hyvinvointivaltiomalleja on luokiteltu eri tavoin. Esim. Esping-Andersen esitteli vuonna 1990 hyvinvointivaltiomallien luokituksen, missä maat oli jaettu kolmeen eri ryhmään: angloamerikkalaisiin, keskieuropalaisiin sekä pohjoismaisiin hyvinvointivaltioihin. Tutkielmassani tarkastellaan, ovatko Esping-Andersenin hyvinvointivaltiomallit edelleen selkeästi erilaisia toisistaan vai ovatko nämä lähentyneet toisiaan. Tämänkaltaisen tarkastelu ei huomioi eri maiden järjestelmien yksityiskohtia.

Viimeisen 10–15 vuoden aikana hyvinvointivaltion toimintaympäristö on muuttunut. Muutoksista merkittävimpiä ovat talouden globalisaatio, pääomien ja ammattityövoiman liikkuvuuden lisääntyminen sekä hyödykemarkkinoiden yhdentyminen. Näistä talouden globalisaatiolla ja integraatiolla on vaikutuksia hyvinvointivaltion toimintaympäristöön ja toimintamahdollisuuksiin. EU:n tukemassa eurooppalaisessa mallissa sosiaalipolitiikka nähdään myönteisenä talouden toimintakykyä parantavana tekijänä. Väestön ikääntymiseen sekä globalisaatioon liittyvien riskien vuoksi tarve hyvinvointivaltion tarjoamalle kollektiiviselle vakuutukselle on pikemminkin kasvamassa kuin vähenemässä. Myös tulevaisuudessa hyvinvointivaltioiden yksi tehtävä on suojata kansalaisten toimeentulo riskien toteutuessa. (Kiander & Lönnqvist 2002, 7–9.) Keynesiläinen makrotaloudellinen näkemys, kasvutavoitteet sekä sosiaalipolitiikan kehittäminen nivoutuivat yhteen ja tukivat toisiaan silloin, kun hyvinvointijärjestelmiä luotiin teollisuusmaihin, mutta taloudelliset ja ideologiset muutokset ovat vähitellen murentaneet tätä ajattelumallia (Kiander & Lönnqvist 2002, 24). Kuitenkin EU:n perustuslaissa tavoitteita koskevassa kohdassa todetaan:

”EU pyrkii kestävään kehitykseen, jonka perustana on tasapainoinen talouskasvu ja hintavakaus, täystyöllisyyttä ja sosiaalista edistystä tavoitteleva *erittäin kilpailukykyinen sosiaalinen markkinatalous* sekä korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja sen laadun parantaminen. Se edistää tieteellistä ja teknistä kehitystä.” Sosiaalista Eurooppaa käsitelleen työryhmän mielestä yleisiin tavoitteisiin tuli sisältyä sosiaalisia tavoitteita, joiden vahvistaminen taloudellisiin tavoitteisiin yhdenvertaisina on olennainen osa niitä periaatteita, joiden pohjalta EU on luotu, ja niitä päämääriä, joita kohti se pyrkii. Useat jäsenmaat katsovat, että tavoitteissa olisi viitattava unioniin ”sosiaalisena markkinataloutena” korostamaan, että taloudellinen ja sosiaalinen kulkevat käsi kädessä. (Hellsten 2004, 142–143.)

2 SOSIAALIVAKUUTUKSEN HISTORIAA

2.1 1880-luku: sosiaalivakuutus syntyy

Teollistuvissa ja teollistuneissa maissa sosiaaliturvajärjestelmien suuret linjat ovat kehittyneet melko yhdensuuntaisesti, vaikka kansalliset versiot poikkeavatkin toisistaan (Pentikäinen 1997, 11). Sosiaalipolitiikan synty liitetään kirjallisuudessa itsestään selvyytensä teollistumiseen, mikä kuitenkin toisinaan asetetaan kyseenalaiseksi ja väitetään, että sosiaalipolitiikkaa on jossain muodossa esiintynyt myös esiteollisessa yhteiskunnassa (Raunio 2003, 11).

Sosiaaliturvaa tuottavia instituutioita olivat ennen sosiaaliturvan yhteiskunnallistumista yksityinen hyväntekeväisyys, ammatilliset yhdistykset, työnantajien huolto sekä ihmisten keskinäinen apu (Koivula et al. 1994, 47). Sukulaisapu eli oma perhe oli tärkein sosiaaliturvan lähde varhaisina aikoina. Tämä päti varsinkin maatalousyhteiskuntaan, joissa tavallinen elämisen muoto oli juuri suurperheet. Lakisääteinen sosiaalivakuutus syntyi, kun elinkeinorakenteiden kehittyessä yhä suurempi osuus väestöstä siirtyi suurperheiden luota erilaisiin teollisiin ja kaupallisiin ammatteihin ja asettui työpaikkojensa luo. Erityisesti työväestö joutui tällöin turvattomaksi, koska sairaus, perheen huoltajan kuolema ja myös vanhuus ajoivat perheen vaikeuksiin tai jopa suoraan kurjuuteen. Tilanteen korjaamiseksi edes alkeellisinta turvaa antamaan syntyi vakuutusnomaisia organisaatioita, jotka olivat Suomeenkin levinneiden vakuutuskassojen kaltaisia tai vaihtoehtoisesti turvaututtiin köyhäinhoitoon tai kirkon armeliaisuuteen. 1800-luvulla turvattomuus muodosti suuren yhteiskunnallisen epäkohdan, mikä aiheutti koko yhteiskunnan perusteita uhkaavan vaaran. (Pentikäinen 1997, 11.)

Modernin sosiaalivakuutuksen käsite vakiintui Francois Ewaldin mukaan 1800-luvun lopulla Euroopassa. Kaikissa teollistuvissa eurooppalaisissa maissa oli olemassa sosiaaliturvan suunnitelma, mutta se muotoutui maan historia ja poliittiset voimasuhteet huomioiden. Vakuutusidea, tai tietynlainen vakuutustietoisuus, oli laajalle levinnyt. Se nähtiin ratkaisuna työväenluokan turvatoomaan asemaan. Sen järjestämistavoista kuitenkin kiisteltiin. Vaihtoehtoina olivat vapaaehtoinen vakuutus sekä valtion järjestämä pakollinen vakuutus. ”Sosiaalivakuutuksen julkisen järjestelmän kehitys – siirtyminen yksityisestä säästämiseen kollektiiviseen, pakolliseen, kansallisvaltion laajuiseen järjestelmään – oli merkittävä poliittinen ja hallinnollinen keksintö.” Uudenlainen sosiaalipolitiikka sai alkunsa, kun vakuutuksesta tuli 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun aikana sosiaalinen. Yhteisöllisten turvajärjestelyjen, köyhäinhoidon ja säästämisen vaihtoehtona oli vakuutus vahingonvaaran tasoituksena. Se eriytyi sen pitkään kilpailleista naapurustosolidaarisuudesta ja keskinäisistä avustusyhdistyksistä rationalisoimalla ne muuttaen keskinäisen avun välittömät suhteet pysyviksi sopimusoikeudellisiksi suhteiksi. (Hellsten 2004, 120.)

2.2 Sosiaalivakuutusjärjestelmien kaksi päälinjaa

Vaikka teollistuminen alkoi Isossa-Britanniassa, niin silti nykyaikainen sosiaalipoliittinen ajattelu ja käytäntö syntyivät Saksassa. Sosiaalivakuutusjärjestelmä ei syntynyt ensimmäiseksi Isossa-Britanniassa, vaikka siellä vaikutti jo pelkästään suuren teollisuustyöväestön takia olevan suotuisat edellytykset julkisen sosiaaliturvan kehittämiseksi. Syynä oli Isossa-Britanniassa teollistumisen alkuaikoina vallinnut liberalistinen ajattelutapa, mikä korostaa valtion puuttumattomuutta taloudelliseen toimintaan ja ihmisten omaa vastuuta toimeentulostaan. Yhteiskunnallisen ajattelutavan mukaan Saksassa taas ei vieroksuttu sitä, että valtio säänteli talouselämää ja siellä valtion myös toivottiin väliintulollaan ratkaisevan yhteiskunnallisia ongelmia ja ristiriitoja. (Raunio 2003, 18.) Isossa-Britanniassa toteutettua sosiaalipolitiikkaa, jonka painopiste oli ammattiyhdistyksissä ja oman avun periaatteelle rakentuvassa apukassatoiminnassa saatetaan pitää kehittymättömänä verrattaessa sitä saksalaiseen tapaan, jossa painotetaan valtiollisten järjestelmien ensisijaisuutta. Kyse on perustavanlaatuisesti erilaisista tavoista ratkaista ns. työväenkysymys ja puhutaankin raskaan ja kannustavan otteen sosiaalipolitiikkamalleista. Raskaan otteen mallin mukaan valtion tavoitteena on omalla laajalla sosiaaliturvajärjestelmällään tukahduttaa sosiaaliset ja poliittiset levottomuudet ja heikentää työväenliikkeen asemaa. Tästä Bismarckin Saksa oli hyvä esimerkki. Kannustavan mallin mukaan valtio ei luo omaa laajaa turvajärjestelmää, vaan tukee työväen keskinäisiä turvajärjestelmiä ja siten integroi työväenliikkeen yhteiskuntaan, josta mm. Ison-Britannian järjestelmä oli esimerkkinä. (Raunio 2003, 19.)

Kaksi periaatelinjaa on ollut nähtävissä lakisääteisen sosiaalivakuutuksen tavoitteiden asettelussa koko sosiaalivakuutuksen olemassaolon ajan. Lakisääteinen vakuutus tulee rajoittaa vähimmäisturvalinjan kannattajien mielestä vain vähimmäistoimeentulon turvaamiseen, mikä johtaa tasa-eläketyyppisiin etuuksiin. Kunkin kansalaisen omaksi asiaksi jää esim. säästöillä tai vapaaehtoisilla vakuutuksilla täydentää tätä vähimmäisturvaa. Ansiosidonnaisen linjan tavoitteena on pyrkiä turvaamaan se kulutustaso, joka eläkkeen (tai päivärahan) saajalla oli työssä ollessaan, mikä johtaa etuuksien mitoittamiseen ansiotulon perusteella. Esim. eläke voi olla 60 % siitä palkasta, joka sen saajalla oli ennen eläkkeelle siirtymistä. (Rantala & Pentikäinen 2009, 45.) Rimlinger katsoi toisen maailmansodan jälkeistä kehitystä luonnehtiessaan Saksan edustavan erästä versiota sodan jälkeisen sosiaalipolitiikan mallista ja Ison-Britannian toista. Peter Taylor-Gooby tiivistää sodanjälkeisen kehityksen tulokset kahdeksi hyvinvointivaltiotyypiksi, jotka ovat keynesiläis-beveridgeläinen ja keynesiläis-bismarckilainen hyvinvointivaltio. Valtiot ohjasivat taloutta täytyöllisyyden edistämiseksi ja organisoivat sosiaaliturvan niitä tarpeita varten, joita perhe ja markkinat eivät tyydyttäneet. Sodan jälkeen kaikissa maissa yleinen ilmiö oli talouden ohjauksen voimistuminen sekä ajatus talouden ja sosiaalipolitiikan kytkennästä. Talouden ohjaus sai kuitenkin erilaisia muotoja ja eri oppijärjestelmät vaikuttivat siihen. (Hellsten 2004, 133–134.)

2.2.1 Ansaintaperiaatteelle perustuva Bismarckin Saksa

Saksassa 1880-luvulla kehittyi yleinen sosiaalivakuutus yhteiskunnallisena järjestelmänä (Korpi-luoma et al. 2006, 14). Sen alkuna voidaan pitää valtakunnankansleri Otto von Bismarckin sosiaalivakuutuslakeja. Valtiollinen sairausvakuutus säädettiin ensimmäiseksi vuonna 1883, laki työtataturmavakuutuksesta seuraavana vuonna ja työkyvyttömyys- ja vanhuusvakuutukset vuonna 1889. (Niemelä 2004, 90.) Näitä täydennettiin myöhemmin vielä perhe-eläkevakuutuksella. Tiettyt työntekijäryhmät saivat tapaturmavakuutuslain perusteella korvausta työssä sattuneiden tapaturmien johdosta. Tätä edeltäneen lainsäädännön mukaan työnantaja oli vastuussa näiden tapaturmien seurauksista, jos tapaturman voitiin katsoa aiheutuneen työnantajan tuottamuksesta esim. puutteellisten suojatoimenpiteiden tai muiden syiden takia. (Rantala & Pentikäinen 2009, 45.) Lakien tavoite oli hankkia työväestölle lakiin perustuva oikeus riittävään toimeentuloon, jottei tarvitsisi turvautua tapaturman, sairauden tai vanhuuden vuoksi köyhäinhoitoon. Etuudet perustuivat ansaintaperiaatteelle: vakuutuksen tavoitteena oli kulutustason turvaaminen työntekijöille työväenvakuutuksena. (Niemelä 2004, 90.) Saksassa sosiaalinen kysymys tulkittiin nimenomaan työväenkysymykseksi, ja siksi sosiaalivakuutuskin syntyi työväenvakuutuksena (Hellsten 2004, 121). Siten se kattoi pelkästään palkkatyöläiset turvaten heille toimeentulon sosiaalisten riskien varalta. Työväenvakuutusperinteestä on nähtävissä vieläkin piirteitä keskieuropalaisessa korporatiivisessa sosiaalipolitiikassa. (Koivula et al. 1994, 48.) Siellä järjestelmät ovat olleet lähinnä

ansioperusteisia tai mm. enimmäismäärien (kattojen) rajoittamia sekajärjestelmiä (Rantala & Pentikäinen 2009, 45).

Lakisääteisen sosiaalivakuutuksen luominen Saksassa 1880-luvulla oli yhteiskuntakehityksen merkittäviä tapahtumia. Perusteluja sille olivat mm. kristillisyyden ja humanismin aatteet sekä valtiota säilyttävän politiikan tarpeellisuus. (Pentikäinen 1997, 11.) Sosiaalivakuutuslakien syntymisen taustalla oli myös poliittisia tavoitteita, sillä Bismarckin tavoitteena oli lisätä Saksan valtakunnan sisäistä yhtenäisyyttä, pysäyttää sosialismin leviäminen sekä kohottaa Saksa Euroopan taloudellisesti johtavaksi valtioksi. Sosiaalivakuutuslakeja voidaan pitää osoituksena sosiaalisen ajattelutavan muutoksesta, jolle Saksassa oli luonut pohjaa kansallisen valtion syntyminen, teollistuminen ja yleisen äänioikeuden toteutuminen vuonna 1869. (Niemelä 2004, 90.) Yleensä puhutaan Bismarckin sosiaalivakuutusjärjestelmän poliittisista motiiveista, jotka eivät kuitenkaan yksin riittäneet. Järjestelmä syntyi sekä vallankumouksellisen työväenliikkeen taltuttamiseksi että teollisen työvoiman jatkuvuuden turvaamiseksi. Siten sosiaalivakuutus toteutti poliittisen tehtävän ohella myös taloudellista tehtävää. Sosiaalivakuutus koski aluksi vain teollisuustyöväestöä yhteiskunnallisista lähtökohdista johtuen, vaikka jo silloin katsottiin, että sosiaalipolitiikan tulee kohdistua myös palkkatyöllä itsensä elättäviin keskiluokkaisiin väestöryhmiin, julkisen ja yksityisen sektorin toimihenkilöihin. (Raunio 2003, 17.) ”Otto von Bismarck ymmärsi, ettei yhteiskunnan eheyttä uhkaava työväenliike ollut taltutettavissa pelkällä lailla ja väkivallalla. Sosialistien toiminnan kieltäminen ei yksin riitä. Kepin ohella tarvitaan porkkanaa. Tarvitaan sosiaalipoliittisia uudistuksia vahvistamaan työväestön lojaalisuutta kapitalistista valtiota kohtaan.” Bismarckin sosiaalipolitiikan ydinsisältönä ollut uusi sosiaalivakuutusjärjestelmä oli ensimmäinen moderni valtiollinen sosiaalipoliittinen järjestelmä koko Euroopassa ja se toimi esimerkkinä muiden maiden sosiaalivakuutuslainsäädännön kehittämistyössä. (Raunio 2003, 16–17.)

Monissa Euroopan maissa Bismarckin johdolla toimeenpantu sosiaalilainsäädäntö herätti vastakaikua ja sosiaalivakuutusjärjestelmästä tuli esikuva, josta keskusteltiin (Hellsten 2004, 122). Saksasta sosiaalivakuutuksen ajatus levisi nopeasti myös muihin maihin. Vakuutus oli aluksi monin tavoin vaatimatonta ja kohdistui vain osaan työntekijöistä. Eläkkeet ja muut korvausmäärät olivat pieniä eikä sosiaalivakuutus ollut kokonaan irtautunut sosiaalihuollolle tunnusomaisesta tarveharkinnasta. (Rantala & Pentikäinen 2009, 45.) Vakuutuksen piiriin kuului kauan pelkäänsä työväestö, ja sitä kutsuttiinkin työväen vakuutukseksi. Päivärahoilla ja eläkkeillä oli matalat ylärajat. Pitkään vakuutuksella oli eräänlaisen parannetun köyhäinhoidon leima. Kun Saksan malli levisi moniin teollistuviin maihin, niissäkin huomattiin Saksan tapaan, etteivät vapaaehtoiset vakuutukset, yksityinen säästäminen ym. yksin pysty tarjoamaan koko väestön tyydyttävästi kattavaa turvaa sosiaalisten riskien varalta. Siitä syystä edes jonkintasoinen kattava perustaso

tehtiin lakisääteisesti pakolliseksi ja sitä täydensivät vapaaehtoiset vakuutukset. Vuosikymmeni-
en aikana Bismarckin ajan lakisääteiset järjestelmät on laajennettu koskemaan lähes koko väes-
töä ja sosiaalivakuutus tai sosiaaliturva on korvannut vanhan nimen ”työväen vakuutus”. (Penti-
käinen 1997, 12.) Jo Bismarckin ajalla tuli yleiseksi käytännöksi rahoituksen osalta, että eläke-
vakuutusmaksut jaetaan kolmikantaperiaatteella: työnantaja, työntekijä ja valtio (Pentikäinen
1997, 14).

2.2.2 Vähimmäislinjalle perustuva Beveridgen Iso-Britannia

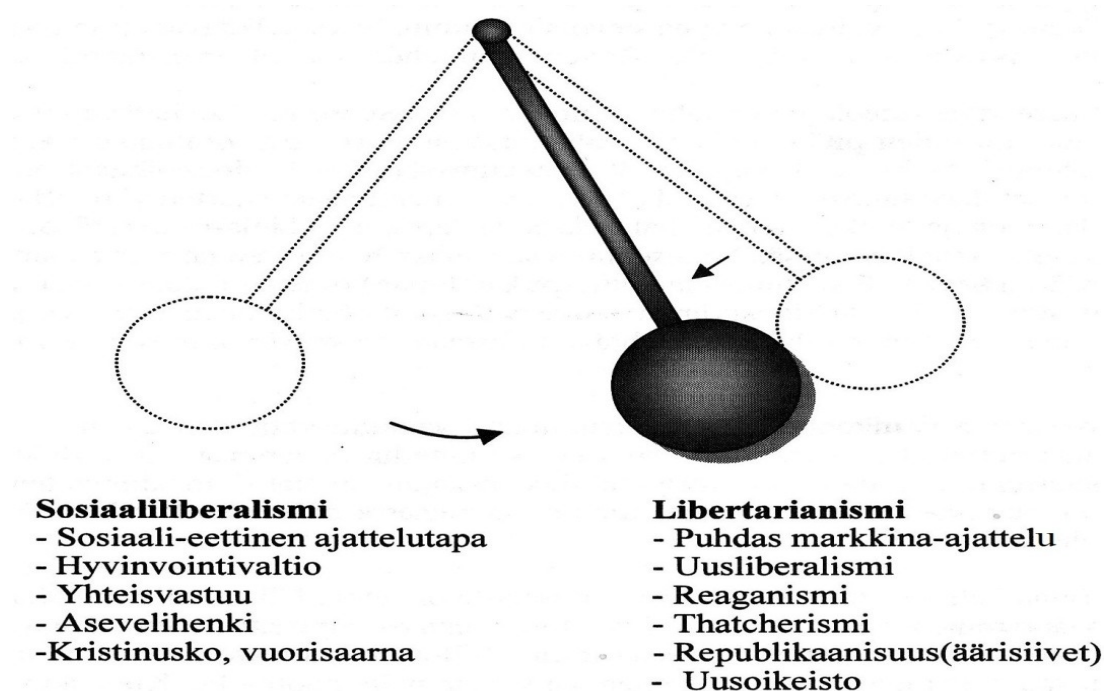
Brittiläiseen kansantaloustieteilijään ja sosiaalipoliitikkoon lordi William Beveridgeen (1879–
1963) yhdistetään sosiaaliturvajärjestelmän ja samalla koko hyvinvointivaltioiden kehittyminen
(Koivula et al. 1994, 47–48). Vähimmäisturvalinja sai voimakkaan ja maiden rajojen yli ulottu-
vaan keskusteluun johtaneen kannattajan juuri Beveridgestä, joka pääministeri Winston Chur-
chillin toimeksiannosta suunnitteli Ison-Britannian sosiaalivakuutusjärjestelmän toisen maail-
mansodan jälkeen (Rantala & Pentikäinen 2009, 46). Malliin kuuluivat maksuttomat terveyden-
hoitopalvelut, lapsilisäjärjestelmä sekä kaikille samantasoiset sosiaalivakuutusetuudet. Tätä sosi-
aaliturvajärjestelmää on nimitetty kansanvakuutukseksi. (Koivula et al. 1994, 48.) Kannustava
ote valtiollisen sosiaaliturvan kehittämisessä tarkoittaa painopisteen asettamista kaikille kansa-
laisille yhtäläisen vähimmäisturvan takaavaan sosiaaliturvaan. Tämä oli Beveridgen Isossa-
Britanniassa laatiman sosiaaliturvaohjelman ydinsisältö: julkisin toimenpitein taataan vain vä-
himmäisturva eri sosiaalisten riskien varalta ja sen ylittävästä osuudesta ihmisten tulee vastata
itse säästöillä, avustuskassoilla tai yksityisvakuutuksella. (Raunio 2003, 19–20.) Lakisääteisen
sosiaalivakuutuksen tehtävä oli vain perustoimeentulon takaaminen, joka riittää vaatimattomaan
vähimmäiskulutustasoon. Paremman elintason turvaaminen jäi ihmisten omaksi asiaksi esim.
henkilökohtaisin säästoin tai henkilö- tai työpaikkakohtaisin vakuutuksin. Lakisääteiset päivä-
rahat ja eläkkeet eivät riippuneet henkilön aiemmista ansioista, vaan olivat kaikille sama raha-
määrä viikossa. Tämän linjan nimeksi on vakiintunut tasaeläke ja se omaksuttiin paitsi Isossa-
Britanniassa myös Pohjoismaissa sodan jälkeisinä vuosina. (Pentikäinen 1997, 12–13.)

Pian kuitenkin ilmeni, etteivät vapaaehtoiisiin vakuutuksiin ja säästöihin kohdistuneet Beveridgen
toiveet käytännössä riittävästi toteutuneet. Palkansaajaväestön taholta syntyi voimakasta painetta
tehdä pakolliseksi lainsäädäntöteitse tasaeläkkeitä täydentävät ansioperusteiset eläkkeet. (Penti-
käinen 1997, 13.) Beveridgeläinen tasaeläkejärjestelmä hylättiin muuallakin, myös Isossa-
Britanniassa, kun siellä säädettiin ansioista riippuvat lisäeläkkeet pakollisiksi (Pentikäinen 1997,
14). Kamppailu ansainta- ja vähimmäislinjan välillä johti useimmissa Euroopan maissa ansainta-
linjan voittoon, ja se on ollut näissä maissa yksi sodanjälkeisen yhteiskuntakehityksen merkittä-
vimpiä tapahtumia. Lopulta Beveridgen ja muiden vähimmäislinjan kannattajien toiveet tyydyt-

tävän täydentävän turvan syntymisestä eivät toteutuneet. Seurauksena siitä varsinkin työntekijäjärjestöt vaativat ansiosidonnaistyyppisen lisäturvan lakisääteistämistä Isossa-Britanniassa ja myöhemmin myös Ruotsissa ja Norjassa sekä viimeiseksi Suomessa, missä työeläkelait tulivat voimaan vuonna 1962. (Rantala & Pentikäinen 2009, 46.)

2.3 Aatteiden aaltoliike

Sosiaaliturvaan ja hyvinvointiyhteiskuntaan suhtautuminen näyttää olevan vaihtelevaa, aaltoillen laidasta laitaan. Useimmissa maissa sosiaaliturvan kehittämiseen ja hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen suhtauduttiin myönteisesti toisen maailmansodan jälkeen, jolloin talous kasvoi voimakkaasti vuosikymmeniä ja sinä aikana myös luotiin laajat sosiaalivakuutusjärjestelmät. Yksilön vastuuta painottava ajattelu taas yleistyi 1900-luvun lopulla. Sen mukaan valtiovalan toimenpiteiden tulee rajoittua vain vähimmäistoimeentulon turvaamiseen ja kunkin henkilön omaksi asiaksi jää huolehtia tämän ylittävstä elintasosta elämänsä eri vaiheissa. Eläkkeiden ja muiden etuuksien lakisääteistäminen ja jopa koko hyvinvointivaltioajatus leimattiin valtion holhoukseksi. (Rantala & Pentikäinen 2009, 46.) 1930-luvulle saakka suhtautuminen sosiaaliturvaan oli Suomessa kielteinen. Ilmapiiri muuttui myöhemmin sodanjälkeisinä vuosina 1950–60-luvuilla, mikä osaltaan mahdollisti suurten sosiaalivakuutusuudistusten, mm. niistä tärkeimmän eli työeläkejärjestelmän, luomisen. Asenneheiluri kuviossa 1 oli sosiaaliliberaalisessa ääriasennossaan. (Pentikäinen 1997, 126.)

Kuvio 1. Asenteiden heiluri, aatteiden aaltoliike (Pentikäinen 1997, 127).

Myöhemmin asenneilmasto kovettui heilurin kääntyessä vastakkaiseen asentoon, jossa markkinavoimat pyrkivät dominoimaan ja jo rakennettua hyvinvointivaltiota alettiin purkaa. 2000-luvulle tultaessa oli havaittavissa puheenvuoroja toisensuuntaisestakin ajattelusta, mikä viittaisi heilurin siirtymiseen takaisin ääriasennostaan. On hyvä huomioda nämä suuret asenneilmaston heilahdukset talouspoliittisten muutosten ymmärtämiseksi ja ne ovat myös tämän päivän keskusteluissa tavallisesti lausumatta jääviä todellisia taustaselittäjiä. Professori Olavi Borg kuvailee tätä aaltoliikkeenä. Yhdysvalloissa alettiin puhua työnantajan sosiaalisesta vastuusta presidentti Dwight Eisenhowerin aikaan 1950-luvulla ja Euroopassa sitä kutsuttiin kansankapitalismiksi. 1960-luvun lopulla uusvasemmiston nimellä heiluri siirtyi kuvion vasemmanpuoleiseen ääriasentoon. Markkinatalouden ääri-ilmiöiden arvostelu muuttui kumoushenkiseksi koko länsimaisen yhteiskunnan ja myös hyvinvointivaltion vastaisuudeksi. Populistista oikeistolaisuutta alkoi esiintyä uutena aaltona heilurin siirtyessä jälleen vastakkaiseen ääriasentoonsa oikealle Ronald Reaganin aloittaessa Kaliforniassa keskiluokan verokapinan ja Margaret Thatcherin 1970-luvulla toteuttaessa aatetta Isossa-Britanniassa. Oppi-isinä heillä olivat Gordon Tuloch sekä James Buchanan ja Milton Friedman monetaristeineen. Yksityistettiin, purettiin valtion hallinnon normeja ja vapautettiin kilpailua: rautatiet, posti sekä tie- ja vesilaitokset liikelaitostettiin. Lakisääteiseen sosiaaliturvaan ”yksilön vapauden kahlitsijana ja holhoajana” alettiin suhtautua kielteisesti ja ryhdyttiin hyvinvointivaltion purkamiseen. Tätä kutsutaan *libertarianismiksi*. ”Keynesin perintönä tulleet aktiivinen suhdannepolitiikka, pohjoismainen tulopolitiikka sekä sosiaaliturva joutuivat ideologisen puhurin vastatuuleen. Ajatukset valtion alijäämien kuriin saamisesta, sosiaalietuuksien leikkaustarpeista ja hajautetummasta tulopolitiikasta olivat yleismaailmallisia ja laajalle levinneitä, lähes vaihtoehdottomia.” (Pentikäinen 1997, 126–127.)

2.3.1 Libertarianismi ja anti-kollektivistit

1900-luvun lopun eräs merkittävimmistä ideologisista kehityksistä oli vapaamarkkinadoktriinien uudelleenherääminen. Niistä käytettiin monia nimiä kuten libertarianismi, klassinen liberalismi, vapaamarkkinaliberalismi, public choice -taloustiede, taloudellinen liberalismi sekä neoliberalismi. Friedrich von Hayek ja Milton Friedman, James Buchanan ja Robert Nozick sekä Ayn Rand ja Murray Rothbard on kaikki yhdistetty tähän ajatussuuntaan. (Gamble 2013, 405.) Talousliberalismi kannattaa voimakkaasti markkinaratkaisuja julkistalouden ongelmiin sekä merkittävää valtion roolin rajoittamista (Gamble 2013, 406). Neoliberalismia on käytetty 1980-luvulta lähtien viittaamaan laajaan skaalaan ideologisia ja poliittisia suuntauksia, jotka on yhdistetty monien maiden politiikkaa dominoineeseen uusoikeistoon (Gamble 2013, 407). ”Tämä lähestymistapa rohkaisee pragmaattista politiikkaa, jossa liittoumia voidaan muodostaa muiden anti-kollektivistien kanssa vastustamaan kollektivismiin aaltoa ja uudistamaan valtiota tekemään

markkinajärjestyksen suojelemisen sen ensisijaiseksi tehtäväksi. Tämä politiikka on libertarianistista, koska se pyrkii vapauttamaan yksilöt ylenmääräiseltä verotukselta, sääntelyltä ja valtion holhoukselta.” Lopputuloksena on selvästi minimaalinen valtio pikemmin kuin laajennettu valtio, jota sosiaalidemokraatit ja sosiaaliliberaalit ehdottavat. Selkeää minimiä ei kuitenkaan ole määriteltävissä. (Gamble 2013, 415.) Talouslibertarianisteille kansan tahtoa tärkeämpi on markkinoiden todellisuus, mikä on miljoonien yksilöiden tahdon sekä preferenssien ilmaus päivittäin, jopa tunneittain (Gamble 2013, 417). Talouslibertarianistit ovat yleensä radikaaleja leikkausten tekijöitä, vaikka monet heistä myöntävät tarpeen sosiaaliselle minimille, mutta sen tulee olla kohdennettu sosiaalinen minimi eikä universaali etuus. Tällä ajatussuunnalla on ollut merkittävä vaikutus hallituksiin viimeisten 30 vuoden aikana. (Gamble 2013, 419.)

Libertarianistit ovat monilta osin 1800-luvun vanhan liberalismien jälkeläisiä, vaikka luonnollisia oikeuksia kannattavien libertarianistien (natural-rights libertarians) ja empiiristen libertarianistien (empirical libertarians) välillä on merkittäviä eroja. Edelliset (esim. Nozick) väittävät, että valtion puuttuminen on moraalisesti väärin, paitsi tarkasti rajatuissa olosuhteissa. Jälkimmäiset, mm. tutkijat kuten Hayek ja Friedman sekä poliitikot kuten Margaret Thatcher, ovat klassisen liberaalin perinteen nykyiset perilliset. Sanan 'liberaali' käytössä on sekaannusta aiheuttavaa monimerkityksellisyyttä. 1800-luvulla sitä käytettiin kuvaamaan laissez-faire ajattelijoita (kuten Bentham ja Nassau Vanhempinen) ja nykyään Friedman, kutsuessaan itseään liberaaliksi, käyttää termiä samalla tavalla. Näitä kirjoittajia kutsutaan nykyään yleisesti libertarianisteiksi. He ovat valtion puuttumista vastaan, koska katsovat sen vähentävän kokonaishyvinvointia. Molemmat ryhmät tarkastelevat yhteiskuntaa sen yksittäisten jäsenten kannalta (ei ryhmien tai yhteiskuntaluokkien), painottavat yksilönvapautta ja tukevat yksityistä omistamista ja markkinajärjestelmää. Valtion rooli verotuksen ja uudelleenjaon suhteen on tämän seurauksena kovin rajallinen. (Barr 2004, 42–43.) Valtio nähdään melkein täysin negatiivisin termein, rajoitteena yksilöiden vapaudelle elää elämänsä kuten haluavat, ja olla siten itsenäisiä ja itseriittoisia. On jatkuvasti vastustettava valtion taipumusta rajoittaa yksilönvapautta. (Gamble 2013, 413.) Nozick hyväksyy valtion puuttumisen yksilönvapauteen tietyillä alueilla, koska on tiettyjä asioita kuten sisäpoliittinen turvallisuus, joiden luonne julkishyödykkeinä on niin huomattava, ettei niitä voida tuottaa tehokkaasti muuten kuin keskusorganisaation kautta. Tämänkaltaisen organisaatio tulee rahoittaa veroilla, mikä on pakottamista Nozickin määritelmän mukaan, mutta hyväksyttävää, kun sitä sovelletaan vain näihin rajattuihin tarkoituksiin. (Gamble 2013, 414.)

Laissez-faire -ideologia polveutuu kahdesta hyvin erilaisesta filosofisesta alkuperästä. Puolustessaan vapaita markkinoita ja yksityisomaisuutta, nykyajan kirjoittajat kuten Hayek ja Friedman, seuraavat Humea (1770), Adam Smithia (1776), Benthamia (1789) ja Millia (1863) utilitaristisin

tai empiirisin perustein uskoen, että nämä instituutiot maksimoivat kokonaishyvinvoinnin. Sitä vastoin Nozick seuraa Spenceriä (1884) puolustaessaan yksityisomaisuutta moraalisin perustein, luonnollisena oikeutena. (Barr 2004, 44.) Kuten heidän nimikin viittaa, libertarianisteille instituutioiden ensisijainen tavoite on yksilönvapaus ja paras tapa saavuttaa vapauden taloudellinen ulottuvuus on yksityisten markkinoiden toiminnan kautta. Nozickin kaltaiset luonnonoikeuksia kannattavat libertarianistit ovat minimaalisen (yövärtija) valtion puolella eettisin perustein, kun taas Hayekin ja Friedmanin kaltaiset empiiriset libertarianistit uskosta, että sellainen järjestelmä maksimoi kokonaishyvinvoinnin. Edellisten mielestä valtiolla ei ole oikeutta distributiiviseen rooliin, kun taas jälkimmäisten mielestä näiden toimintojen tulee olla tarkasti rajatut. Lisäksi Hayek väittää, ettei sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoittelu ole vain hyödytöntä (koska sitä ei ole olemassakaan), vaan myös vaarallista, koska se tuhoaa markkinajärjestyksen, joka on sekä tehokas että ainoa tae yksilölliselle vapaudelle. Hayekin mukaan tietty asiantila on oikeudenmukainen tai epäoikeudenmukainen vain, jos se on aiheutunut nimetyn yksilön tai yksilöiden toiminnasta tai toimimattomuudesta. Persoonattomien voimien (luonnon) aikaansaannos voi olla hyvä tai paha, muttei koskaan oikeuden- tai epäoikeudenmukainen. Markkinat nähdään taloudellisen pelin kaltaisena persoonattomana voimana, jossa on voittajia ja häviäjiä eikä siten markkinoilla määräytynyt hyödykkeiden distributio ole oikeuden- tai epäoikeudenmukaista ja sen vuoksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden käsitteellä ei ole merkitystä. Hayekin mukaan sen tavoittelu on vaarallista, koska valtioiden puuttuminen markkinoilla määräytyneeseen distributioon käynnistää tapahtumasarjan, joka lähenee asteittain totalitarismia. (Barr 2004, 61.)

Hayekin teorian kolme piirrettä ovat henkilökohtaisen vapauden etusija, markkinamekanismin arvo ja yllämainittu väite siitä, ettei sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoittelu ole ainoastaan turhaa (koska sitä ei ole olemassakaan), vaan itse asiassa haitallista. Muiden libertarianistien kanssa hän määrittelee vapauden kapeasti vain pakon puuttumisena (negatiivinen vapaus). Siihen sisältyy taloudellinen, poliittinen ja sananvapaus. Hayekin keskeinen väite on, että tasa-arvon tavoittelu vähentää tai tuhoaa vapauden. Hänen mielestään markkinat ovat hyödylliset, koska ne suojaavat henkilökohtaista vapautta ja luovat taloudellista hyötyä. ”Se on menettelytapa, joka on parantanut kaikkien mahdollisuuksia saada mielihaluunsa tyydytetyiksi, joskin sillä hinnalla, että kuka tahansa voi joutua alttiiksi ansaitsemattoman epäonnistumisen riskille. Se on ainoa tähän mennessä kehitetty menettelytapa, jossa miljoonien ihmisten keskuuteen levinnyttä informaatiota voidaan tehokkaasti hyödyntää kaikkien eduksi.” Nämä hyödyt ilmenevät vain, jos hintojen ja palkkojen annetaan toimia signaaleina, jotka osoittavat yksilöille minne suunnata ponnistelunsa. Henkilön saama palkkio saa hänet toimimaan yhteiseksi hyväksi. Usein sillä ei kuitenkaan ole mitään tekemistä hänen yksilöllisten ansioiden tai tarpeiden kanssa. (Barr 2004, 44.) Myös

Friedman katsoo henkilökohtaisen vapauden olevan ensisijaisena arvona. Sen vuoksi ”valtion toiminnan laajuutta täytyy rajoittaa. Sen tärkeimmän tehtävän tulee olla vapautemme suojelu sekä vihollisilta rajojemme ulkopuolella että maanmiehiltämme: säilyttää laki ja järjestys, panna täytäntöön yksityisiä sopimuksia sekä vaalia kilpailullisia markkinoita. Lisäksi valtio voi toisinaan valtuuttaa meidät tekemään kollektiivisesti jotain, mitä meidän olisi vaikeampi saavuttaa erikseen. Kaikki tämänkaltaisen valtion toiminta on kuitenkin täynnä vaaroja. Meidän ei tule eikä pidä välttää käyttämästä valtiota tällä tavoin, mutta tulisi varmistua, että hyödyt ylittävät haitat ennen kuin teemme niin.” Valtiolla ei ole muuta uudelleenjakavaa roolia Friedmanin ja Hayekin mielestä, kuin tietyin julkishyödykkein ja tiukasti rajoitetuin toimenpitein lieventää köyhyyttä. (Barr 2004, 45.)

Kuten on oletettavissa anti-kollektivistien arvoista, heidän uskosta markkinajärjestelmän spontaaniin järjestykseen ja epäluuloisuudesta valtion toimintaa kohtaan, he suhtautuvat hyvinvointivaltioon pohjimmiltaan vihamielisesti. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteivät he antaisi valtiolle mitään roolia hyvinvoinnissa. Barry on sanonut: ”Olisi melko virheellistä sanoa, että liberaalit yleisesti ja Hayek erityisesti ovat hyvinvointivaltion ideaa vastaan.” Anti-kollektivistit ovat kuitenkin huolissaan valtion roolista. He katsovat hyvinvointivaltiopoliitiikan uhkaavan tai vahingoittavan keskeisiä sosiaalisia arvoja ja instituutioita kuten perhettä, työkannustimia, talouskehitystä sekä yksilönvapautta ja he torjuvat yleisesti yli minimin olevat järjestelyt. Hayek on määritellyt oikeutettuina pidetyt valtion hyvinvointitoiminnot ja esittänyt, että ne ovat täysin yhteensopivia liberaalien periaatteiden kanssa kolmen edellytyksen täytyessä: ettei valtio vaadi monopolia, että resurssit kerätään yhtäläisin periaattein verottamalla eikä sitä käytetä välineenä tulojen uudelleenjakoon ja että tyydytettävät tarpeet ovat yhteisön kollektiivisia tarpeita eikä vain tiettyjen ryhmien kollektiivisia tarpeita. Hayek hyväksyy valtion velvollisuuden taata sosiaalinen minimi ja puhuu sellaisen järjestelyn tarpeesta kiistattomana. Hänen mukaansa kansalle tulee taata vakuutus (tai muulla tavalla järjestää turva) yleisten elämän vaarojen varalta. Hayekin näkemyksen mukaan vähimmäistulotason takaaminen on suuren yhteiskunnan välttämätön osa. (George & Wilding 1985, 35–36.)

Anti-kollektivistit ovat samaa mieltä siinä, että valtiolla on velvollisuus lieventää köyhyyttä, mutta katsovat sen valtion vastuun rajaksi. Siitä syystä he kannattavat tarveharkintaan perustuvia minimietuuksia. Tulotason säilyttämiseen tähtäävät julkiset järjestelmät sosiaalisten riskien varalta ovat tämän velvollisuuden laitton laajennus. Kuten ovat myös kaikille tarpeesta riippumatta maksettavat etuudet, ja tasa-arvoiseen uudelleenjakoon tähtäävät järjestelmät. Anti-kollektivistit tuomitsevat vakuutusperiaatteen petollisena, mekanismina, jota käytetään ujuttamaan takaoven kautta sosialismia ja keinona säätää korkeampi veroaste ilman kunnollista keskustelua asiasta.

He väittävät, että kontribuutiot ovat käytännössä vero työllisyydelle, jolloin ne ehkäisevät työnantajia palkkaamasta työntekijöitä ja kasvattavat työttömyyttä. Valtion sosiaalivakuutusjärjestelmät ovat näennäisiä monopoleja kaikkine keinoineen olla tehottomia ja joustamattomia, mikä tarkoittaa, että ne ovat loukkaus vapautta kohtaan. Ne sekä riistävät hallinnan suurehkoon osaan tuloista eivätkä anna vaihtoehtoa etuuksien tyypistä ja tasosta. (George & Wilding 1985, 41.)

2.3.2 Sosiaaliliberalismi ja vastentahtoiset kollektivistit

Pragmaattisena kompromissina kapitalismin ja sosialismin välillä usein nähty sosiaalidemokratia on syntynyt jyrkkien ideologisten polariteettien ja intensiivisten sosiaalisten konfliktien aikakaudella. Sosiaalidemokraatit ovat vastustaneet sääntelemättömien markkinavoimien valtaa pyyhkäistä pois yhteisösidokset sekä luoda eriarvoisuutta ja taloudellista tyranniaa. Ennen kaikkea sosiaalidemokratia on ollut pyrkimys rajoittaa sekä asettaa demokraattista kontrollia markkinoiden hyödykkeistämisen vallalle. (Jackson 2013, 348.) Se voidaan määritellä ideologiana, joka määrää demokraattisia kollektiivisia toimia laajentamaan vapauden ja tasa-arvon periaatteet, joita demokraatit arvostavat poliittisella kentällä talouden ja yhteiskunnan organisointiin, pääasiassa vastustamalla laissez-faire kapitalismin luomaa eriarvoisuutta ja sortoa. Sitä ilmeni ensin 1800-luvun lopun Pohjois-Euroopan työväenliikkeissä ja samoihin aikoihin myös Australiassa ja Uudessa-Seelannissa. Mm. Ison-Britannian, Ranskan, Saksan ja Ruotsin työväenluokan intressien puolestapuhujat omaksuivat menettelytapoja, joita luonnehti nopea teollistuminen ja hidas, epäjohdonmukainen liberaalin konstitutionalismin ja demokraattisen kansalaisuuden esiinnousu. Nämä olosuhteet loivat monimutkaisen rajoitteiden ja mahdollisuuksien rakenteen Itä- ja Etelä-Euroopasta eroaville työväenliikkeille. Tässä suhteellisen liberaalissa ympäristössä työväenluokan politisoituneet elementit pystyivät rakentamaan vahvoja poliittisia puolueita ja ammattiliunioneja edustamaan ja turvaamaan intressejään. (Jackson 2013, 348–349.)

Liberaalit teoriat saavat alkunsa kolmesta uusoikeiston kanssa eroavasta lähtökohdasta. Kapitalismia pidetään muita järjestelmiä tehokkaampana, mutta se tulee kalliiksi köyhyyden ja eriarvoisuuden takia. Valtio voi vähentää näitä kustannuksia. Siten kapitalismin ja valtion toimien yhdistelmä maksimoi tehokkuuden ja tasa-arvon. Tämä lähestymistapa on peräisin kahdesta lähteestä: utilitaristisesta analyysistä ja filosofi John Rawlsin kirjoituksista. Utilitaristiset väitteet ovat peräisin 1900-luvun alun uudesta liberalismista, joka oli itsessään tiukasti juurtunut 1800-luvun klassiseen perinteeseen ja näin ollen nykyajan utilitaristeilla on osittain yhteiset juuret empiiristen libertarianistien kanssa. (Barr 2004, 45–46.) Sosiaalidemokraatit uskovat, että ihmisten parhaaksi vaaditaan huomattavaa valtion väliintuloa kuten hyvinvointiavustuksia köyhille, työturvallisuusmääräyksiä sekä rotu- ja sukupuolisyrynnän kieltäviä lakeja asumisessa. Kun heille esitetään vastaväitteitä, että nämä loukkaisivat yksilönvapautta, he sanovat vapauden käsittävän

enemmän kuin fyysisen pakon puuttumisen (positiivinen vapaus). Köyhtynyt henkilö voi olla vapaa käyttämään tulonsa kuten haluaa, mutta tuon vapauden rajat ovat sangen rajalliset. Toki libertarianistisen ja sosiaalidemokraattisen näkökulman välissä on jatkumo näkemyksiä tarkoituksenmukaisen valtion puuttumisen määrästä. (Rosen & Gayer 2008, 4–5.)

Liberaalit teoriat ovat uuden liberalismiin modernit perilliset. Heidän filosofiansa on peräisin utilitarismista ja Rawlsin kaltaisilta kirjoittajilta, heidän politiikkaansa kannattavat Beveridge, Keynes ja Galbraith sekä heidän politiikkaansa toteutti mm. Harold Macmillan ja John Kennedy. Teorialla on kolme tärkeää piirrettä. Yhteiskuntaa analysoidaan ensinnäkin yksittäisten jäsenten suhteen. Toiseksi yksityisomaisuus tuotantovälineissä, jakelussa ja vaihdossa on keino pikemminkin kuin oleellinen osa oppia. Tämä tarkoittaa, ettei yksityisomaisuutta käsitetä päämääräksi sinänsä, vaan keinoksi saavuttaa poliittiset tavoitteet. Kolmanneksi liberaalien teorioiden sisältämän distribuutioperiaatteen mukaan tulojen uudelleenjakoon on tietyissä olosuhteissa valtiolle sopiva tehtävä. (Barr 2004, 43.) Liberaalit teoriat, kuten utilitarismi ja rawlsilainen ajattelu eroavat libertarianistisista näkemyksistä sallimalla valtiolle suuremman roolin uudelleenjaossa ja siinä, etteivät vapaat markkinat välttämättä ole paras tuotanto- ja jakelutapa. Toisin kuin libertarianistit, he suhtautuvat varallisuusoikeuksiin keinona, mikä voi joissain olosuhteissa oikeuttaa sekatalouden. Utilitaristinen tavoite on jakaa hyödykkeet siten, että yhteiskunnan jäsenten kokonaishyöty maksimoituu. Yksilöillä on identtinen tulofunktioiden marginaalihyöty, kun tulot jakautuvat tasan. Siten utilitarismi mahdollistaa väitteet hyödykkeiden optimaalisesta jakautumisesta, mikä joissain tapauksissa voi olla tasa-arvoista, ja siten oikeuttaa valtion uudelleenjakavan roolin. Mm. Rawls kritisoi tätä lähestymistapaa, koska sillä voi oikeuttaa vahingon vähiten varakkaalle yksilölle tai ryhmälle, jos se nostaa kokonaishyötyä. Sitä vastoin, hän pitää oikeudenmukaisuutta politiikan ensisijaisena päämääränä ja määrittelee sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kahden periaatteen avulla, joista ensimmäinen käsittelee vapauden ja toinen muiden hyödykkeiden jakautumista. Yhdessä ne tarkoittavat, että kaikki hyödykkeet tulisi jakaa oikeudenmukaisesti, ellei epäoikeudenmukainen uudelleenjakoon ole vähiten rikkaan yksilön tai ryhmän eduksi. Mihin poliittisiin toimiin ei tulisi ryhtyä, ellei se hyödytä myös, vaikkei välttämättä ainoastaan, köyhimpiä. Valtion yleensä tasa-arvoinen, uudelleenjakava tehtävä on taas perusteltu. (Barr 2004, 61.) Hyödykkeet tulkitaan laajasti niin, että niihin sisältyvät tavarat ja palvelut, oikeudet, vapaudet, mahdollisuudet sekä poliittinen voima. Kokonaishyvinvoinnin maksimoinnilla on kaksi puolta: hyödykkeet tulee tuottaa ja allokoida tehokkaasti ja ne tulee jakaa oikeudenmukaisesti, vaikkei välttämättä tasa-arvoisesti. (Barr 2004, 46.) Rawls on joiltain osin liberaali vastine Nozickille, joka on luonnollisten oikeuksien vapauden puolustaja kun taas Rawlsille luonnollinen oikeus ja siten instituutioiden ensisijainen tavoite on yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus: näin

”jokaisella henkilöllä on loukkaamattomuus, joka perustuu oikeudenmukaisuudelle eikä edes yhteiskunnan hyvinvointi kokonaisuudessaan voi sitä kumota.” Oikeudenmukaisuudella on hänelle kahtalainen tarkoitus: se on toivottavaa sinänsä moraalisiin perustein ja myös, mikä tärkeintä, instituutiot selviävät vain, jos ne mielletään oikeudenmukaisiksi. Oikeudenmukaisuudelle on määritelmä, mikä on sekä yleinen (eli ei jollekin tietylle kulttuurille ominainen) ja mikä voidaan johtaa kaikkien mielestä oikeudenmukaisella prosessilla. (Barr 2004, 47–48.)

Vastentahtoiset kollektivistit ovat selkeä, joskin huonosti määritelty ryhmä. He eroavat anti-kollektivistista siinä, etteivät he usko säännöstelemättömään vapaaseen markkinajärjestelmään, vaan uskovat valtion johtaman talouden välttämättömyyteen ja suotuisiin mahdollisuuksiin. Sikäli kuin he ovat radikaaleja, he ovat sitä suojellakseen ja säilyttääkseen, ei muuttaakseen. Heald sanoo, että ”Keynesiläisen vallankumouksen arkkitehdit eivät olleet poliittisia tai yhteiskunnallisia vallankumouksellisia, pikemminkin kauaskatseisina vanhan yhteiskunnallisen järjestelmän jäseninä he näkivät, kuinka paljon laajalle levinnyt kurjuus ja työttömyys vaaransi.” (George & Wilding 1985, 44.) Samoin Beveridge painotti sekä sosiaalivakuutusta että täystyöllisyyden turvaamista koskevien ehdotustensa epäpoliittista luonnetta ja sanoi, etteivät ne olleet sen kumminkin sosialismia kuin kapitalismiakaan ja lisäsi, että ”taloudellisen järjestelmän tietoinen hallinta korkeimmalla tasolla on välttämätöntä missä tahansa nykyaikaisessa yhteiskunnassa” (George & Wilding 1985, 55). Vastentahtoiset kollektivistit uskovat, että valtio voi toimia itsenäisenä elimenä, joka huolehtii ja on valmis edistämään yhteiskunnan kaikkien jäsenten intressejä. He kannattavat tätä toimintaa pohjimmiltaan käytännöllisin perustein. Keynes oli päättänyt vuoteen 1924 mennessä, että laissez-faire täytyy hylätä, ”ei halveksunnasta sitä kohtaan, vaan koska olosuhteet sen menestymiselle olivat kadonneet”. Gilmour argumentoi täsmälleen samoin 50 vuotta myöhemmin ja päätteli, että ”laissez-faire ei ole vaihtoehto.” Tämä näkemys oli perusta Galbraithin olosuhteiden sosialismille, jonka mukaan julkiselle johtamiselle puhtaasti teknisenä kysymyksenä ei ole vaihtoehtoa taloudellisen tai sosiaalisen elämän eri sektoreilla. Harris kirjoittaa: ”Beveridgen sitoutumista suunnitteluyhteiskuntaan ei pidä nähdä heijastumana hänen mieltymyksistään, vaan sen seikan vastentahtoisena hyväksyntänä, josta hän uskoi tulleen käytännön sanelema pakko, että muut menetelmät johtaa monimutkaisia teollisuusyhteiskuntia olivat selvästi epäonnistuneet.” (George & Wilding 1985, 57–58.)

Vastentahtoiset kollektivistit hyväksyvät hyvinvointivaltion. He näkevät sen järjestelmänä, joka hyvittää markkinoiden epäonnistumisen kontrolloida vältettävissä olevia ongelmia pikemmin kuin välineenä taloudelliselle ja sosiaaliselle muutokselle tai hyvän elämän edistämiseksi. He hyväksyvät markkinoiden epäonnistumisen tyydyttää perustarpeet, nykyperheen kykenemättömyyden vastata perheen aiemmin täyttämiin tarpeisiin sekä sen, ettei talouskasvu yksinään tule pois-

tamaan köyhyyttä. Heidän arvolähtökohtansa ja käytännönläheinen huoli yhteiskunnallisesta järjestyksestä saa heidät hyväksymään ja kannattamaan hyvinvointivaltiota. Kuten Gilmour sanoo, ”vain liberaalit ideologiat, ei konservatiiviset, näkee jotain pohjimmiltaan väärää hyvinvointivaltiossa sinänsä. Valtion huolenpito hyvinvoinnista on täysin konservatiivisten periaatteiden mukaista.” Harrod sanoo yleisen ajattelutavan Beveridgen raportissa sosiaalivakuutuksesta olevan sopusoinnussa Keynesin näkemysten kanssa. Ne olisivat miellyttäneet Keynesiä humanistina, joka oli huolissaan vältettävissä olevien yhteiskunnallisten epäkohtien poistamisesta sekä ne olisivat sopineet hänen ajatuksiinsa ostovoiman uudelleenjaosta todennäköisimmin kuluttaville. Sekä Beveridgellä että Galbraithilla on molemmilla käytännönläheinen suhtautuminen valtion rooliin hyvinvoinnissa. Sen tulee poistaa vältettävissä olevat ongelmat, roolina on olla reaktiivinen pikemmin kuin promotionaalinen, sen toiminnan tulee olla ongelmakeskeistä ja tarjota sitä, mitä yksityisyrietykset eivät tarjoa riittävästi, hävittää puute, olipa se matalien tai keskeytyneiden tulojen aiheuttamaa, sekä Galbraithin tapauksessa tarjota julkiset palvelut, joiden tarpeen vauraus on luonut ja jonka puute tosiasiaassa aiheuttaa köyhyyttä. (George & Wilding 1985, 62–63.)

Beveridge painotti kansallisen minimin saavuttamista. Hän olisi tukenut Winston Churchillin mielipiteitä siinä, että ”haluamme vetää viivan, jonka alapuolella emme anna ihmisten elää ja tehdä työtä, kuitenkin sen yläpuolella he voivat kilpailla kaikella voimallaan. Haluamme vapaan kilpailun ylöspäin.” Beveridgen sosiaalivakuutusta koskevan suunnitelman päämääränä oli tehdä puute kaikissa olosuhteissa tarpeettomaksi. Täystyöllisyyden ylläpitämiseen suunnatuissa kokonaiskustannuksissa vaaditaan ensisijaisesti, että kaikki kansalaiset saavat vähintään minimin asumisessa, terveydenhuollossa, koulutuksessa ja ravinnossa sekä investoidaan ainakin minimi tulevien sukupolvien elämänlaadun nostamiseen. Valtion velvollisuus ei kuitenkaan ole huolehtia enemmästä kuin minimistä. Beveridgen näkemyksen mukaan, jos tarjottaisiin enemmän kuin minimi, pakolliset maksut olisivat hyökkäys yksilön vapautta kohtaan käyttää rahansa parhaaksi näkemällään tavalla. Kansallinen minimi sekä poisti puutteen että säilytti yksilön vapauden hankkia tai olla hankkimatta etuja itselleen sekä perheelleen. Galbraith oli valmis menemään pidemmälle kuin Beveridge ja perustamaan taatun minimitulon työelämän ulkopuolella oleville, mikä pakottaisi työnantajat nostamaan palkat tälle tasolle. Beveridge oli huolissaan toimeentulominimistä, Galbraith suhteellisesta köyhyydestä pikemmin kuin hengissä pysymisestä, mutta hänen valmiutensa käyttää näin voimakasta välinettä nostamaan matalia palkkoja on linjassa Beveridgen näkemyksen kanssa, että valtion tulisi käyttää kaikki käytettävissä olevat voimavaransa puutteen poistamiseen turvaten vain välttämättömien vapauksien säilyminen. Vakuutus oli Beveridgen pääasiallinen väline kansallisen minimin turvaamiseksi ja se vetosi häneen useasta syystä. Se näytti sallivan sekä taatun minimitulon että pelivaraa yksilöllisille säästöille ja valinnanva-

paudelle ja se oli täydellinen esimerkki luonnollisesta suhteesta valtion, yksilön ja vapaaehtoisten organisaatioiden välillä, mikä oli hänen ideaalinsa. (George & Wilding 1985, 63–64.)

Todennäköisesti kuuluisimmat sodanjälkeisen uudelleenrakentamisen arkkitehdit William Beveridge ja John Maynard Keynes näkivät itsensä progressiivisina liberaaleina (Jackson 2013, 353). 1980–90-luvuilla sosiaalidemokratia siirtyi pois klassisesta kulta-ajan miesten täystyöllisyysmallista kohti sukupuolten tasa-arvon ideaalia, jota edistivät hyvinvointi-instituutiot, jotka sosialisoivat lastenhoidon tarjonnan ja loivat perhe-elämään osallistumista kohtaan sallivampia urarakenteita sekä miehille että naisille. Feministisen peruseräpäätteen mukaan yksilöiden tulisi olla vapaita yhdistämään sekä palkka- että hoivatyö, mitä oli sovellettu Pohjoismaissa jo 1970-luvulta lähtien. (Jackson 2013, 361.) Sosiaalidemokratia on tehnyt demokraattisen vapauden ja tasa-arvon retoriikan elettäväksi ja puoleensavetäväksi todellisuudeksi luomalla ja suojelemalla tasapuolisia ja yhteisöllisiä puolia laajasti kapitalististen talouksien sisällä sekä edustaen heikompiensaisten puolia poliittisissa järjestelmissä, joita aikaisemmin monopolisoivat rikkaat (Jackson 2013, 362). Vastentahtoisten kollektivistien kokonaistavoite on vapauttaa kapitalismi tehotomuudestaan ja epäoikeudenmukaisuudestaan niin, että se voi selviytyä. He uskovat kapitalismiin taloudellisen järjestäytymisen mahdollisesti tehokkaimpana muotona, mutta näkevät sen tuhoon tuomittuna, ellei sitä uudisteta ja säädellä enemmän. He uskovat, että kapitalismi ja suunnittelu ovat yhteen sovitettavissa, että valtion puuttuminen on välttämätöntä, jotta kapitalismi tulee moraalisesti hyväksyttäväksi ja että sellainen interventio on käytännöllinen ehdotus. Kapitalismin hyvät puolet voidaan säilyttää, ilmeisimmin sen kyky luoda varallisuutta, ja sen hyväksymättömissä oleva puoli poistettava kokonaan. (George & Wilding 1985, 67.)

3 JULKINEN SEKTORI JA HYVINVOINTIVALTIO

3.1 Miksi julkinen sektori puuttuu markkinoiden toimintaan?

Vakuutusnäkökulmasta voidaan esittää kaksi perustelua sen puolesta, että julkinen sektori hoitaa markkinoita paremmin vakuuttamisen sosiaalisten riskien varalta. Markkinat selviytyvät ensinnäkin huonosti asiakaskunnan epäsuotuisan valikoitumisen ongelmasta. Toisekseen, vaikka tämä ongelma olisi vähäinen, ihmisten olisi otettava vakuutus syntymähetkellä, jolloin, he eivät siihen pysty. Lisäksi on laaja yksimielisyys siitä, että julkisesti organisoidun järjestelmän hallinnolliset kustannukset ovat pienemmät, mikä johtuu monista syistä. Yksi pakollinen järjestelmä synnyttää mittakaavaetuja, jotka eivät pidä sisällään valintaa ja asiakkaiden hankkiminen vaatii yksityiseltä

järjestelmältä paljon panostamista markkinointikustannuksiin. Koska kysyntä ei reagoi yhtä herkästi hintoihin kuin idealisoidussa kilpailutaloudessa, synnyttää se kannustimen markkinointikustannuksiin ja täten yksityisyrittäjillä on markkinavoimaa. Julkiset järjestelmät voivat suoraan vaikuttaa yksilöiden kannustimiin, kun taas pakollisessa yksityisessä järjestelmässä valtio voi vaikuttaa vain epäsuorasti sääntelyn kautta. Valtiolla saattaisi olla vähemmän keinoja vaikuttaa työmarkkinauudistuksiin, jos eläkejärjestelmä yksityistettäisiin. (Tuomala 2009, 395–396.)

Julkisen vallan on huolehdittava kokonaistaloudellisesta vakaudesta ja resurssien uudelleenallokoinnista korjatakseen markkinoiden epäonnistumisia. Kirjassaan *The Theory of Public Finance* (1959) yhdysvaltalainen taloustieteilijä Richard Musgrave nimesi julkisen sektorin taloudelliseksi päätehtäväksi *tulojen uudelleenjaon, resurssien allokoinnin ja talouden vakauden*. (Tuomala 2009, 18.) Tämä luokittelu jakaa julkisen talouden tehtävät ja tavoitteet kolmeen osaan: tuloeroja tasaavaan tulonjakopolitiikkaan, talouden vaihtelujen vakauttamiseen pyrkivään suhdannepolitiikkaan sekä tehokkaan resurssien allokation ja taloudellisen kasvun turvaavaan kasvupolitiikkaan. Julkisen sektorin tehtävät liittyvät Musgraven klassisen luokituksen mukaan erityisesti pitkän aikavälin tavoitteisiin eli toivotun tulonjaon saavuttamiseen ja ylläpitämiseen sekä kestäväan talouskasvuun. Suhdannepolitiikan tavoite on maksimoida talouden resurssien hyödyntäminen ja säilyttää talouden reaalin kasvuvauhti mahdollisimman lähellä täystyöllisyyden edellyttämää tasoa. (Kiander & Lönnqvist 2002, 13.) Tutkimus on painottunut viime vuosikymmeninä enemmän resurssien allokointiin ja tulojen uudelleenjakoon, vaikka kaikki kolme tehtävää liittyvät toisiinsa (Tuomala 2009, 18–19). Tulonjakopolitiikkaan sisältyy ainakin kaksi ulottuvuutta. Sillä voidaan ensinnäkin normatiivisesta näkökulmasta pyrkiä saavuttamaan yhteiskunnallisesti oikea tai tavoiteltava tulonjako. Tulonjakotavoitteet ovatkin olleet perinteisesti keskeisiä erityisesti pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin kehityksessä. Tulonjakopolitiikalla ja tulonjaolla saattaa toisekseen olla myös vaikutuksia kasvuun. (Kiander & Lönnqvist 2002, 13.)

Talouden kansainvälistymisen ja keskinäisen integroitumisen vuoksi julkisen sektorin kyky ja mahdollisuudet vaikuttaa tulonjakoon ja resurssien allokatioon sekä harjoittaa itsenäistä suhdannepolitiikkaa ovat rajoitetumpia. Kuitenkin yhä on monia syitä, miksi julkisen sektorin tulee puuttua markkinoiden toimintaan. Barrin (1992) mukaan perustelut jaetaan kahteen pääryhmään. Voidaan ensinnäkin puhua markkinaepäonnistumisten aiheuttamista ja toisaalta informaatio-ongelmiin perustuvista interventiotarpeista. Markkinaepäonnistumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa jonkin taloudellisessa vaihdannassa mukana olevan osapuolen asemaa voidaan parantaa heikentämättä minkään muun osapuolen asemaa. Puhutaan myös Pareto-tehokkuuden käsitteestä, koska talous on Pareto-tehokas, jos kenenkään asemaa ei voida parantaa heikentämättä ainakin yhden osapuolen asemaa. Poliittikainterventiot ovat hyväksyttäviä, jos niiden johdosta voidaan

poistaa markkinoiden epätäydellisestä toiminnasta johtuvia ongelmia ja siten parantaa joidenkin kansalaisten asemaa heikentämättä kenenkään toisen asemaa. Interventiot ovat hyväksyttäviä myös silloin, kun mahdollinen aseman heikkeneminen voidaan täysimääräisesti kompensoida. Markkinaepäonnistumiselle on monia syitä. Epätäydellinen kilpailu on kaikkein yleisin syy. Kilpailu on käytännössä aina epätäydellistä, koska useimmilla markkinoilla kilpailijoita on vain rajallinen määrä. Kilpailun puute muodostuu usein ongelmaksi vasta, kun asetelma markkinoilla muuttuu monopoliksi tai oligopoliksi, jolloin markkinoilla olevia palvelujen tai hyödykkeiden tarjoajia on niin vähän, että niillä on markkinavoimaa, ja heillä on vaikutusta markkinahintaan. Hyvinvointiteorian näkökulmasta kilpailullisten markkinoiden optimaalisuus ja tehokkuus sen sijaan perustuu siihen, ettei mikään markkinaosapuoli omaa markkinavoimaa. Hintataso nousee ja hyödykkeiden kulutettu määrä vähenee epätäydellisestä kilpailusta johtuen, kun oletetaan, että hyödykkeiden ja palvelujen tarjoaja on osapuoli, jolla on markkinavoimaa. Kuitenkaan epätäydellinen kilpailu sinänsä ei edellytä julkisen sektorin osallistumista markkinoille. Markkinoiden toimintaa tehokkaampaan suuntaan ohjaavaa kilpailulainsäädäntöä pidetään parhaana ratkaisuna. Julkinen valta voi perustaa markkinoiden toimintaa kontrolloivan säätelyviranomaisen, kun tuottajien vähäisen määrän vuoksi ei synny kilpailua. Esim. sähkö- ja telemarkkinoilla on käytössä tällaisia ratkaisuja. (Kiander & Lönnqvist 2002, 25–26.)

Ulkoisvaikutusten ollessa kyseessä toisten kuluttajien tekemisillä on vaikutusta kuluttajan omiin kulutusmahdollisuuksiin. Niitä voi vastaavasti olla myös yritystoiminnassa ja ne voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia. Saasteet ovat klassinen esimerkki ulkoisvaikutuksista. Positiiviset ulkoisvaikutukset johtavat alioptimaaliseen kulutukseen tai, yrityksen ollessa kyseessä, tuotantoon. Esim. yhteiskunnalliset hyödyt koulutuksesta ja tutkimuksesta ovat todennäköisesti suurempia kuin välittömät hyödyt investointeja tekeville yksilöille ja yrityksille. Saasteiden kaltaiset negatiiviset ulkoisvaikutukset johtavat liialliseen kulutukseen tai, yritysten ollessa kyseessä, tuotantoon. Markkinatasapaino eroaa hyvinvointiteorian mukaisesta optimista ulkoisvaikutusten takia ja ne tulisivat hinnoitelluiksi, jos markkinat olisivat täydelliset eikä siten ongelmia syntyisi. Vajavainen informaatio, epävarmuus ja erilaiset rajoitteet kuitenkin yleensä estävät tämän, jolloin tarvitaan julkisen vallan sääntelyä, tukia (positiiviset ulkoisvaikutukset) tai veroja (negatiiviset ulkoisvaikutukset) ulkoisvaikutusten huomioimiseksi. Hyvinvointiteorian kannalta *kasvavat skaalatuotot* voivat johtaa epäoptimaaliseen tuotantomäärään. Niistä on kyse silloin, kun tuotantomäärän kasvaessa hyödykkeen tuotantokustannukset alenevat, jolloin kilpailukykyisin suurin tuottaja pystyy syrjäyttämään kilpailijat markkinoilta. Myös luonnollinen monopoli voi johtaa kilpailun puuttumiseen. Vapaasti toimiva, yksityisessä omistuksessa oleva monopoli ei kuitenkaan ole hyvinvointinäkökulmasta optimaalinen tilanne monopoliasemassa olevan tuotannon su-

pistamisen ja hinnan noston houkutuksesta johtuen. Monopolin toimintaa voi sen vuoksi olla tarpeen säädellä, mikä järjestyy esim. kilpailulainsäädännöllä julkisen sektorin osallistumatta markkinoille. Olettama klassisen mikrotalousteorian taustalla on, että markkinat tasapainottuvat itsestään. Markkinoilla saattaa kuitenkin vallita reaalimaailmassa epätasapaino kauankin, esim. pitkään jatkuvan korkean työttömyyden johdosta. Yhtenä perusteena julkiselle interventiolle onkin pidetty markkinoiden pitkäkestoista epätasapainoa. Suhdannepolitiikkaa on perusteltu varsinkin työmarkkinoiden tapauksessa tällaisella markkinaepätasapainolla (työttömyydellä). Työmarkkinat saattavat ajautua pysyvästi epätasapainoon keynesiläisen finanssipolitiikan mukaan, ellei makrotalouspolitiikalla huolehdita riittävästä kokonaiskysynnän tasosta. (Kiander & Lönnqvist 2002, 26–28.)

Taloustieteessä vallitsi pitkään ajatus täydellisestä kilpailusta ja se on edelleenkin keskeinen tekijä monille markkinoiden valtaan uskoville. Täydellisen kilpailun vallitessa on myös täydellinen informaatio (varmuus) eikä vakuutus ole tarpeen, koska ei ole riskejäkään. Elinkaaren aikaista kulutusta tasataan joko säästämällä tai lainalla, ja suojaudutaan siten tilapäisiltä tulonmenetyksiltä. Hyvinvointivaltiota tarvitaan täydellisen informaation vallitessa pelkästään koko ikänsä köyhinä oleville suunnattuun köyhäinapuun. 1970-luvulla luovuttiin tästä täydellisen informaation epärealistisesta oletuksesta, mikä oli merkittävä edistysaskel taloustieteessä. Epäsymmetrinen informaatio taloustieteissä on keino ymmärtää paremmin julkisen sektorin ja erityisesti sosiaaliturvan roolia yhteiskunnassa. (Tuomala 2004, 273.) Hyvinvointivaltioiden toinen keskeinen ominaisuus meriittihyödykkeiden, kuten koulutuksen ja terveydenhoitopalvelujen tuottamisen lisäksi, on tulojen uudelleenjako erilaisilla tulonsiirroilla. Näistä useimmat liittyvät sosiaalivakuutusjärjestelmiin, jotka tarjoavat yksilöille vakuutuksen sosiaalisten riskien aiheuttamien tulonmenetysten varalta. Talousteorian mukaan useimmissa maissa niiden vakuuttamisen on katsottu kuuluvan julkisen sektorin tehtäviin epätäydellisestä informaatiosta johtuen, joka vallitsee vakuutusmarkkinoilla esim. silloin, kun vakuutuksenottaja tuntee omat riskinsä vakuutusyhtiötä paremmin. (Kiander & Lönnqvist 2002, 29.)

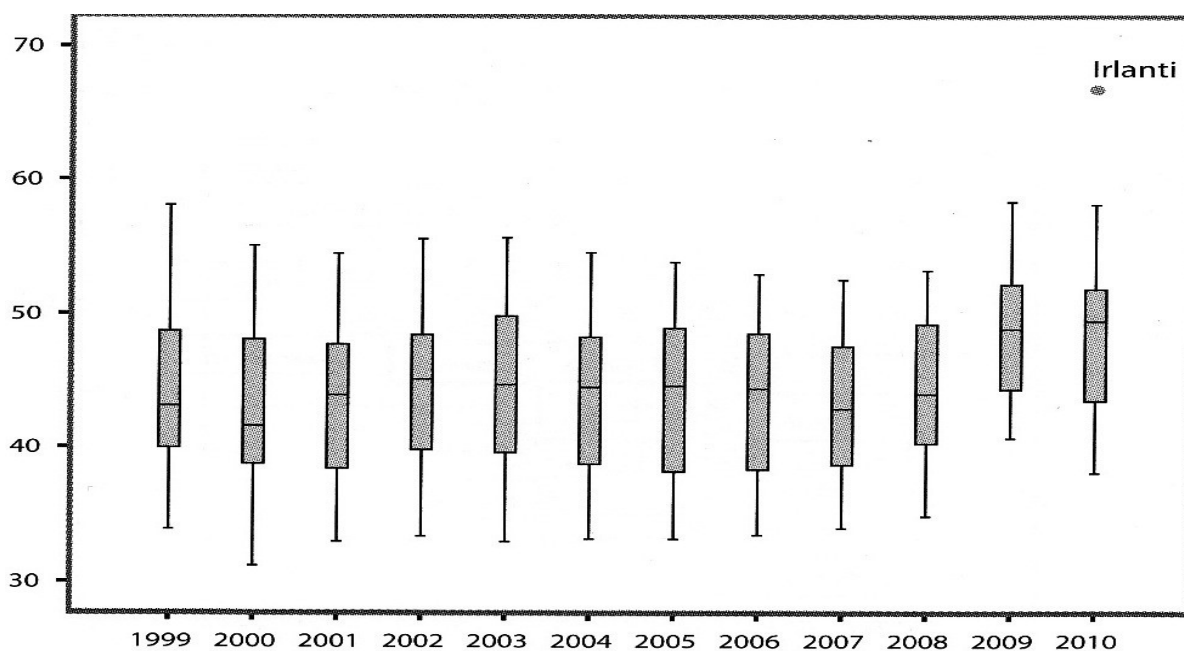
Hyvinvointivaltio voidaan nähdä tavallista sosiaalivakuutusta laajemmin vakuutuksena, joka mahdollistaa turvallisemman elinkaaren ja lisää uskallusta riskinottoon, mitä useimmat pitävät hyvinä asioina. Vakuutusjärjestelmään liittyy kuitenkin myös yksityisiin vakuutusjärjestelmiin kuuluvia kielteisiäkin kannustinvaikutuksia. (Tuomala 2012, 236.) *Epätäydellinen informaatio vakuutusmarkkinoilla* voi johtaa ongelmiin tai jopa markkinoiden toimimattomuuteen ainakin kahdesta syystä: vakuutuksenottajien käänteisestä valikoitumisesta (*adverse selection*) sekä vakuutetun omasta toiminnasta, hänen houkutuksestaan ryhtyä ns. moraaliseen uhkapeliin (*moral hazard*) (Kiander & Lönnqvist 2002, 29). Edellinen tarkoittaa sitä, että asiakkaiksi valikoituu

vain korkean riskin omaavia ihmisiä ja jälkimmäinen taas sitä, että vakuutus sopimuksen solmimisen jälkeen vakuutetut saattavat muuttaa käyttäytymistään mm. toimimalla huolimattomammin kuin ennen vakuutuksen ottamista (Tuomala 2012, 236). Esimerkiksi tästä käy vapaaehtoinen työttömyysvakuutus, jonka ottaa todennäköisesti henkilö, jolla on suuri riski joutua työttömäksi. Myös henkilön, joka tarkoituksellisesti haluaa olla työtön ja saada työttömyysvakuutusta, olisi houkuttelevaa hankkia vakuutus ja päästä työttömyysvakuutusmaksujen saajaksi. Vakuutusyhtiöt ovat tästä tietoisia eivätkä siksi halua tarjota vakuutusta sitä haluaville, jolloin työttömyysriski ei ole vakuutettavissa eikä markkinoita synny tai vakuutuksen hinnasta muodostuu erittäin korkea, mikä taas johtaa siihen, ettei alhaisen riskin asiakkaiden kannata ottaa vakuutusta ollenkaan, jolloin markkinat epäonnistuvat. Vakuutusratkaisu voi jäädä syntymättä silloin, kun vakuutuksenottajien riskit ovat toisistaan riippuvaisia tai jos on suuri riski samanaikaisille vahingoille. Toimivien vakuutusmarkkinoiden edellytys on, että vakuutuksenottajien joukossa on keskenään riittävän tasapainoisesti sekä voittajia että häviäjiä. (Kiander & Lönnqvist 2002, 29–30.) Informaatio-ongelmille on tyypillistä, että niiden välttäminen edellyttäisi vakuutettujen valvontaa, mikä ei käytännössä ole mahdollista yksityisyyden suojan tai korkeiden kustannusten vuoksi. Vakuutusmarkkinoiden ongelmat ovat vahva peruste hyvinvointivaltion keskeisenä piirteenä olevalle julkiselle sosiaalivakuutukselle. (Kiander & Lönnqvist 2002, 30.) Tutkimusten perusteella ollaan oltu varsin laajasti yksimielisiä siitä, että julkisella puolella voi olla helpompaa ratkaista näitä ongelmia (Tuomala 2012, 236). Vakuutusyhtiön on sovellettava maksuja, jotka perustuvat väestön keskimääräiseen riskiin, jos sillä on asiakkaiden riskiominaisuuksista vain tilastollista informaatiota, mistä taas helposti seuraa, että yhtiön asiakkaina ovat vain korkean riskin ihmiset. Silloin vakuutusyhtiö jää lyhytikäiseksi tai sitä ei koskaan perusteta. Johtopäätös on, että näitä vakuutuksia tarjotaan liian vähän ja pakollinen sosiaalivakuutus voi välttää tämän ongelman. (Tuomala 2004, 274.)

Epätäydellinen informaatio voi myös olla peruste sille, että julkinen sektori toimii jonkin palvelun tuottajana tai tilaajana. Kuluttajan rationaalisen valinnan saattaa tehdä vaikeaksi tai mahdottomaksi puutteellinen tieto hyödykkeen markkinahinnasta tai sen ominaisuuksista. *Kuluttajan epätäydellisellä informaatiolla* perustellaankin julkisen sektorin interventiota tyypillisimpänä esimerkkinä ollen terveystaloudet, mutta sama ongelma pätee myös koulutukseen. Julkinen sektori kantaa vastuun palvelun laadukontrollista, kun se toimii palvelun tuottajana tai tilaajana eikä yksityisten henkilöiden tarvitse käyttää voimavaroja informaation keräämiseen ja laadun kontrollointiin. (Kiander & Lönnqvist 2002, 30–31.)

3.2 Julkisen talouden menot

Julkisten menojen ja sosiaalimenojen välisiä mekanismeja voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta, joita ovat julkisen velan vaikutukset sosiaalipolitiikkaan sekä julkisten menojen kehitys ja niiden rakenteen muutos. Voidaan esim. tarkastella julkisten menojen kehittymistä tietyllä aikavälillä. Julkisten menojen kehitystä pohdittaessa voidaan tarkastella kuinka hyvin laajat julkiset menot kertovat korkeasta hyvinvoinnista tai elämänlaadusta. Monet talous- ja yhteiskuntatieteilijät korostavat paneeli- ja poikkileikkausaineistojen avulla, että laaja julkinen sektori sopii usein yhteen kilpailukyvyyn, kasvun sekä työllisyyden kanssa. Julkisen sektorin kokoa ratkaisevampia ovat kuitenkin sen luomat kannustimet ja kansallisen politiikkamallin toimintaperiaatteet. Hyvinvointivaltio on tehokas tapa vastata informaation epäsymmetriasta aiheutuviin epävaikausongelmiin ja laajan julkisen talouden maat menestyvät myös erilaisissa hyvinvointimittauksissa. (Raunio & Saari 2013, 73.) Kuviossa 2 tarkastellaan julkisten menojen kehitystä EU-maissa julkisten menojen osuudella BKT:stä (Raunio & Saari 2013, 74–75).

Kuvio 2. Julkisten menojen keskiarvo, hajonta ja ääriarvot EU:ssa vuosina 1999–2010, prosenttia BKT:stä (Raunio & Saari 2013, 75).

Kuviosta 2 näkyy, että hajonta maiden välillä on pysynyt melko samana tarkasteluajan (1999–2010), ainoana poikkeuksena ollen Irlanti vuonna 2010. Ajanjakson loppupuolella julkiset menot lisääntyivät suhteessa BKT:hen, mikä selittynee työttömyysmenojen kasvulla ja varsinkin BKT:n supistumisella vuosien 2009–10 aikana. Joissain jäsenmaissa alkaa lisäksi näkyä väestörakenteen muutoksen vaikutus julkisiin menoihin. (Raunio & Saari 2013, 75.)

3.2.1 Julkiset menot bruttokansantuotteesta

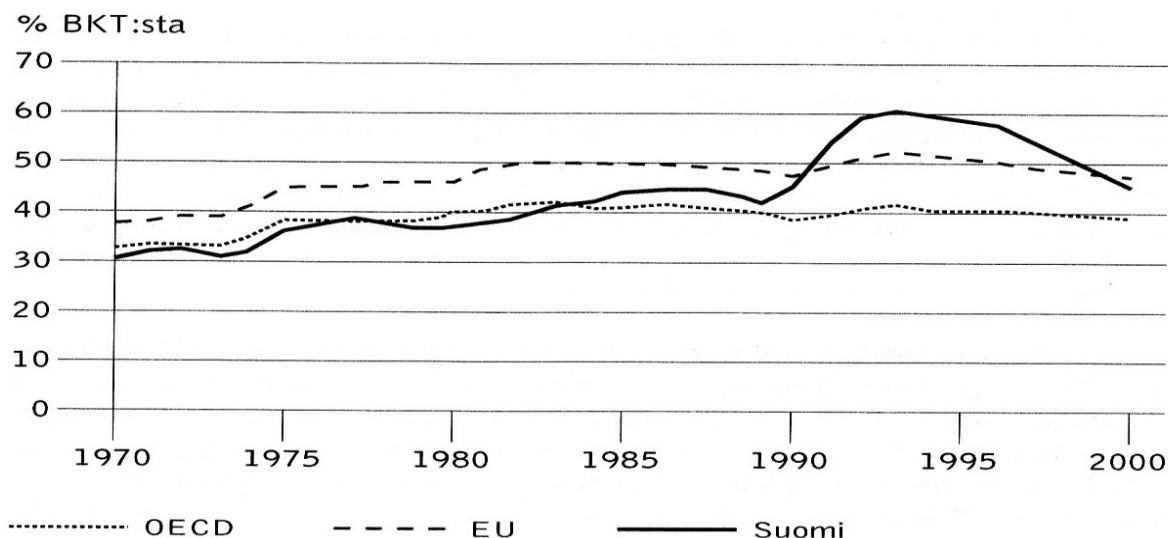
Hyvinvointivaltion laajuutta tai julkisen sektorin merkitystä taloudessa voidaan mitata useilla eri tavoilla. Kansainvälisissä vertailuissa tarkastellaan usein julkisten menojen BKT-osuutta, mikä on monin tavoin ongelmallinen mittari, mutta sen suhteen on saatavissa parhaiten vertailukelpoista tietoa. Julkisten menojen osuus BKT:stä kertoo julkisen sektorin bruttomenojen suuruuden suhteessa kokonaistuotannon arvoon. Tämä meno-osuus kertoo jotain myös siitä, kuinka suuren suhteellisen verorasituksen julkisen sektorin menot aiheuttavat taloudelle, koska julkiset menot rahoitetaan pääasiassa verotuloilla. (Kiander & Lönnqvist 2002, 41.) Taulukossa 1 esitetään vuosien 1960–2007 aikaiset julkisten menojen BKT-osuuden vaihtelut eräissä OECD-maissa (Tuomala 2009, 24).

Maa	1960	1970	1980	1985	1990	1993	2007
Suomi	26,7	31,6	39,0	44,9	46,5	62,3	47,3
Ruotsi	31,4	43,2	61,0	64,4	61,5	74,5	52,5
Tanska	24,6	40,0	55,6	58,7	58,5	61,8	51,0
Norja	30,3	41,0	48,3	45,6	54,8	58,5	46,5
Islanti	24,6	26,2	29,5	31,6	35,6	36,9	43,2
Hollanti	31,0	43,4	57,0	59,0	56,6	58,2	46,6
Belgia	34,2	41,6	57,6	61,5	55,2	58,2	48,9
Ranska	36,2	37,7	45,4	51,9	49,1	54,2	53,0
Luxemburg	29,4	31,8	52,4	50,3	49,4	53,7	44,7
Itävalta	32,8	37,7	47,0	49,6	47,8	51,1	48,2
Saksa	31,1	36,9	46,5	46,1	44,8	50,5	45,0
Irlanti	24,9	35,2	46,8	51,7	42,3	47,4	35,2
Iso-Britannia	32,5	37,6	43,9	45,2	40,4	45,3	45,7
Sveitsi	19,9	26,3	33,1	34,2	34,2	36,9	36,1
Italia	29,3	32,7	41,2	49,0	51,7	54,2	49,0
Kreikka	21,2	26,9	33,1	48,2	53,4	53,6	46,9
Portugali	17,4	21,5	37,9	42,5	42,8	50,7	47,1
Espanja	16,6	21,7	31,7	40,3	42,0	47,2	38,7
Kanada	29,0	34,9	40,2	46,3	47,3	51,0	40,0
Australia	24,1	27,9	33,8	38,5	36,8	40,7	35,5
Yhdysvallat	27,4	32,0	34,0	36,5	36,7	38,8	36,6
Japani	16,6	18,5	31,0	31,3	31,3	33,8	37,8
Keskihajonta	5,7	7,3	9,6	9,3	8,4	9,8	4,6
OECD (eur)	30,6	35,9	45,0	48,8	47,5	52,3	46,9

Taulukko 1. Julkiset menot BKT:hen suhteutettuna vuosina 1960–2007 OECD-maissa (Tuomala 2009, 25).

1990-luvun alkuun asti Suomen julkisten menojen osuus BKT:stä oli eurooppalaisten OECD-maiden keskiarvon alapuolella ja tämä ero pysyi lähes samana vuoteen 1985 saakka. Julkisten menojen osuus kasvoi voimakkaimmin näissä maissa 1960–70-luvuilla. Keskimääräinen julkisten menojen BKT-osuus vuonna 1960 oli niissä 30,6 % ja vuonna 2007 se oli 46,9 %. Pohjoismaissa, Alankomaissa ja Belgiassa oli suurimmat BKT-osuudet. Taulukosta 1 ilmenee, että julkiset menot ovat kasvaneet eniten Ruotsissa, Tanskassa ja Kreikassa. BKT-osuus on kasvanut myös Suomessa keskimääräistä nopeammin kyseisellä ajanjaksolla. (Tuomala 2009, 24–25.) Julkisten menojen BKT-osuus kasvoi teollisuusmaissa melkein koko 1900-luvun ajan. Tämän menojen pitkän kasvujakson taustalla oli etenkin hyvinvointivaltiojärjestelmien luominen sekä julkisen sektorin tehtävien lisääntyminen. Nykyiset modernit valtiokoneistot luotiin 1900-luvun

aikana. Kuviossa 3 esitetään julkisten menojen BKT-osuuden muutoksia OECD-maissa, EU-maissa ja Suomessa 1900-luvun loppupuolella. (Kiander & Lönnqvist 2002, 43.)

Kuvio 3. Julkisten menojen BKT-osuus eräissä maissa vuosina 1970–2001 (Kiander & Lönnqvist 2002, 44).

Kuviosta näkyy, että julkisten menojen suhteellinen osuus kasvoi nopeasti kaikissa teollisuusmaissa 1970-luvulla. 1980-luvun aikana tämä trendinomainen kasvu taittui kuitenkin niin, että sekä EU-maissa että Suomessa julkisten menojen BKT-osuus saavutti huippuarvonsa 1990-luvun alussa. EU-maiden julkiset menot olivat tuolloin n. 52 % BKT:stä ja Suomessa jopa yli 60 % BKT:stä. Julkisten menojen BKT-osuuden kehityksessä näkyy kaksi piirrettä, joita ovat lyhytaikaisempi suhdannevaihtelu sekä pitkäaikainen kehitys, jolle on ominaista trendinomainen kasvu ja sen taittuminen 1980-luvulla. Julkisten menojen osuus on taloudellisten nousukausien aikana supistunut, ja laskukausien aikana sen sijaan se on taas noussut. Tämä suhdannevaihtelu on kaikkein selvimmin nähtävissä Suomen julkisten menojen BKT-osuuden suurissa vaihteluissa 1990-luvun aikana. Vaikka julkisten menojen BKT-osuus on teollisuusmaissa keskimäärin kasvanut tai pysynyt ennallaan, ei se kuitenkaan ole johtunut julkisten menojen kasvun kiihtymisestä. Julkisten menojen kasvuvauhti hidastui päinvastoin kaikissa maissa kohti 1900-luvun loppua, kuten on nähtävissä taulukosta 2. (Kiander & Lönnqvist 2002, 43–44.)

	1970–1979	1980–1989	1990–2000
Suomi	6,0	4,8	2,7
OECD-maat	5,2	3,1	2,5
EU-maat	5,0	2,5	1,8

Taulukko 2. Julkisten menojen reaalin kehitys vuosina 1970–2001, valitut maat, prosenttia vuodessa (Kiander & Lönnqvist 2002, 45).

Julkisten menojen kasvu oli vielä 1970-luvulla nopeaa. 1980-luvun aikana monissa teollisuusmaissa tapahtui käänne, jolloin julkisten menojen kasvuvauhti hidastui 2–3 %:n tuntumaan ja edelleen lähelle 2 %:ta 1990-luvulla. Julkisten menojen suhteellisen osuuden korkeana pysyminen huolimatta menojen absoluuttisen kasvun hidastumisesta johtui siitä, että BKT:n kasvu hidastui samaan aikaan. Vuoden 1973 jälkeen talouskasvu hidastui kaikissa teollisuusmaissa, eikä 1950–60-luvuilla saavutettuun nopeaan talouskasvuun olla sittemmin palattu. Julkisen sektorin suhteellisen osuuden kasvu voidaan nähdä sen sopeutumisenä hitaamman kasvun aikaan, mikä vietiin kaikissa teollisuusmaissa 1990-luvulla päätökseen siten, että vuoteen 2000 mennessä julkisten menojen osuus oli samalla tasolla kuin se oli ollut 1970-luvun lopulla. (Kiander & Lönnqvist 2002, 44–45.)

3.2.2 Julkisten menojen rakenne

Julkisiin kokonaismenoihin sisältyy julkisen sektorin osuus kansantalouden reaalisista voimavaroista sekä se, kuinka paljon julkinen sektori uudelleenjakaa voimavaroja. Kun nämä tekijät erotetaan toisistaan, tarkastellaan erikseen julkisen kulutuksen suhdetta BKT:hen sekä vastaavasti tulonsiirtojen suhdetta BKT:hen. (Tuomala 2009, 27.) Sekä julkisten kulutusmenojen että sosiaalisten tulonsiirtojen BKT-osuudet vuosina 1995 ja 2004 näkyvät taulukoissa 3 ja 4 (Tuomala 2009, 28).

	Yl. julkinen hallinto	Puolus- tus	Yl. järjestys ja turvallisuus	Elinkeino- elämä	Ympäristön- suojelu	Asuminen ja yhd.palv.	Terveys- huolto	Virkistys, kulttuuri ym.	Koulutus	Sosiaali- turva	Yhteensä
Suomi	7,2	2,0	1,5	9,2	0,3	1,0	6,2	1,3	6,9	25,8	61,4
Ruotsi	12,0	2,5	1,4	6,0	0,2	2,8	6,3	1,9	7,1	26,9	67,1
Norja	6,2	2,5	1,0	7,0	1,0	0,9	6,9	1,3	6,6	18,2	51,5
Tanska	10,7	1,8	1,0	4,3	0,5	0,7	6,9	1,6	7,5	24,4	59,5
Saksa	6,7	1,3	1,6	11,1	1,0	0,8	6,3	0,8	4,4	20,8	54,8
Ranska	8,1	2,8	1,0	4,0	0,6	1,5	6,5	1,1	6,6	22,2	54,5
Iso-Britannia	5,9	3,1	2,2	3,4	0,5	1,2	5,6	0,7	4,7	17,5	45,0
Alankomaat	10,0	1,9	1,4	4,9	0,8	6,8	3,9	0,9	5,1	20,7	56,4
Irlanti	7,2	1,0	1,7	5,7	-	1,8	6,1	0,4	5,0	12,0	41,1
Kreikka	16,8	2,7	0,7	4,6	0,5	0,4	3,4	0,3	3,3	18,3	51,0
Portugali	8,5	1,7	1,6	5,2	0,5	0,7	5,6	0,7	6,0	12,2	42,8
Itävalta	9,1	1,0	1,5	5,0	1,4	1,0	7,7	1,2	6,3	21,9	56,0

Taulukko 3. Julkiset menot tehtävittäin BKT:hen suhteutettuna eräissä EU-maissa vuonna 1995 (Tuomala 2009, 30).

	Yl. julkinen hallinto	Puolus- tus	Yl. järjestys ja turvallisuus	Elinkeino- elämä	Ympäristön- suojaus	Asuminen ja yhd.palv.	Terveyden huolto	Virkistys, kulttuuri ym.	Koulutus	Sosiaali- turva	Yhteensä
Suomi	6,6	1,6	1,5	4,8	0,3	0,3	6,7	1,2	6,0	21,9	51,1
Ruotsi	7,6	1,9	1,4	4,8	0,3	0,8	7,0	1,0	7,4	24,3	56,7
Norja	4,3	1,8	1,1	4,1	0,7	0,8	7,8	1,2	6,2	17,9	46,0
Tanska	7,4	1,6	1,0	3,7	0,5	0,7	7,1	1,8	8,3	23,0	55,1
Viro	3,2	1,5	2,4	4,4	0,7	0,5	4,1	2,2	6,6	11,0	36,4
Latvia	4,6	1,2	2,2	4,3	0,8	0,8	4,5	1,4	6,0	10,2	35,9
Liettua	4,7	1,4	1,9	3,6	0,5	0,4	4,1	0,7	5,9	10,1	33,2
Puola	5,6	1,0	1,6	3,2	0,6	1,4	4,3	0,9	6,0	17,6	42,2
Espanja	4,9	1,1	1,8	4,9	0,9	1,0	5,5	1,4	4,4	13,0	38,8
Saksa	6,0	1,1	1,6	3,6	0,5	1,1	6,1	0,7	4,0	22,1	46,9
Ranska	7,1	2,2	1,1	3,2	0,8	1,9	7,3	1,5	6,4	21,9	53,4
Iso-Britannia	4,8	2,6	2,6	2,9	0,7	0,7	7,0	0,5	5,8	16,2	43,7
Alankomaat	8,1	1,5	1,8	4,7	0,8	1,2	4,5	1,4	5,2	17,3	46,6
Tšekki	4,8	1,3	2,2	7,4	1,2	0,7	6,0	1,3	5,0	14,2	44,3
Unkari	9,3	1,3	2,1	5,8	0,8	0,8	5,4	1,8	5,8	16,5	49,7
Irlanti	3,5	0,6	1,4	5,0	-	2,0	7,1	0,5	4,5	9,1	33,7
Kreikka	9,8	2,8	1,3	6,9	0,7	0,5	4,9	0,4	3,5	19,2	49,8
Portugali	6,2	1,4	1,9	4,9	0,6	0,8	6,6	1,2	7,4	15,2	46,1
Itävalta	7,0	0,9	1,4	5,1	0,4	0,6	6,7	1,0	5,7	21,2	49,9

Taulukko 4. Julkiset menot tehtävittäin BKT:hen suhteutettuna eräissä EU-maissa vuonna 2004 (Tuomala 2009, 31).

Melkein kaikissa Länsi-Euroopan maissa sosiaalisten tulonsiirtojen osuus on laskenut kyseisenä aikana. Sosiaalivakuutus muodostaa suuren osan sosiaaliturvajärjestelmästä ja siinä ihmisten kesken tapahtuva uudelleenjakko ei välttämättä ole suurta. Sosiaalivakuutuksessa tuloja jaetaan elinkaaren yli ja elämäntilanteiden mukaan, kun taas sosiaaliavustuksista syntyvä uudelleenjakko on erilaista. Niiden tehtävä on ennen kaikkea lieventää köyhyyttä ja huolehtia ryhmistä, joita sosiaalivakuutus ei kata, eli lähinnä pienituloisista työssäkäyvistä, ja niistä, jotka jäävät sosiaalivakuutusjärjestelmän ulkopuolelle. Vuosina 1960–90 Euroopan OECD-maiden julkisten kulutusmenojen osuus kasvoi 5 %. Etenkin koulutuksen ja terveydenhoidon kaltaiset julkiset kulutusmenot toteuttavat allokaatiotehtävää, mutta ne sisältävät myös uudelleenjakoelementin. Näinä vuosina nopeimmin sosiaaliset tulonsiirrot lisääntyivät Alankomaissa, 17 %. Pohjoismaissa ne lisääntyivät 10–12 %, kun taas julkisen kulutuksen osuus kasvoi voimakkaimmin, 8-12 %. On hyvä huomata näiden osuuksien kasvua tarkasteltaessa, ettei esim. sosiaalisten tulonsiirtojen kasvu ajoitu kaikissa Euroopan maissa samalla tavalla. Verrattaessa Länsi-Saksan kehitystä muihin maihin ilmenee mielenkiintoisia seikkoja. 1960-luvulla sosiaalisten tulonsiirtojen osuus BKT:stä oli siellä selvästi suurempi kuin esim. Tanskassa ja Ruotsissa. Vasta 1970-luvun puolivälissä nämä maat saavuttivat Saksan. (Tuomala 2009, 28–29.)

Hyvinvointipalvelut koostuvat monissa maissa suurelta osin koulutuksesta. Yhteiskunnalliset palvelut Yhdysvalloissa ovat suurimmaksi osaksi julkisen sektorin tarjoamia koulutuspalveluja. Julkisia terveydenhoitopalveluja tuotetaan ja tarjotaan paljon Saksan, Itävallan ja Ison-Britannian lisäksi myös Pohjoismaissa. Yhdysvaltojen terveydenhoito on saanut viime vuosina paljon huomiota, sillä siinä julkisen sektorin osuus on erittäin pieni ja sosiaalipalvelut koostuvat lähinnä vanhusten ja lasten hoidosta. Sosiaalipalvelujen tarjonta on selvästi suurinta Ruotsissa ja Tanskassa. Näitä palveluja tarjotaan paljon vähemmän Suomessa, Norjassa, Saksassa ja Itävallassa, mutta kuitenkin enemmän kuin muissa Euroopan OECD-maissa. (Tuomala 2009, 29.)

3.3 Sosiaalimenot ja hyvinvointivaltion laajuus

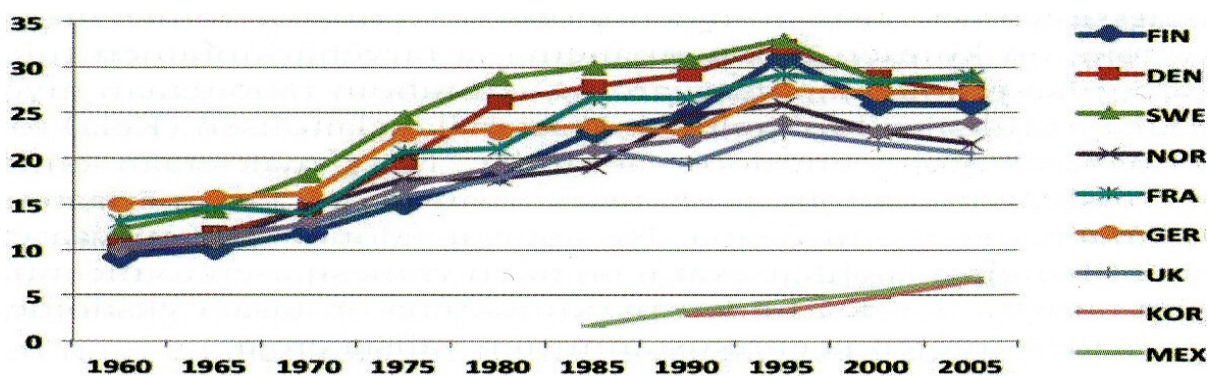
3.3.1 Sosiaalimenot bruttokansantuotteesta

Sosiaalimenojen kansantuoteosuuden kehitystä tarkastellessa näkyy sosiaalipolitiikan laajeneminen toisen maailmansodan jälkeen, sillä sosiaalimenot ovat kasvaneet tänä aikana kansantuotetta nopeammin. Etenkin 1960-luvulta alkaen sosiaalipolitiikka, suhteutettuna koko kansantalouteen, on kasvanut paljon. Sosiaalipoliittisiin tarkoituksiin on osoitettu jatkuvasti kasvava osuus kansantalouden voimavaroista. Tasaista institutionaalisen hyvinvointivaltion laajeneminen ei kuitenkaan ole ollut, vaan sen rakentaminen on edennyt jaksoittain. Hyvinvointivaltion rakentamisella on lisäksi ollut läheinen yhteys työmarkkinoilla ja politiikassa tapahtuneisiin muutoksiin sekä taloudelliseen kehitykseen. (Raunio 2003, 186–187.) Haittapuolena pohjoismaisessa institutionaalisessa mallissa pidetään korkeaa veroastetta. Kuitenkin kansainvälisessä vertailussa Suomen veroaste sijoittuu EY-maiden keskiarvolle. Suomalaisen sosiaalipolitiikan kalleus, vertailtaessa sitä sosiaalimenojen osuudella BKT:stä, on ollut eurooppalaista keskitasoa korkeampi vuodesta 1991 lähtien, jolloin nopeasti kasvanut korkea työttömyys ja samanaikainen BKT:n lasku aiheuttivat sosiaalimenojen osuuden nousun, vaikkei erityisiä sosiaalipoliittisia uudistuksia tehtykään. 1980–90-luvuilla Euroopan maiden sosiaalimenojen keskiarvo BKT:stä on vaihdellut 24–26 %:n välillä. Tanska, Alankomaat, Belgia ja Ranska ovat ylittäneet keskiarvon useimpina vuosina, kun taas Italiassa, Espanjassa, Portugalissa ja Kreikassa se on alitettu. Iso-Britannia ja Länsi-Saksa ovat sijoittuneet keskiarvolle. (Koivula et al. 1994, 19.) Huomattava osa hyvinvointivaltioiden kansantuotteesta koostuu sosiaalimenoista. Sosiaalisten tulonsiirtojen osuus on monissa Länsi-Euroopan maissa yli neljännes BKT:stä. (Tuomala 2009, 323.) Kuten taulukosta 5 voi havaita, vuonna 2001 Euroopan maiden hyvinvointimenot vaihtelivat Irlannin 13,8 %:sta BKT:stä Tanskan 29,2 %:iin BKT:stä (Pestieau 2006, 21).

Maa	1980	1990	2001
Suomi	18,5	24,8	24,8
Ruotsi	28,8	30,8	28,9
Tanska	29,1	29,3	29,2
Hollanti	26,9	27,6	21,8
Belgia	24,1	26,9	27,2
Ranska	21,1	26,9	28,5
Saksa	23,0	22,8	27,4
Kreikka	11,5	20,9	24,3
Irlanti	17,0	18,6	13,8
Italia	18,4	23,3	24,4
Luxemburg	23,5	21,9	20,8
Portugali	10,9	13,9	21,1
Espanja	15,9	19,5	19,6
Iso-Britannia	17,9	19,5	21,8
EU15	20,6	23,4	24,0
Yhdysvallat	13,3	13,4	14,8

Taulukko 5. Sosiaaliturvamenojen prosentuaalinen osuus BKT:stä vuosina 1980, 1990 ja 2001 (Tuomala 2009, 323).

1990-luvun alussa sosiaalimenojen osuus kasvoi Suomessa suuren työttömyyden vuoksi ja vuonna 2001 ne olivat 24,8 % BKT:stä (Tuomala 2009, 323). Tuskin mikään EU-maa alittaa Yhdysvaltojen 14,8 %:n BKT-osuutta. Tanskan, Ruotsin ja Ranskan menot ovat selvästi EU15:n keskiarvon yläpuolella. Sitä vastoin menot Isossa-Britanniassa, Irlannissa, Luxemburgissa, Alankomaissa, Espanjassa ja Portugalissa ovat tämän keskiarvon alapuolella. Rikkaimmissa maissa oli vuosikymmeniä suurimmat hyvinvointimenot, mutta tämä yhteys on viime vuosina kuitenkin kadonnut. (Pestieau 2006, 21.) Sosiaaliin riskeihin varaudutaan eri maissa eri tavoin, ja kuten kuviosta 4 näkyy, on olemassa laajoja ja suppeita hyvinvointivaltioita (Kangas & Niemelä 2012, 13).

Kuvio 4. Sosiaalimenojen kansantuoteosuus, (prosentteina) eräissä OECD-maissa vuosina 1960–2005 (Kangas & Niemelä 2012, 13).

Hyvinvointivaltion laajuutta mitataan yleensä sosiaaliturvaan käytetyllä osuudella kansantuotteesta. OECD-maiden sosiaalimenojen BKT-osuudet vaihtelevat Tanskan, Ruotsin ja Ranskan n. 30 %:n osuudesta Korean ja Meksikon selvästi alle 10 %:n osuuksiin. Suomi on näiden lukujen osalta lähellä OECD-maiden keskiarvoa. (Kangas & Niemelä 2012, 13.) Sosiaaliturvan

kustannukset suhteessa BKT:hen on eri maissa yleisimmin käytetty hyvinvointivaltion laajuuden ja sosiaalisten kustannusten mittari. Oman kysymyksensä muodostaa, miten kansainvälisissä vertailuissa tulisi huomioida ei-lakisääteisten hyvinvointisuoritteiden vaikutus. Suomalaisessa sosiaalipolitiikassa lakisääteisen sosiaaliturvan ohella ei juuri ole yksilöllisiin vakuutuksiin tai työmarkkinasopimuksiin perustuvia lisäjärjestelmiä, mikä on sekä myönteistä että kielteistä. Kielteistä siinä on, ettei vaihtoehtoja ole ja menot näkyvät suoraan julkisina menoina keskitetyn lakisääteisyytensä vuoksi ja rasittavat siten julkista budjettia. Järjestelmässä on myönteistä sen kontrolloitavuus, läpinäkyvyys sekä kokonaisuutena myös sen halpuus. Keskitettyjä järjestelmiä on helpompi hallita ja pitää kustannukset kurissa kuin useista osista koostuvia hajanaisia järjestelmiä, joissa eri osilla on oma toimintalogiikkansa. Yleensä sosiaaliturva järjestetään suppeissa hyvinvointivaltioissa erilaisilla yksilöllisillä ja kollektiivisilla vakuutuksilla ja nämä ei-lakisääteiset sosiaalimenot vaikuttavat luonnollisesti hyvinvointipanostuksiin. Yhdysvalloissa esim. panostetaan paljon enemmän kokonaissosiaaliturvaan kuin mitä maan suhteellisen pienistä julkisista sosiaalimenoista voisi kuvitella. Usein yritykset järjestävät Yhdysvalloissa työntekijöilleen eläke- ja sairausturvan. Ongelmana työntekijälle näissä yrityskohtaisissa järjestelyissä on työhönottotapahtuman yhteydessä oleva terveystarkastus sekä turvan epäluotettavuus, sillä jos yritys menee konkurssiin, edut voivat jäädä saamatta. Toisena ongelmana on, että edut voivat muodostua työvoiman liikkuvuuden esteeksi, mikä oli monissa maissa keskeisenä perusteena siirtyä lakisääteiseen ja pakolliseen vakuutukseen. Tästä esimerkistä voi huomata hyvinvointivaltion puitteissa tapahtuvan laajan riskien jakamisen merkityksen, ei ainoastaan sosiaaliturvan tuottajana, vaan myös markkinatalouden sujuvan toiminnan takaajana. Myös sosiaalietujen erilainen verokohtelu vaikuttaa paljon kansainvälisiin vertailuihin hyvinvointivaltion laajuudesta, sillä yleensä sitä on mitattu juuri sosiaalimenojen bruttokansantulo-osuudella. Pohjoismaiden kaltaiset maat, jotka maksavat verotettavia, bruttomääräisiä sosiaalietuja, vaikuttavat kansainvälisten tilastojen mukaan käyttävän enemmän rahaa sosiaaliturvaan kuin maat, joissa edut maksetaan nettomääräisinä. Maiden väliset sosiaaliturvasta aiheutuneet kustannuserot näyttävät verotuksen takia suuremmilta kuin ne todellisuudessa ovat, kuten taulukosta 6 voi havaita. (Kangas & Niemelä 2012, 47–48.)

	Australia	Itävalta	Belgia	Kanada	Tanska	Suomi	Ranska	Saksa	Japani	Hollanti	Ruotsi	Englanti	Yhdysvallat	OECD-27
JULKISET BRUTTOMENOT	17,9	29,6	29,7	18,9	30,8	28,2	32,8	28,4	20,3	22,7	32,1	23,3	17,4	22,4
Julkiset suorat nettomenot	17,0	24,2	25,6	17,8	23,7	22,6	28,5	24,7	19,2	19,1	25,7	21,6	16,5	–
KOKONAISNETTOMENOT	20,9	25,8	30,5	24,0	25,3	23,4	32,7	28,4	23,4	25,3	27,8	26,9	27,5	22,2

Taulukko 6. Kokonaissosiaalimenot eräissä OECD-maissa vuonna 2007 (Kangas & Niemelä 2012, 48).

Esim. jos vertailemme nettososiaalimenoja Suomen ja Yhdysvaltojen välillä, näyttää se kovin erilaiselta kuin vertailu bruttososiaalimenojen välillä. Tämä on seurausta siitä, että Yhdysvalloissa painotetaan kollektiivista tai yksilöllistä yksityistä sosiaaliturvaa, kun taas Suomessa niiden merkitys on paljon pienempi. Kaikki kehittyneet maat käyttävät suunnilleen yhtä paljon sosiaaliturvaan, mutta eroja maiden välille syntyy sen sijaan siitä, millaisia köyhyys- ja tulonjaollisia vaikutuksia järjestelmillä on. Samalla rahalla saadaan erilaisia tuloksia. Raha ei siis aina ole ratkaiseva tekijä, vaan sosiaalipolitiikan institutionaalinen rakenne eli se, kenelle rahaa jaetaan ja millä perustein. (Kangas & Niemelä 2012, 48.) OECD on pyrkinyt laajentamaan sosiaalivakuutuksen tai laajemmin sosiaaliturvan käsitettä ja alkanut tarkastella nettokokonaissosiaalimenoja bruttomääräisten julkisten sosiaalimenojen sijasta. Bruttomääräiset sosiaalimenot kertovat, kuinka paljon eri maissa julkinen sektori käyttää bruttomääräisesti sosiaaliturvaan. Nettomääräiset kokonaissosiaalimenot huomioivat verojen sekä yksilöllisten ja kollektiivisten vakuutusten vaikutuksen ja tämä luo hyvin erilaisen vaikutelman sosiaalimenojen suuruudesta ja sosiaaliturvan tasosta eri maissa kuin bruttomenojen tarkastelu. (Kangas & Niemelä 2012, 24.)

3.3.2 Sosiaalimenojen rakenne

Seuraavassa taulukossa 7 on kokonaissosiaalimenot jaettuna eri ohjelmiin (Pestieu 2006, 22).

Maa	Terveys	Vanhuus	Perhe / asuminen	Työ	Muu	Yhteensä
Suomi	36,9	35,8	13,4	11,8	2,1	100
Ruotsi	43,6	34,0	12,3	8,0	2,2	100
Tanska	37,4	28,5	15,2	15,3	3,6	100
Hollanti	44,9	32,4	6,9	12,9	2,9	100
Belgia	35,6	41,5	8,5	12,9	1,5	100
Ranska	32,8	42,7	12,9	10,2	1,4	100
Saksa	37,7	44,1	7,7	8,6	1,9	100
Kreikka	28,9	55,7	10,6	2,3	2,5	100
Irlanti	45,8	25,2	15,4	10,2	3,5	100
Italia	34,5	56,8	4,1	4,4	0,1	100
Luxemburg	40,0	38,8	17,1	3,1	1,0	100
Portugali	41,8	44,4	5,5	7,1	1,2	100
Espanja	39,4	45,3	3,5	11,0	0,8	100
Iso-Britannia	39,5	39,9	16,9	2,9	0,9	100
Yhdysvallat	49,7	41,4	2,6	3,1	3,2	100

Taulukko 7. Sosiaaliturvamenot tehtävittäin vuonna 2003 (Tuomala 2009, 324).

Kuten taulukosta 7 saattaa havaita, suurimmat menoerät ovat eläkkeet ja terveydenhoito. Suomi, Tanska ja Irlanti ovat ainoita maita, joissa näiden yhteenlaskettu osuus kaikista sosiaaliturvamenosta ei yllä 75 %:iin. (Tuomala 2009, 323.) Hyvinvointivaltioiden sosiaalimenoista suurin osa käytetään usein eläke-etuuksiin. Niiden osuus on erityisen korkea Italiassa ja Kreikassa ja matala Irlannissa. Terveydenhoito on toiseksi suurin tekijä, melkein yhtä suurella sosiaaliturvamenosuudella, ja sen osuus on yli 40 % Ruotsissa, Alankomaissa, Luxemburgissa, Portugalissa, Ir-

lannissa ja Yhdysvalloissa, ja 30 % tai alle Itävallassa ja Kreikassa. Muissa sosiaaliturvamenojen tehtävissä osuus vaihtelee suuresti, mikä selittyy sosiaalipolitiikan tavoitteilla. Työttömyysvakuutusetuudet ovat 15,3 % Tanskassa, mutta vähäiset Luxemburgissa, Isossa-Britanniassa, Italiassa, Kreikassa ja Yhdysvalloissa. Äitiys- ja asumistuet ovat yli 15 % sosiaalimenoista Tanskassa, Irlannissa, Isossa-Britanniassa ja Luxemburgissa ja erityisen pienet Yhdysvalloissa, Portugalissa, Espanjassa ja Italiassa. (Pestieau 2006, 22–23.) Eri maiden järjestelmien eroilla on vaikutusta, vaikka erilaisista järjestelmistä huolimatta sosiaalimenot ovat suuruudeltaan kovin samankaltaisia. Julkisten menojen ja verotuksen suuruuteen vaikuttavat huomattavasti sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamistapa sekä sosiaalimenojen rahoitus. Eri järjestelmillä on erilaisia vaikutuksia tulonjakoon. Julkisten bruttomäärien sosiaalimenojen suuruus on tärkeää julkisen talouden ja tulojen uudelleenjaon kannalta. Eri maiden välillä on selviä eroja tässä suhteessa. Suurimmat sosiaalimenot ovat Tanskassa, Ruotsissa, Saksassa ja Ranskassa. Samoin kuin Kreikassa ja Belgiassa, Suomenkin sosiaalimenot sijoittuvat lähelle Euroopan keskiarvoa. Sosiaalimenot ovat selvästi pienimmät Isossa-Britanniassa, Irlannissa ja Espanjassa. (Kiander & Lönnqvist 2002, 87–88.)

Suorat budjettikustannukset ovat hyvinvointivaltion taloudellisista vaikutuksista näkyvimmit. Sosiaalisten tulonsiirtojen lisäksi yhteiskunnallisiin palveluihin kuten terveydenhoitoon, koulutukseen, sosiaaliseen asuntorakentamiseen sekä vanhusten ja lasten hoitoon kohdistuvat menot ovat hyvinvointivaltion menoja. Vuosina 1980–92 sosiaaliset tulonsiirrot ovat lisääntyneet erityisesti Suomessa voimakkaasti. Julkisen sektorin kasvuun on Pohjoismaissa vaikuttanut tulonsiirtojen lisäksi myös yhteiskunnallisiin palveluihin kohdistuneet menot, minkä katsotaan heijastavan pohjoismaisen hyvinvointivaltion erityisluonnetta, ja näitä menoja kutsutaankin usein hyvinvointivaltiomenoiksi. Menokehitys ei ole ollut eurooppalaisissa hyvinvointivaltioissa lainkaan samanlaista. Esim. 1960–70-luvun taitteessa oli havaittavissa Länsi-Saksan sosiaalisten tulonsiirtojen voimakkain kasvun osuus. 1970-luvun puolivälissä Tanska ja Ruotsi saavuttivat Saksan. Sen sijaan 1960–90-luvuilla Suomen hyvinvointivaltiomenojen ja tulonsiirtojen osuus oli selvästi alle muiden Pohjoismaiden ja Suomi saavutti muut Pohjoismaat vasta 1990-luvun alussa. Tämä 1990-luvun alun sosiaalisten tulonsiirtojen voimakas kasvu oli seurausta talouden romahtamisesta eikä liittynyt lainkaan siihen, että Suomessa olisi äkkiseltään innostuttu rakentamaan hyvinvointivaltiota. Vuonna 2004 sosiaaliturvan menojen osuus Pohjoismaissa oli paljon pienempi kuin vuonna 1995, kuten taulukoissa 3 ja 4 esitettiin. (Tuomala 2009, 388–389.)

Sosiaalimenoja ovat yleensä vakuutusperusteisiin tulonsiirtoihin ja sosiaaliavustuksiin jaettavat erilaiset tulonsiirrot sekä menot, joita aiheutuu sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta. Sosiaalipalveluista tärkeimpiä ovat vanhusten ja vammaisten saamat palvelut sekä lasten päivähoido.

Näitä palveluja tuotetaan sekä koti- että laitospalveluina. Tärkeimpiä tulonsiirtoja ovat eläkkeet, työttömyyskorvaukset, perhe- ja asuntopoliittiset tulonsiirrot sekä toimeentulotuki. Vaikka kaikissa kehittyneissä teollisuusmaissa maksetaan sosiaalisia tulonsiirtoja sekä tuotetaan sosiaali- ja terveyspalveluja ovat järjestelmät kuitenkin erilaisia. Julkisen sektorin rooli on Pohjoismaissa keskeinen palvelujen tuottajana ja ne rahoitetaan pitkälti verovaroin. Myös julkinen ja ensisijaisesti verorahoitukseen perustuva sosiaaliturvajärjestelmä saa aikaan tulonsiirtoja. Sen sijaan Yhdysvalloissa suuri osa sosiaali- ja terveyspalveluista on yksityisen vakuutusjärjestelmän rahoittamia ja yksityisen sektorin tuottamia ja se edustaakin järjestelmien toista ääripäätä. Merkittävä osa eläkejärjestelmästä perustuu siellä lisäksi yksityiseen eläkevakuutukseen, mutta on kuitenkin syytä muistaa, että myös Yhdysvalloissa on julkisen sektorin rahoittamaa terveydenhuoltoa ja julkinen peruseläkejärjestelmä (*Social Security*) sekä eläkeläisille tarkoitettu julkinen sairausvakuutusjärjestelmä (*Medicare*). Useimmissa kehittyneissä teollisuusmaissa käytetään nettomääräisesti n. 25 % kaikista tuloista sosiaalimenoihin ja sosiaalimenojen suhteellinen osuus kokonaistuotannon arvosta on hyvin samankaltainen kaikissa maissa. Eri maiden erilaisissa järjestelmissä kuitenkin päädytään sosiaalimenojen lopulliseen tasoon eri lailla ja julkisten sosiaalimenojen erot ovat huomattavia. (Kiander & Lönnqvist 2002, 85.)

4 HYVINVOINTIVALTIO JA SOSIAALIVAKUUTUS

4.1 Määrittely

Vaikkei hyvinvointivaltiota määriteltäisikään tarkasti, on silti erotettavissa kaksi tulkinnallista päälinjaa. Mikrotaloudellisen näkökulman mukaan se on kapeasti katsottuna julkisen sektorin tiettyä toimintaa, millä tarkoitetaan etenkin sosiaaliturvajärjestelmää sekä terveydenhoidon ja koulutuksen kaltaisten yhteiskunnallisten hyödykkeiden tarjontaa. Laajempi, makrotaloudellinen tulkinta sen sijaan näkee hyvinvointivaltion talous- ja sosiaalipolitiikkana, joka asettaa etusijalle taloudellisen eriarvoisuuden vähentämisen sekä kansalaisten turvaamisen sosiaalisten riskien varalta. Nämä määritelmät sisältävät paljon päällekkäisyyksiä, joten luontevampi lähtökohta keskustelulle on laajempi tulkinta, sillä se ei sulje pois kapeamman tulkinnan näkökohtia. (Tuomala 2009, 385.) Tuomala (2004) tulkitsee sosiaalivakuutusta laajasti: ”kaikki resurssien uudelleenjako, joka pienentää elinkaaren aikana toteutuvaa reaalityulojen vaihtelua, voidaan tulkita sosiaalivakuutukseksi, myös julkiset hyvinvointipalvelut” (Vaittinen & Vanne 2012, 224–225).

Sosiaalivakuutus määritellään vakuutussanastossa (1996) ”Vakuutukseksi, joka on järjestetty julkisen vallan toimenpitein sosiaalisten henkilöriskien varalta. -- Ulkomailla usein pidetään vakuutusta sosiaalivakuutuksena tai yksityisvakuutuksena sen mukaan, onko toteuttajana julkistaloudellinen vai yksityisoikeudellinen laitos.” Tunnusomaista sosiaalivakuutukselle on lakisääteisyys, pakollisuus ja julkisen vallan osallistuminen. *Lakisääteisyys* tarkoittaa yleensä tulonsiirtojen ja vakuutusmaksun määräytymistä muilla kuin riskiperusteilla vakuutuksen määritelmän mukaan. Anneli Anttonen ja Jorma Sipilä toteavat, että ”Suomen sosiaalivakuutusjärjestelmä korvaa lääkkeitä, hoitoja ja tutkimuksia kaikille ja ettei sosiaalivakuutuksessa maksun ja etuuden välinen suhde ole välttämättä tiukka”. Itse vakuutusmaksun suuruuteen ei kuitenkaan oteta ollenkaan kantaa varsinaisessa sosiaalivakuutuksen määritelmässä, jolloin voidaan tulkita, ettei sosiaalivakuutuksen rahoitustavalla ole merkitystä, kun pohditaan, mitkä järjestelmät täyttävät vakuutuksen tunnusomaiset piirteet. Esko Kalimo ja Tapani Purola tukevat myös tätä tulkintaa, ja he pitävät vakuutusperiaatetta keskeisenä hyvinvointivaltion osana. Francois Ewald ymmärtää sosiaalivakuutuksen vieläkin laajemmin, ja häneen viitaten Tuula Helne kirjoittaa hyvinvointivaltion olevan kokonaisuudessaan vakuutus. Sosiaalivakuutukseen liittyvä *pakollisuus* tarkoittaa, että järjestelmään kuulumisen määritellään ryhmään kuulumisen kautta, eli esim. kaikki maassa asuvat ovat oikeutettuja tiettyyn sosiaalivakuutuksen etuuteen tai kaikki työntekijät kuuluvat lakisääteisen työtapaturmavakuutuksen piiriin. Pakollisuus on usein lailla säädettyä, mutta tietyissä tilanteissa se perustuu työmarkkinaosapuolten keskinäisiin sopimuksiin. *Julkisen vallan osallistuminen* voi tapahtua lainsäädännön, järjestelmän toimeenpanon tai rahoituksen avulla. Kaikki näistä eivät aina toteudu samanaikaisesti, mutta ainakin yksi vaaditaan täyttämään sosiaalivakuutuksen määritelmä. (Järvinen 2004, 186.) Yksityisvakuutus ja sosiaalivakuutus eroavat toisistaan määritelmien ja tunnuspiirteiden perusteella. Yksityisvakuutusta luonnehtii vapaaehtoisuus ja sopimusvapaus, kun taas sosiaalivakuutus on lakisääteistä ja pakollista. Julkinen valta osallistuu usein myös sosiaalivakuutuksen rahoittamiseen, kun taas yksityisvakuutusten oletetaan kattavan korvauskustannuksensa vakuutusmaksuilla. (Järvinen 2004, 186–187.)

Sosiaalivakuutus voidaan määritellä julkisen vallan toimenpitein järjestetyksi vakuutukseksi sosiaalisten henkilöriskien, ei omaisuusvahinkojen, varalta. Sosiaalivakuutuksen tavoitteena on kansalaisten toimeentulon turvaaminen silloin, kun jokin näistä riskeistä toteutuu, sekä mm. sairauksista aiheutuneiden kulujen korvaaminen. Sille on olennaista, että turva on aikaansaatu lainsäädäntötoimin tai sitä on muulla tavoin edistetty julkisen vallan erityisin toimenpitein, mikä erottaa sen yksityisvakuutuksesta, joka myös voi osittain peittää samoja riskejä. Yksityisvakuutuksen ja sosiaalivakuutuksen välinen raja ei siis noudata täysin johdonmukaisia sääntöjä. Kunkin vakuutuslajin historia sekä vallinneet olosuhteet ja pyrkimykset ovat vaikuttaneet käytän-

töön. Sosiaalivakuutuksen sijaan aikaisemmin oli yleistä puhua työväenvakuutuksesta, jonka määritelmään kuului maininta vähäväkisen kansanosan aseman parantamisesta. Sosiaalivakuutus pyritään nykyisin sen sijaan ulottamaan koko kansaa koskevaksi ja päämääränä sillä on pikeminkin turvatu vanhuuden varmistaminen kaikille kuin pelkän minimitoimeentulon turvaaminen vähäväkisille. Sosiaalivakuutus voi olla vapaaehtoinen tai pakollinen. Jälkimmäisessä tapauksessa on lailla määrätty, keihin sitä sovelletaan, esim. kaikkiin työsuhteessa oleviin tai kaikkiin Suomessa asuviin. Puolipakollisia välimuotoja ovat työsuhteisiin liittyvät lisäeläke- ja sairausvakuutukset, joiden järjestäminen on riippuvaista työnantajan harkinnasta, mutta ne voidaan myös määrätä pakollisiksi kaikille kyseisen työnantajan palveluksessa oleville työntekijöille. Tällöin osaksi työsopimusta kuuluu vakuutukseen liittyminen. (Rantala & Pentikäinen 2009, 71–72.)

Sosiaalivakuutus on sosiaaliturvan osa. Se turvaa kaikkia kansalaisia sosiaalisten riskien varalta ja sen tarjoama toimeentulon turva on oikeus eikä yleensä sisällä tarveharkintaa. (Hagfors, Kajanoja & Kangas 2004, 284.) Sosiaalivakuutus on perinteinen sosiaaliturvan toteuttamistapa, jonka avulla voidaan varautua todennäköisesti ihmisiä elinkaaren aikana uhkaaviin taloudellisiin ja sosiaalisiin riskeihin tai epävarmuuksiin. Se on lainsäädäntöön perustuvaa tai lailla ohjattua pakollista vakuutusta, joka hoidetaan yhdessä yksityisten ja julkisluonteisten laitosten kesken. Ominaista sille on pakollisuus eikä se yleensä sisällä tarveharkintaa. Lisäksi valtion budjetista erilliset, valtion valtaan perustuvat taloudelliset järjestelyt, joita sovelletaan mm. eläke-, tapaturma-, sairaus- ja työttömyysvakuutuksessa ovat sille ominaisia. Yksilölliset ja kollektiiviset, yhteiskunnalliset tarpeet synnyttävät sen tavoitteet. (Kangas & Niemelä 2012, 24.) Sosiaalivakuutus rahoitetaan vakuutettujen itsensä, tai jonkin muun tahon, kuten heidän työnantajensa, maksamilla vakuutusmaksuilla (Kangas & Niemelä 2012, 14).

Sosiaaliturva on sosiaalivakuutusta laajempi käsite, sillä siihen luetaan mukaan lapsilisien kaltaisia sosiaaliavustuksia ja sosiaalihoitoa sekä nykyisin myös sosiaali- ja terveyspalveluja. Sillä tarkoitetaan ihmisten toimeentulon ja terveyden turvaamista yleensä julkisen vallan toimesta. Sosiaaliturva sisältää laajaa riskien tasausta vakuutuksen tapaan. Eräänä sosiaaliturvan toteuttamismuotona sosiaalivakuutus eroaa käsitteellisesti vakuutuksesta mm. siinä, että sosiaaliturva voidaan rahoittaa vakuutusmaksujen sijasta esim. suoraan verovaroin. (Rantala & Pentikäinen 2009, 75.) Julkinen sektori, valtio ja kunnat, järjestää taloudellista ja sosiaalista turvaa ihmisille sosiaaliturvan kokonaisuuden avulla. Tarkkaa ja yhteneväistä määritelmää sosiaaliturvalle on hankala ilmaista, sillä sen määritelmä vaihtelee eri ajankohtina ja eri maissa. Yleinen lähtökohta esim. kansainvälisten organisaatioiden määritelmissä (mm. ILO 2010) on, että sosiaaliturvalla pyritään helpottamaan ihmisten tai perheiden toimeentulo-ongelmia, jotka johtuvat:

- sairauden, toimintakyvyttömyyden, vanhemmuuden, työtapaturman, työttömyyden, vanhuuden tai perheenjäsenen kuoleman aiheuttamista työtulojen puutteista
- terveydenhuoltopalveluihin pääsyn puutteista
- riittämättömästä perheen tuesta, erityisesti lapsille ja aikuisille huollettaville
- yleisesti köyhyydestä ja sosiaalisesta syrjäytymisestä. (Kangas & Niemelä 2012, 12.)

Sosiaaliturvan avulla taataan kansalaisten toimeentulo julkisen vallan toimesta elämäntilanteissa, joissa ihmisten ei ole itse mahdollista hankkia elantoaan työllään. Osa näistä tilanteista tiedetään etukäteen, kuten vanhuus, osa taas voi tulla yllättäen, kuten työkyvyttömyys tai työttömyys. Sosiaaliturvan rahoitus toteutuu yleisistä verovaroista tai sitä varten erikseen kerätyistä maksuista. Sosiaaliturvan käsite (*social security*) on ymmärretty Pohjoismaissa muita EU-maita laajemmin. Siihen luetaan kuuluvaksi EU:ssa sosiaalivakuutuksen etuudet, perhe-etuudet ja terveydenhuollon kulujen kompensointi, kun taas sosiaaliavustukset sekä sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäminen jäävät ulkopuolelle. Sosiaaliturvaan katsotaan Pohjoismaissa kuuluvan myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, asumisen ja opintojen tukeminen sekä muut sosiaaliavustukset ja siten pohjoismainen sosiaaliturvan käsite vastaa ennemminkin EU:ssa käytettyä sosiaalisen suojelun käsitettä (*social protection*). Kansainvälisen työjärjestön (ILO) sosiaaliturvan vähimmäisehtoja koskevan sopimuksen sekä Euroopan sosiaalivakuutuskoodin mukaan sosiaaliturvalla varaudutaan yhdeksän yhteiskunnallisen riskin varalle. Nämä ovat sairaus, työtapaturma, työkyvyttömyys, vammaisuus, työttömyys, raskaus ja äitiys, perheellisyys, vanhuus sekä perheenhuoltajan kuolema. (Korpiluoma et al. 2006, 13.) Sosiaalivakuutus käsittää julkisen vallan toimenpitein lakisääteisesti järjestetyn pakollisen vakuutuksen sosiaalisten riskien varalta. Sen tarkoitus on turvata yksilöiden ja perheiden toimeentulo vanhuuden, sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai perheenhuoltajan kuoleman varalta. Sosiaalivakuutuksen etuuksia maksetaan yleensä silloin, kun ansiotyö on jostain syystä estynyt. (Korpiluoma et al. 2006, 14.)

Hyvinvointivaltiota on vaikea määritellä, kuten monia muitakin laajasti käytössä olevia termejä. Hankaluutena on ensinnäkin, että hyvinvointi on peräisin monista lähteistä: palkkatyöstä, yksityisestä toiminnasta (säästäminen ja vakuuttaminen) sekä vapaaehtoisesta tai valtion toiminnasta. Tarjoamistavat toisekseen vaihtelevat paljon: palvelu voi olla julkisesti rahoitettu tai tuotettu, ei kumpaakaan tai kumpaakin. Kolmanneksi hyvinvointivaltion rajoja ei ole tarkasti määritelty: menot, joita ei yleensä lueta mukaan sen kuluihin, kuten julkiset terveystalvelut ja ympäristöpolitiikka ovat hyvin samankaltaisia tarkoitukseltaan verrattuna toimintoihin, jotka luetaan mukaan. Hyvinvointi on siten mosaiikki, jossa on moninaisuutta sekä sen lähteissä että tarjoamistavoissa. Kuitenkin valtio valtakunnallisella tai alueellisella tasolla on tärkein yksittäinen toimija teollisuusmaissa. Termiä hyvinvointivaltio käytetään valtion toiminnoille kolmella laajalla alueella:

tulonsiirroissa, koulutuksessa sekä terveydenhuollon edistämisessä. (Barr 2001, 4.) On houkuttelevaa olla määrittelemättä hyvinvointivaltiota lainkaan. Kuten Barr (1992) sanoo, ”sen määrittely hämmentää asiasta kirjoittavia ja paljon korkealuokkaista työtä on käytetty sen tutkimiseen”. Sandmon (1995) määritelmän mukaan: ”Se on julkisen sektorin alajaosto, jonka toiminta kohdistuu sosiaaliturvan ja sosiaalituen avulla uudelleenjakoon sekä terveydenhuollon ja koulutuksen kaltaisten vahvan uudelleenjakavan tekijän sisältävien sosiaalisten hyödykkeiden toimittamiseen”. Se koostuu joukosta toimia, joilla valtio pyrkii tarjoamaan sosiaaliturvaa kansalaisille tiettyjä riskejä vastaan, sosiaalitukea puutteenalaisille sekä rohkaisemaan tiettyjen palvelujen, kuten koulutuksen, asumisen ja lastenhoidon kulutusta. (Pestieu 2006, 3–4.)

Relevanssista puhuttaessa keskustelu yhdistää talousteorian, erityisesti hyvinvointitaloustieteen, erilaisiin näkemyksiin yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta ja politiikkakysymyksiin. Kaksi seikkaa nousee esiin, kun painotetaan taloustieteen tärkeyttä. Hyvinvointivaltio ei ensinnäkään ole erillinen asia sinänsä, vaan sopii luontevasti taloustieteellisen analyysin puitteisiin. Teoreettiset argumentit tukevat toisekseen hyvinvointivaltion olemassaoloa yleisesti tunnettujen oikeudenmukaisuusperustelujen vuoksi sekä myös tehokkuusmielessä. Hyvinvointivaltio voidaan näin ollen nähdä instituutioiden sarjana, joka:

- lieventää köyhyyttä, uudelleenjakaa tuloja ja varallisuutta sekä pyrkii vähentämään sosiaalista syrjäytymistä (Robin Hood -tehtävä)
 - tuottaa vakuutusta ja tarjoaa keinon uudelleenjakoon elinkaaren yli (säästöpossu-tehtävä).
- (Barr 2012, 3.)

Hyvinvointivaltion uudelleenjakava tehtävä on äärimmäisen tärkeä. Säästöpossutehtävä on suhteellisen vähän huomioitu eikä sitä ole laajasti ymmärretty. Vaikka kaikki köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen voitaisiin poistaa siten, että koko väestö kuuluisi keskiluokkaan, tarvittaisiin silti instituutioita, jotka huolehtivat ihmisten mahdollisuuksista vakuuttaa itsensä ja jakaa uudelleen tulojaan elinkaarensa yli. Siitä huolimatta, että yksityiset instituutiot ovat usein tehokkaita, kohtaavat ne ennustettavissa olevia ongelmia ja pyrkimykset tarttua niihin väistämättä saavat aikaan valtion puuttumisen. Näin ollen hyvinvointivaltio on olemassa sekä lievittääkö köyhyyttä että huolehtiakseen kansalaisten vakuuttamisesta ja tasatakseen kulutusta. Tämä ei tarkoita, että valtio on välttämättä tärkein saati ainoa toimija tai että sen tehtävä olisi muuttumaton eri maiden välillä tai ajan myötä. Asetelma voi vaihdella. Hyvinvointivaltion tehokkuusvaatimus on tärkeä. Seurauksena olevat hyödyt hyvinvoinnille ovat mahdollisesti valtavat vaikuttaen koko väestöön. (Barr 2001, 1.) Säästöpossutehtävä on määrällisesti hyvinvointivaltion tärkein tehtävä. Se on tärkeää toisekseen ohjaamalla, kuinka tehokkaimmin tavoitella tärkeimpiä tasa-arvotavoitteita ku-

ten ruoan saantia ja terveydenhoitoon pääsyä. Ruokaa myydään yleensä markkinahinnoilla ja köyhien on mahdollista maksaa nuo hinnat kohdistettujen tulonsiirtojen avulla. Terveydenhuollon kohdalla, sitä vastoin, hoitoon pääsy useimmissa maissa mahdollistuu ilmaisen tai tuetun sairaanhoidon avulla ei ainoastaan köyhille, vaan suurimmalle osalle väestöä. (Barr 2001, 2.) Hyvinvointivaltio on tullut jäädäkseen, koska perustavanlaatuiset syyt sen olemassaololle pätevät edelleen sen rakenteen ja laajuuden mukautuessa jatkuvasti yhteiskunnan muutokseen. Nämä sopeutumiset ovat ainakin yhtä paljon järkeviä reaktioita maailman muuttumiseen kuin väistämättömiä kriisin ilmentymiä. (Barr 2001, 4.)

4.2 Tavoitteet

Päätavoitteena tulonsiirroilla on ollut historiallisesti ja on nykyäänkin köyhyyden lieventäminen. Menettelytavoilla yritetään nykyisin yhä enemmän välttää sitä, että tuen saaja kokisi itsensä leimatuksi. Tarkoituksena tuella ei ole vahvistaa pelkoa sosiaalisesta syrjäytymisestä ja johtaa siten eristäytymiseen, mitä korostetaan esim. Maastrichtin sopimuksen sosiaalipoliittisessa osiossa. Uudelleenjakotavoitteet ovat saaneet laajemman tulkinnan hyvinvointivaltioiden vaurastumisen myötä. Varsinkin Pohjoismaihin liittyä, että vero- ja tulonsiirtojärjestelmien tulisi tavoitella oikeudenmukaista tulojakaumaa eikä taata pelkästään tiettyä minimitoimeentuloa. Uudelleenjako ei ole pelkästään rikkaiden ja köyhien välillä tapahtuvaa, vaan se voi esiintyä sukupolvien, sukupuolten ja alueiden välillä. Se ilmenee sosiaalivakuutukseen perustuvissa järjestelmissä varsinkin elinkaarituloissa esim. elämän eri vaiheiden ja tilanteiden välillä. Niiden tasoittaminen on siten tärkeä tavoite hyvinvointivaltiossa. Eläkejärjestelmä on Suomessa suurimmaksi osaksi eirahastoiva. Tulojen uudelleenjako tapahtuu osittain nyt työssäkäyviltä eläkkeellä oleville ja siinä on lopulta kyse samasta asiasta kuin yleensä uudelleenjaossa tietyinä ajankohtana. Kun tuottavuus ja tulo henkeä kohden ovat kasvaneet, uudelleenjako sukupolvien välillä on suuntautunut viime vuosikymmeninä rikkaammalta ikäluokalta köyhemmälle. Moni epäilee, ettei tuottavuus kehity enää yhtä suotuisasti, jolloin sukupolvien välinen uudelleenjako-ongelma muuttuu muotoaan. Hyvinvointivaltion ohjelmat liittyvät useisiin eri tavoitteisiin samanaikaisesti, esim. työttömyysturva voi lieventää myös tuloeroja ja vähentää köyhyyttä yksilöllisen turvan tarjoamisen lisäksi. Tulonsiirtojärjestelmien onnistumista tulisikin arvioida siten, miten hyvin ne pystyvät saavuttamaan samanaikaisesti useita eri tavoitteita. (Tuomala 2012, 239–240.)

Motiivit absoluuttisen köyhyyden vähentämiselle, joka oli historiallisesti rahaetuuksien päätavoite, vaihtelivat altruismista kapitalistiseen sortoon ollen kiistanalaisia. 1900-luvun aikana muut päämäärät ovat tulleet tärkeiksi. Poliitikassa on pyritty suhteellisen köyhyyden lieventämiseen.

Osana riskin jakamista, vakuutus turvaa satunnaisten tapahtumien, kuten terveysongelmien, työttömyyden tai leskeyden, yllättäessä. Kulutuksen tasaaminen tulee tärkeäksi, kun tulot nousevat. Tämä liittyy elinkaarivaikutuksiin, kuten eläkkeelle jäämiseen tai siihen, onko huollettavia lapsia. Kiistanalaisempi on eriarvoisuuden vähentämisen tavoite, varsinkin uudelleenjako rikkailta köyhille. Sairauspäiväraha, työttömyysturva ja leskenetuus edistävät täsmällisemmin vakuutus-tavoitetta. Etuudet myös lieventävät köyhyyttä ja edistävät vertikaalista uudelleenjakoa, jos ne painottuvat pienituloisille. Sosiaalivakuutusmaksujen yksi tarkoitus on antaa vakuutuskorvausten saajille oikeus etuuteen edistäten sosiaalista solidaarisuutta. Hyvin suunnitellut etuudet pyrkivät vähentämään työvoiman tarjontaan liittyviä haitallisia vaikutuksia edistäten kannustintavoitetta. Koska työttömyyttä ei voi vakuuttaa yksityisillä markkinoilla, julkisesti järjestetty työttömyyskorvaus lisäksi edistää mikrotehokkuustavoitetta. (Barr 2012, 135.)

Taloudellisten syiden lisäksi hyvinvointivaltion eri palvelu- ja tulonsiirtojärjestelmillä on myös poliittisia ja ideologisia tavoitteita. Tulonjaon tasoittamista on pidetty varsinkin pohjoismaisessa hyvinvointivaltiomallissa keskeisenä tavoitteena. Vapaasti toimivat markkinat eivät välttämättä edistä lainkaan köyhyyden lieventämistä ja tasaista tulonjakoa. Taloudelliset syyt itsessään ovat perustelu riittäville julkisen sektorin infrastruktuuri-investoinneille, julkisin varoin tuetulle perusterveydenhuollolle sekä ilmaiselle ja kattavalle peruskoulutukselle. Vaikkei se olekaan niiden keskeinen tavoite, peruspalveluilla on myös tuloeroja tasaava vaikutus. Selviä tulonjakovaikutuksia on sen sijaan erityisesti tulonsiirtojärjestelmillä ja julkisten palvelujen laajuudella, ja niitä voidaanakin perustella oikeudenmukaisen tulonjaon arvosidonnaisilla näkemyksillä. Ideologisilla, moraalisisilla ja eettisillä näkökohdilla on perusteltu hyvinvointivaltioiden olemassaoloa tulojen uudelleenjako-ohjelmineen. Sosiaalidemokraattinen tasa-arvoihanne vaikuttaa pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin, jossa mahdollisimman tasainen tulonjako ja varallisuuserojen kaventuminen nähdään itsessään arvokkaiksi tavoitteiksi. Absoluuttisen tai suhteellisen köyhyyden vähentäminen ovat tasa-arvoa lievempiä tavoitteita. Markkinoilla syntyvään tulojen ja varallisuuden jakaumaan katsotaan olevan syytä puuttua ja jonkinlainen tulojen uudelleenjako katso- taan välttämättömäksi, koska markkinoiden tuottama tulonjako on aina epätasainen. (Kiander & Lönnqvist 2002, 31.)

Monissa maissa on kehitetty erilaisia tulonsiirtojärjestelmiä tasaamaan tuloeroja ja vähentämään köyhyyttä. Niillä julkinen sektori siirtää tuloja kotitalouksille, joiden markkinatulot ovat vähäiset tai olemattomat (esim. toimeentulotuki). Myös pienituloisten asumistasoa parantavalla asumis- tuella sekä lapsiperheiden suuremman kulutustarpeen huomioivilla lapsilisillä voidaan tasata eri- laisten kotitalouksien välisiä kulutusmahdollisuuksien eroja. Kaikissa maissa suurin tulonsiirto- järjestelmä on eläkejärjestelmä. Myös julkiset palvelut tasoittavat käytettävissä olevien tulojen

jakaumaa tulonsiirtojen lisäksi. Kotitalouksien kulutustason riippuvuutta markkinatuloista vähentää mahdollisuus ilmaiseen tai subventoituun päivähoitoon, koulutukseen tai terveydenhoitoon ja tasoittaa siten kulutusmahdollisuuksien eroja. Tuloeroja voidaan tasata myös sitomalla julkisten palvelujen käytöstä perittävät maksut asiakkaiden tulotasoon, jolloin palvelumaksut toimivat samalla tavalla kuin progressiivinen tulovero. Tuloeroja kaventaa lisäksi tulonsiirtojen ja julkisten palvelujen rahoittaminen verotuksella. Koska verot kerätään veronmaksukykyisiltä, johtaa se väistämättä markkinoilla syntyvän tulonjaon tasoittumiseen. Tämän vaikutuksen suuruus riippuu verotuksen yleisestä tasosta, verojärjestelmän rakenteesta (tulo- tai kulutusverot ja varallisuusverot) sekä sen progressiivisuudesta. (Kiander & Lönnqvist 2002, 31–32.) Taloudelliseen rationaliteettiin perustuva julkisen sektorin tehtävien optimointi ei ole koskaan ollut hyvinvointivaltion tavoitteena, vaan hyvinvointijärjestelmillä ja sosiaalipolitiikalla on pyritty edistämään ihmisten hyvinvointia. Näiden hyvinvointitavoitteiden arvellaan tukevan myös talouskasvutavoitteita tai ne eivät ainakaan heikennä niiden edellytyksiä. (Kiander & Lönnqvist 2002, 33.)

Hyvinvointivaltion tavoitteet ovat laajoja. Sosiaalisten instituutioiden tavoitteet ovat tehokkuus, oikeudenmukaisuus ja hallinnollinen toteutettavuus. Tehokkuutta voidaan tarkastella useista eri näkökulmista. *Tuotannollinen tehokkuus* tarkoittaa maksimituotoksen aikaansaamista annetusta panoksesta, esim. koulun rakentamista mahdollisimman vähällä määrällä työntekijöitä ja siten, että heillä on myös koko ajan työtä. *Allokatiivinen tehokkuus* on laajempi käsite. Se edellyttää, että resurssit käytetään tavalla, jolloin minkä tahansa uudelleenjaon seurauksena vähintään yhden ihmisen asema heikkenee. Siihen sisältyy tuotannollinen tehokkuus, mutta se huomioi myös sen, tulisiko koulua rakentaa ollenkaan vai olisiko yhteiskunnallinen hyvinvointi korkeampi, jos sen sijaan resurssit käytettäisiin sairaalan tai kulttuurikeskuksen rakentamiseen, tai tulisiko maa käyttää puistona ja säästynyt raha suunnata verojen alentamiseen. Käsite kattaa sekä sen, käytetäänkö tietty määrä resursseja tehokkaasti (staattinen tehokkuus) että sen, käytetäänkö resurssit tuotannon kasvattamiseen (dynaaminen tehokkuus). Instituutioiden tulisi olla yhdenmukaisia muiden tavoitteiden, kuten talouskasvun kanssa. Tehokkuus on siten moniulotteista. Makrotaloudellisessa mielessä se käsittelee resurssien jakoa hyvinvointivaltioon ja muihin menoihin. On tehotonta olla käyttämättä mitään terveydenhuoltoon, koska silloin ihmiset kuolisivat turhaan. Samoin on tehotonta käyttää koko kansantulo siihen, koska silloin ihmiset kuolisivat nälkään. Kulujen nopeaan kasvuun (esim. holtittomiin sairaanhoitomaihin) johtavien vääristymien välttäminen on erityinen tavoite. (Barr 2001, 4–5.)

Mikro-tehokkuus tarkoittaa, että politiikan tulisi taata kaikkien hyvinvointivaltioresurssien tehokas jakaantuminen erilaisten rahallisten etuuksien, sairaanhoidon sekä koulutuksen välillä. Eriksen poliittisen suunnittelun tulisi tehdä valinta markkina-allokaation ja valtion puuttumisen vä-

lillä tavalla, joka saavuttaa politiikan tavoitteet paremmin kuin mikään muu lähestymistapa. (Barr 2012, 10.) Mikrotaloudellisessa mielessä allokatiivinen tehokkuus koskee esim. koulutusresurssien jakamista peruskoulun, keskiasteen ja kolmannen asteen koulutuksen välillä (Barr 2001, 5). Mikrotehokkuuteen vaikuttavalla *kulutuksentasauksella* tarkoitetaan, että instituutioiden tulisi mahdollistaa yksilöille kulutuksen uudelleenjakoa elinaikansa. Yksilöt voivat jakaa uudelleen nuoruuden vuosiltaan vanhuuden vuosilleen (aktuaarinen yksityinen eläkejärjestelmä) tai uudelleenjakoa voi olla käsitteellistä (rahastoimaton valtioneläke). Voi myös olla verovaroin rahoitettu järjestely henkilöille, joilla elämänvaiheensa vuoksi on luultavasti niukat taloudelliset resurssit (esim. etuudet lapsiperheille). Vastaavasti opintolainat mahdollistavat ihmisille uudelleenjaon keski-ikänsä vuosiltaan nuoruuden vuosilleen. (Barr 2012, 11.) Tehokkuuden intertemporaalisen näkökulman mukaan yksilöiden hyvinvointi kasvaa, jos heillä on mahdollisuus jakaa tulojaan uudelleen elinkaaren aikana sekä jos heillä on mahdollisuus ottaa vakuutus riskin varalle (Barr 2001, 5). *Riskin jakaminen* tarkoittaa, että kenenkään ei tulisi joutua kokemaan äkillistä ja kohtuuttoman suurta pudotusta elintasossaan, mikä on työttömyys- sekä useimpien terveyteen liittyvien etuuksien päätavoite. Sen onnistumista mitataan korvausasteella, joka näyttää henkilön tukien suomat tulot verrattuna hänen aikaisempiin tuloihin. Riskin jakaminen voi myös edistää oikeudenmukaisuutta. *Kannustimilla* tarkoitetaan sitä, että etuuksien rakenteen ja instituutioiden rahoituksen tulisi välttää tarpeettomia epäsuotuisia vaikutuksia työvoiman tarjontaan ja säästämiseen, kun ne on julkisesti organisoitu. (Barr 2012, 11.) Korkeat ennakonpidätykset (esim. ylianteliaan eläkejärjestelmän rahoittamiseksi) voivat vähentää työpanostusta, hankaloittaa uuden työvoiman palkkaamista ja/tai pienentää kasvuvauhtia (Barr 2001, 5). Nämä tavoitteet ovat allokatiivisen tehokkuuden eri näkökulmia, joita joskus, etenkin koulutuksen sekä terveydenhoidon yhteydessä, kutsutaan ulkoiseksi tehokkuudeksi (Barr 2012, 11).

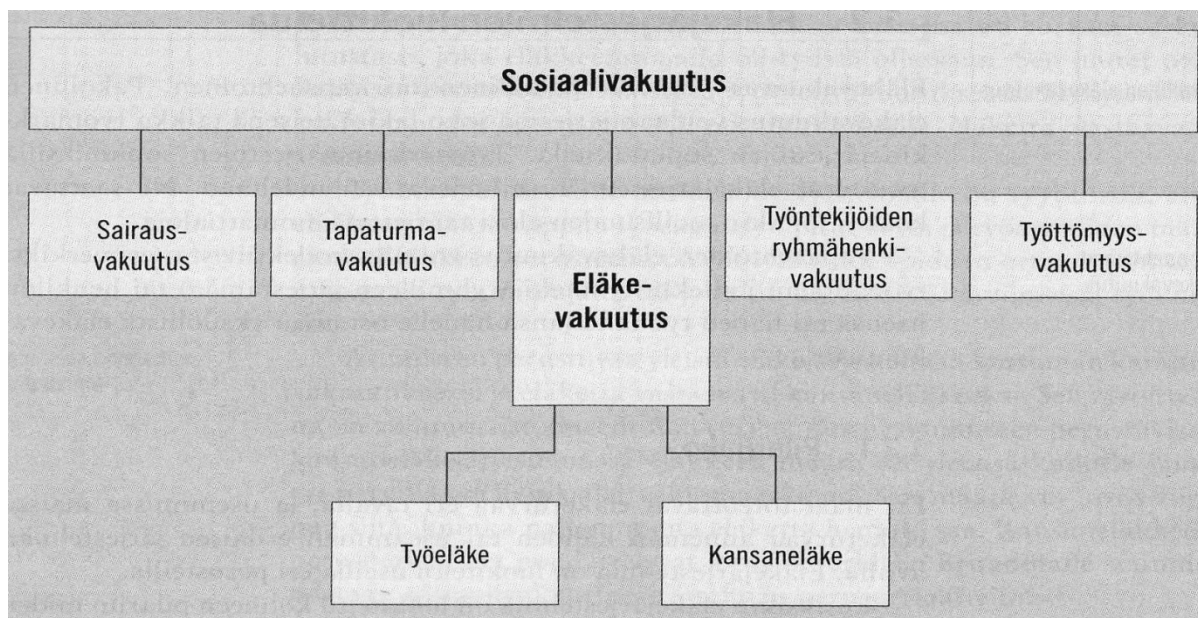
Hyvinvointivalttiolla on tehokkuustavoitteiden lisäksi myös monia näkökulmia sisältäviä oikeudenmukaisuustavoitteita, joita ovat köyhyydenlievitys, eriarvoisuuden vähentäminen, sosiaalisen osallistumisen vahvistaminen sekä yhtenäisyyden lisääminen (Barr 2001, 5). Köyhyyden lievittämisen tai sen poistamisen tavoitteena on, ettei yksikään yksilö tai kotitalous jäisi alle minimielintason. Köyhyysrajan määrittelyyn ei ole analyyttisesti tyydyttävää tapaa, joten minimielintason määritelmä on pääasiassa normatiivinen. Kun köyhyysraja on määritelty, järjestelmän tehokkuus mitataan tilastoilla, jotka kuvaavat, kuinka moni on köyhyysrajan alapuolella (pääluku-mittaus), kuinka paljon (köyhyyskuilu-mittaus) ja kuinka pitkään (sukupolvien väliset ja elinkaaren aikaiset olosuhteet). *Eriarvoisuuden vähentämiseen* kuuluu vertikaalinen ja horisontaalinen oikeudenmukaisuus. *Vertikaalisen oikeudenmukaisuuden* mukaan järjestelmän tulisi uudelleenjakaa yksilöille tai perheille, joilla on keskimääräistä matalammat tulot. Tätä tavoitetta edistävät kaikki

tuloharkintaiset tuet sekä myös ei-tarveharkintaiset tuet voivat vaikuttaa samoin (esim. progressiivisella verotuksella rahoitettu tasaetus). Kolmas uudelleenjaon muoto on matalapalkkaisia yksilöitä suosiva etuusmalli. Ilmaisen verorahoitetun palvelun (esim. kouluopetuksen) tuottaminen on myös yleensä uudelleenjakavaa. Kokonaiseri-arvoisuusindeksien avulla vuosien mittaan arvioidaan etuuksien menestystä eriarvoisuuden vähentämisessä. *Horisontaalisen oikeudenmukaisuuden* mukaan etuuksien erojen tulisi ottaa huomioon ikä, perheen koko, jne. Perinteisiä taloudellisia tavoitteita laajempaan tavoitteena tarkastellaan *sosiaaliseen syrjäytymiseen puuttumista*. *Yhteiskunnallisen solidaarisuuden* mukaan terveydenhoidon ja rahaetuuksien tulisi edistää sosiaalista solidaarisuutta (usein esitetty tavoite Manner-Euroopassa) ja etuuksien tulisi riippua mahdollisimman paljon sosioekonomisesta asemasta riippumattomista kriteereistä (esim. vanhuuseläkkeet ja lääkärinhoito monissa maissa). Lisäksi etuuksien tulisi olla tarpeeksi korkeita ja terveydenhuollon ja koulutuksen tarpeeksi korkeatasoista mahdollistaakseen vastaanottajien osallistua täysipainoisesti yhteiskunnalliseen elämään (laajempi tavoite kuin tuloina lasketun köyhyyden lieventäminen). *Itsekunnioitus* liittyy siihen, että oikeudenmukaisuustavoite soveltuu menettelytapojen lisäksi lopputulokseenkin (etuudet toteutetaan tavalla, joka säilyttää yksilöllisen itsekunnioituksen ilman tarpeetonta häpeää). Beveridge korosti maksujen merkitystä tässä yhteydessä: ”Pakollisen sosiaalivakuutuksen suosio on hyvästä syystä vakiintunut nykyään. Sen avulla yksilö voi olla varma, että hänen tarpeensa tulevat tyydytetyiksi maksamalla osuutensa ja hän voi tuntea saavansa turvaa, ei hyväntekeväisyytenä, vaan oikeutena.” (Barr 2012, 12.)

Jotkut näistä tavoitteista ovat merkittävämpiä kuin toiset. Mittava hyvinvointivaltiota käsittelevä kirjallisuus on pääasiassa keskittynyt köyhyyden lieventämiseen ja erilaisten eriarvoisuuden ulottuvuuksien vähentämiseen. (Barr 2001, 5.) Hallinnollisella toteutettavuudella on kaksi näkökulmaa: *selkeydellä* viitataan siihen, että järjestelmän tulisi olla yksinkertainen, helposti ymmärrettävissä ja mahdollisimman halpa hallinnoitavaksi sekä *väärinkäytösten ehkäisy*n mukaan etuuksien väärinkäytön tulee olla mahdollisimman vähäistä (Barr 2012, 12). Hyvinvointivaltio-ohjelmat luotiin vastaamaan tiettyihin tavoitteisiin, joista tärkeimmät olivat lieventää köyhyyttä ja tarjota turva kaikille. Arvioitaessa hyvinvointivaltion toimintaa, on tärkeää tehdä se näiden tavoitteiden suhteen. Tuki ja vakuutus eivät ole hyvinvointivaltion ainoat tavoitteet, joillakin sen ohjelmilla on vaikutusta myös makrotaloudelliseen vakauteen ja kasvuun. Muiden instituutioiden kuin valtion toimesta voidaan myös saavuttaa jonkin verran tukea ja vakuutusta. Markkinat voivat järjestää vakuutusta ja sekä vakuutus että avustus voidaan järjestää perheen ja yleisemmin voittoa tavoittelemattoman sektorin toimesta. Silti perheen ja voittoa tavoittelemattoman sektorin laajuus on paljon suppeampi kuin hyvinvointivaltion. Lisäksi markkinat saavat aikaan vähän, jos ollenkaan, uudelleenjakoa. (Pestieu 2006, 4.)

4.3 Sosiaaliturva

Sosiaaliturvapolitiikka (sisältäen myös terveys- ja koulutuspoliittiset hyvinvointipalvelut) muodostaa uudelleenjakoa toteuttavien sosiaalipoliittisten mekanismien ytimen hyvinvointivaltiossa, vaikka sitä toteuttavat politiikan sektorit voidaan jäsentää hyvin laajastikin. Hyvinvointivaltiosta puhuttaessa tarkoitetaan pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa sosiaalista turvallisuutta ja tas-arvoa lisäävää uudelleenjakoa toteuttavia sosiaaliturva-, terveys- ja koulutuspoliittisia toimenpiteitä sekä lisäksi resurssien uudelleenjakoa laajemmin toteuttavia politiikan sektoreita. (Raunio 2003, 62–63.) Hyvinvointivaltiot käsittävät nykyään laajasti katsottuna rahaetuudet (cash benefits) sekä hoitoetuudet (benefits in kind) (Barr 2012, 8). Edelliset ovat rahallisia toimeentuloturvaetuuksia ja jälkimmäiset sosiaali- ja terveyspalveluja. Pohjoismaissa kunnilla, tai laajemmin julkisella sektorilla, on vastuu palvelutuotannosta. Keski-Euroopassa kolmas sektori on merkittävä palvelujen tuottaja. Sen sijaan angloamerikkalaisissa maissa yksityisillä palveluntuottajilla on suuri rooli. (Kangas & Niemelä 2012, 13.) Sosiaaliturvan käsite kattaa sosiaalivakuutuksen, sosiaaliavustuksen (opintotuki, lapsilisä ja työmarkkinatuki), sosiaalihuollon (toimeentulotuki) sekä sosiaali- ja terveyspalvelut (Havakka 2011). Sosiaalivakuutukseen kuuluu työ- ja kansaneläkkeeseen jakautunut eläkevakuutus sekä sairaus-, tapaturma-, työttömyys- ja työntekijäinryhmähenkivakuutus. Liikenne-, potilas-, lääkevahinko- sekä ympäristövakuutus ovat muita lakisääteisiä vakuutuksia ja lisäksi on olemassa myös vapaaehtoiset vakuutukset. (Rantala & Pentikäinen 2009, 70 & 301.) Kuviossa 5 on sosiaalivakuutuksen rakenne.

Kuvio 5. Sosiaalivakuutuksen rakenne (Korpiluoma et al. 2006, 15).

4.3.1 Tulonsiirrot

Hyvinvointivaltion päätehtävänä pidetään huono-osaisten aseman turvaamista ja parantamista. Kuitenkin suurin osa sosiaalipolitiikan resursseista kohdistuu muille kuin heille. Sosiaalipoliittisten tulonsiirtojen yhteydessä onkin puhuttu hyvinvointivaltio-illuusiosta, sillä suurin osa niistä kohdistuu saavutetun taloudellisen aseman ylläpitämiseen. Valtiollisen sosiaalipoliittisen uudelleenjaon ensisijainen tavoite ei olekaan lievittää eri tuloluokkien välisiä tuloeroja (vertikaalinen uudelleenjako), vaan pikemminkin horisontaalinen uudelleenjako, eli edistää tiettyjen kohderyhmien (kuten, vanhukset, sairaat työttömät ja lapset) taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia ja siten lisätä heidän ja muun väestön välistä tasa-arvoa. Tulonsiirrot rahoitetaan pääosin veroilla ja sosiaaliturvamaksuilla, jotka kerätään taloudellisesti aktiiveilta. Tulonsiirrot pyrkivät lisäämään tasa-arvoa etuuksia tarvitsevien ja aktiiviväestön välillä tuloluokkien sisällä. Siten horisontaalinen uudelleenjako tähtää edunsaajien ja aktiiviväestön pitämiseen samalla tulotasolla. Suurin osa uudelleenjaosta on yhdessä elämänvaiheessa olevilta toisessa oleville ihmisille, etenkin taloudellisesti aktiiveilta eläkeläisille. Sosiaalipoliittiset tulonsiirrot ovat iäkkäitä sekä erilaisia sosiaalisia riskejä kohdanneita varten. Ne ovat myös köyhille, sillä tulonsiirtojärjestelmät nostavat suuren osan kotitalouksista virallisen köyhyysrajan yläpuolelle. Sosiaalipoliittisten tulonsiirtojen perustarkoitus on horisontaalisen uudelleenjaon aikaansaaminen, mikä keskittyy tuloluokkien sisäisten tuloerojen tasoittamiseen. (Raunio 2003, 64–65.)

Rahaetuuksiin kuuluu kaksi merkittävää tekijää. Sosiaalivakuutus myönnetään ilman tulo- tai varallisuustarkastusta, yleensä aiempien maksujen perusteella sekä tietyn tapahtuman sattuessa, kuten työttömäksi jäämisen tai tietyn iän saavuttamisen yhteydessä. Ei-kontribuutiivisia etuuksia on kahdenlaisia: ns. *universaalit etuudet* (esim. maksuihin perustumattomat eläkkeet, lapsilisä ja terveydenhuolto) myönnetään tarkoin määritellyn tapahtuman perusteella, vaikkei olisi osallistunut maksuihin ja ilman tulotestiä. Tulot vaikuttavat sosiaaliavustuksen myöntämiseen, joka on yleensä avustuksista viimesijainen vaihtoehto ja sen tarkoituksena on auttaa köyhyydessä eläviä yksilöitä tai perheitä joko väliaikaisesti tai koska he eivät kuulu sosiaalivakuutuksen piiriin tai sen täydennyksenä. Hyvinvointivaltio on olemassa parantaakseen niiden ihmisten hyvinvointia, jotka ovat heikkoja ja haavoittuvia, pääasiassa tarjoamalla yhteiskunnallista huolenpitoa, ovat köyhiä, pääasiassa uudelleenjakavien tulonsiirtojen kautta, tai eivät ole haavoittuvia eivätkä köyhiä, järjestämällä käteisavustuksia vakuutusta varten ja kulutuksentasausta sekä tarjoamalla sairausvakuutusta ja kouluopetusta. (Barr 2012, 8.) Tässä luvussa esiteltävät käteisavustukset ovat käytössä jossakin muodossa suurimmassa osassa korkean tulotason maita, usein rahoitettuna ainakin osittain sosiaalivakuutusmaksuista. Tuloista riippuvaiset etuudet ovat laaja-alaisia ja vaihtelevat huomattavasti. Kaikissa korkean tulotason ja useissa keskitulotason maissa on esim. jokin

tuloista riippuvainen avustus, kun henkilöllä ei ole oikeutta muihin etuuksiin (kattavuusongelma) tai täydentämään muita etuuksia (etuuksien riittävyysongelma). Monissa maissa on myös tuloista riippuvainen tuki asumiskustannuksiin. Näiden kahden yleisen etuuden ohella on monia muita tuloista riippuvaisia etuuksia. (Barr 2012, 9.)

4.3.1.1 Eläkevakuutus

Eläkevakuutus on tärkein sosiaalivakuutuksen laji. Vanhuuseläkkeet vaihtelevat huomattavasti, mutta kaikkien maiden järjestelmissä on köyhyyttä lieventävä ja kulutusta tasaava tekijä. Ne voivat olla erillisiä (kiinteä tasaetus ja erillinen ansiosidonnainen etuus) tai yhdistetty yhdeksi etuudeksi. Siellä, missä ne ovat erillisiä, köyhyyttä lieventävä tekijä saattaa olla maksuista riippumaton tai riippuvainen, eli perustua henkilön maksurekisteriin. Valtion hallinnoimaa järjestelmää täydentävät yksityiset eläkkeet, jotka vaihtelevat eri tekijöidensä suhteellisen koon mukaan. Näiden etuuksien rinnalla on maksuista riippumattomia etuuksia. (Barr 2012, 9.) Eläkevakuutuksen tarkoituksena on turvata kohtuullinen toimeentulo vanhuuden, työkyvyttömyyden ja huoltajan kuoleman varalta. Sosiaalimenoista eläkemenot ovat n. 40 % ja suhteessa BKT:hen n. 10 %. Työeläkemaksut ovat yli 20 % palkasta. Eläketurvalla on suuri merkitys ihmisten toimeentulon, sosiaaliturvan ja sen rahoituksen kannalta. (Uusitalo 2012, 76.) Vakuutussuoritus maksetaan jatkuvana suorituksena määräajoin (esim. kuukausittain). Eläkkeen suorittaminen jatkuu, kunnes sen keskeyttää uusi eläkevakuutuksen ehdoissa sovittu tapahtuma, kuten eläkkeensaajan kuolema, työkyvyn palautuminen (työkyvyttömyyseläke), määräikä (lapseneläke), työnsaanti (työttömyyseläke), naimisiinmeno (leskeneläke) tai enimmäiskorvausajan umpeen kuluminen (työkyvyttömyyseläkkeet, joihin on sovittu enimmäiskesto). (Rantala & Pentikäinen 2009, 73.) Eläkkeen tarkoitus on turvata toimeentulon jatkuminen silloin, kun se ei ole mahdollista työntekijän palkan tai yrittäjän työtulon avulla vanhuuden tai työkyvyttömyyden takia taikka perheen toimeentulo heikkenee huoltajan kuoleman vuoksi. Eläkkeen saamiseen oikeuttaa myös pitkäaikainen työttömyys. Työeläke turvaa kulutustason kohtuullista säilymistä silloin, kun palkka tai työtulo eläketapahtuman seurauksena loppuu, sekä kansaneläke ja takuueläke takaavat vakuutetun vähimmäistoimeentulon, jos työeläke jää hyvin pieneksi. Työeläkkeen tehtävä on siten turvata eräiden sosiaalisten riskien varalta sen kulutustason kohtuullinen säilyminen, jonka palkansaaja tai yrittäjä on ansiotuloillaan saanut työssäoloaikanaan. Eläkkeelle jääminen ei siis saisi johtaa ainakaan merkittävään toimeentulon heikkenemiseen. (Rantala & Pentikäinen 2009, 302–303.)

Vanhuuseläke myönnetään henkilön oman valinnan mukaan 63–68 vuoden iässä ja sen saaminen edellyttää työsuhteen päättymistä (Rantala & Pentikäinen 2009, 306). Suomen lakisääteinen eläketurva koostuu ansiotyöstä ja yrittäjätoiminnasta kertyvästä työeläkkeestä ja vähimmäisturvan takaavasta kansaneläkkeestä sekä takuueläkkeestä (ETK 2014b). Myös sotilasvammalain sekä

liikenne- ja tapaturmavakuutuksen perusteella maksetaan eläkkeitä (Uusitalo 2012, 76). Lakisääteistä järjestelmää täydentävän lisäeläketurvan merkitys on Suomessa vähäinen. Työeläketurvan rahoittavat pääasiassa työnantajat ja lisäksi työntekijät maksavat oman osuutensa eläkemaksuista. Työeläkevarat ja niille saadut sijoitustuotot ovat myös tärkeä rahoituslähde. Valtio osallistuu yrittäjien, maatalousyrittäjien ja merenkulkijoiden eläkkeiden kustannuksiin. Kansaneläkkeet rahoitetaan verovaroin. (ETK 2014b.) Kansaneläkkeen ja takuueläkkeen edellytyksenä on Suomessa asuminen. Työeläkejärjestelmästä maksettavat etuudet ovat perhe-, työkyvyttömyys- (myös osatyökyvyttömyys-), osa-aika- ja vanhuuseläke (myös varhennettu ja lykätty vanhuuseläke; varhennusmahdollisuus poistuu vuonna 1952 ja sen jälkeen syntyneiltä), kuntoutusetuudet (kuntoutus- ja osakuntoutusraha sekä kuntoutuskorotus) ja luopumistuki. Kansaneläkejärjestelmästä maksetaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, perhe- ja työttömyyseläkkeitä (ennen vuotta 1950 syntyneille) sekä kuntoutusetuuksia. Vuoden 2012 lopussa Suomessa oli hieman vajaa 1,5 miljoonaa eläkkeensaajaa, joista suurin osa sai vanhuuseläkettä. Heistä valtaosalle eläke on pääasiallinen, pitkäaikainen toimeentulon lähde. (ETK 2014a.)

4.3.1.2 Työttömyysvakuutus

Työttömyysetuksista myönnetään tulotukea työttömille ja ehdot sen saamiselle vaihtelevat. Tuki voi olla maksuista sekä tuloista riippuvainen tai riippumaton, kesto vaihtelee ja vaatimukset etsiä työtä tai koulutusta vaihtelevat tiukkuudessaan. (Barr 2012, 9.) Suomen työttömyysvakuutusjärjestelmässä on vapaaehtoinen työttömyysvakuutus sekä verovaroin rahoitettu työttömyysturva. Työttömyyden aikainen toimeentulon turva jakautuu ansiosidonnaisiin työttömyysturvetuuksiin ja perusturvaan. (Ylikännö 2012, 140.) Työttömyysvakuutus koskee kaikkia Suomessa asuvia 17–64-vuotiaita henkilöitä ja sen tarkoituksena on turvata toimeentuloa työttömyyden ajalta maksamalla työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Koulutuspäivärahalla tuetaan työnhakijan omaehtoista ammatillista koulutusta. Lisäksi työvoimapolitiittisin koulutusetuuksin pyritään edistämään työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa ja poistamaan sekä työttömyyttä että työvoimapulaa. Vuoden 1995 alusta työttömyysturva laajennettiin koskemaan myös yrittäjiä (sitä ennen se oli harkinnanvaraista). Kaksi työttömyyspäivärahan muotoa on ansio- ja peruspäiväraha. Kuuluminen työttömyyskassaan on ansiopäivärahan saamisen edellytyksenä. (Rantala & Pentikäinen 2009, 362.) Peruspäiväraha on 32,66 € (Kela 2014c). Peruspäivärahan suuruinen työmarkkinatuki on yleensä tarveharkintainen, eli tuen saajan ja hänen perheensä tulot vähentävät sitä tietyn asteikon mukaisesti. Työttömyyspäivärahan ja työmarkkinatuen saannin ehtona on, että hakija on työtön, työkykyinen, työmarkkinoiden käytettävissä ja ilmoittautunut työvoimatoimistoon kokoaikatyötä hakevaksi eikä hänelle ole voitu osoittaa työtä tai koulutusta. (Rantala & Pentikäinen 2009, 362–363.)

Työttömyyskorvausjärjestelmät koostuvat yksityiskohtaisista säädöksistä ja ovat pääpiirteissään melko samanlaisia OECD-maissa, yleensä niissä on seuraavat piirteet (pl. Australia, Uusi-Seelanti ja Turkki):

1. Korvaus evätään, jos työttömyys on vapaaehtoista tai työtaistelusta johtuvaa.
2. Korvauksen saamisen ehtona on, että työntekijä hakee uutta työtä ja on valmis ottamaan sitä vastaan, mikä edellyttää rekisteröitymistä työvoimaviranomaisille.
3. Kieltäytyminen tarjotusta (ehdot täyttävästä) työstä johtaa edun menetykseen.
4. Edun saamisen ehtona on, että työntekijä on tietyn ajan maksanut työttömyysvakuutusmaksuja, joissa on työntekijän sekä työnantajan osuudet ja ne liittyvät palkkaan.
5. Edun suuruus määräytyy aiempien ansiotulojen mukaan.
6. Korvausta maksetaan tietty rajallinen aika ja sen määrä saattaa pienentyä ajan myötä.
7. Oikeutus etuihin on riippumaton kotitalouden muiden jäsenten tuloista.

Työttömyysvakuutus eroaa monin osin työttömyysavustuksesta, jonka saannille ei useissa maissa ole asetettu aikarajaa. Tärkein avustuksen piirre on tarveharkintaisuus. (Tuomala 2009, 344.)

4.3.1.3 Lakisääteinen tapaturmavakuutus

Lakisääteinen tapaturmavakuutus on osa työsuhteeseen liittyvää sosiaaliturvaa, joka korvaa työtapaturman ja ammattitaudin aiheuttamat kulut ja ansionmenetykset (STM 2014). Se on ensisijainen korvausjärjestelmä suhteessa muihin sosiaalivakuutusjärjestelmiin ja siten oikeus korvaukseen arvioidaan ja myönnetään ensin tapaturmavakuutuslainsäädännön perusteella, jos kyse on työtapaturmasta, ammattitaudista tai työmatkalla sattuneesta tapaturmasta. Järjestelmästä jaettavat korvaukset ovat päivärahan ja eläkkeen osalta suhteellisen hyvätasoisia, sillä päiväraha pohjautuu käytännössä täyden korvauksen periaatteelle ja eläke korvaa iästä riippuen 70 tai 85 % etuudensaajan vuosityöansioista. Suomessa on yli kaksi miljoonaa työtapaturmavakuutettua. (Havakka 2012, 163.) Työkyvyttömyyden ajan ansionmenetyksen korvaaminen ja sairaanhoidon korvaaminen muodostavat pääosan korvauksista. Kuntoutuksella sekä siihen liittyvillä eduilla pyritään työkyvyn palauttamiseen ja toimeentulon turvaamiseen kuntoutuksen aikana. (Rantala & Pentikäinen 2009, 344.) Työtapaturmavakuutusjärjestelmä perustuu tapaturmavakuutuslakiin, jossa on määritetty mm. korvattavat työtapaturmat ja ammattitaudit, suoritettavat korvaukset, toimeenpano ja hinnoittelun periaatteet. Työnantajan on otettava lakisääteinen tapaturmavakuutus työsuhteessa tehtävää työtä varten (jos työpäiviä kertyy kalenterivuoden aikana yli 12). Vakuutus kattaa kaikki työnantajan palveluksessa olevat työntekijät sekä myöhemmin työntekijän palvelukseen tulevat uudet työntekijät ilman erillistä ilmoitusta. Työnantaja maksaa tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksun kokonaan. (TVL 2014.)

4.3.1.4 Työntekijäin ryhmähenkivakuutus

Oma lajinsa pakollisuuden ja vapaaehtoisuuden välillä on vakuutukset, jotka työmarkkinajärjestöt ovat jäseniään velvoittavasti sopineet, kuten työntekijäin ryhmähenkivakuutus. Työsopimuslain mukaan pakollisuus tulkitaan koskevaksi järjestäytymättömiäkin työnantajia, koska niiden tulee noudattaa alan yleisiä sopimuksia. (Rantala & Pentikäinen 2009, 72.) Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen tarkoitus on turvata perheen ja lasten välitön toimeentulo edunjäntäjän kuoleman sattuessa. Kyse on siten henkivakuutuksesta. Julkisella sektorilla on myös vastaava turva ja maatalousyrittäjillä oma ryhmähenkivakuutusjärjestelmänsä. Järjestelmässä on n. 1,6 miljoonaa vakuutettua Suomessa. (Havakka 2012, 188.) Kuolemantapauskorvauksen edunsaajia ovat vainajan puolison lisäksi alle 22-vuotiaat lapset. Vakuutusturvan suuruus riippuu kuolleen työntekijän iästä ja huollettavien lasten lukumäärästä. (TRHV 2014.) Vakuutuksen tai sitä vastaavan turvan piiriin kuuluu miltei kaikki yksityisen ja julkisen alan työntekijät. Vakuutussumma muodostuu perussummasta sekä mahdollisesta lapsi- ja tapaturmakorotuksesta. (Rantala & Pentikäinen 2009, 406.) Perussumma on 16 210 € 49-vuotiaan tai sitä nuoremman vakuutetun kuoltua. Siitä eteenpäin summa alenee asteittain ja on 60 vuotta täyttäneellä 4 500 €. Lapsikorotus on 7 300 € (TRHV 2013.) Korvaus maksetaan kaikissa kuolemantapauksissa syystä riippumatta (ETK 2014c). Vakuutuksen ottaa työnantaja, joka huolehtii myös vakuutuksen kustannuksista. Velvollisuus koskee kaikkia työnantajia, joiden alalla on voimassa joko sitova työehtosopimus tai joita sitoo yleisessä valtakunnallisessa työehtosopimuksessa olevat ryhmähenkivakuutusta koskevat määräykset. Vakuutus on voimassa työntekijän työ- ja vapaa-aikana. (TRHV 2014.)

4.3.1.5 Sairausvakuutus

Sairauspäiväraha kattaa lyhytaikaista poissaoloa työstä terveyteen liittyvistä syistä. Työkyvyttömyysavustus kattaa poissaolon pitkäaikaisten terveysongelmien takia. Monet maat sisällyttävät molemmat tukilajit julkiseen järjestelmäänsä. (Barr 2012, 9.) Sairausvakuutus on sosiaaliturvan osa, ja se koskee lakisääteisenä koko maassa asuvaa väestöä (Rantala & Pentikäinen 2009, 335). Sairausvakuutusjärjestelmä turvaa toimeentuloa sairauden varalta. Sitä tarvitaan kompensoimaan varsinkin sairauksien aiheuttamia kustannuksia ihmisille. Sairausvakuutuksen avulla pyritään takaamaan, ettei kukaan jää vaille tarvitsemaansa hoitoa siksi, ettei hänellä ole varaa siihen. Se sisältää kaksi pääasiallista korvausmuotoa: sairaanhoitovakuutus korvaa sairaudesta, raskaudesta ja synnytyksestä aiheutuvia kustannuksia (esim. matkat ja lääkkeet) ja työtulovakuutus korvaa aiheutuvia työtulomenetyksiä. (Airio 2012, 114.) Sen tehtävänä on korvata sairaudesta ja synnytyksestä aiheutuvia toimeentulon menetyksiä sekä sairaanhoidosta aiheutuneita kuluja. Se tukee myös työkyvyn palautumiseen, tukemiseen ja edistämiseen tähtääviä toimia, kuten kuntoutusta. Lisäksi siitä korvataan työterveyshuollon kustannuksia työnantajille ja yrittäjille. Sairauspäivära-

ha on tarkoitettu korvaamaan lyhytaikaisesta, enintään vuoden mittaisesta työkyvyttömyydestä aiheutuvaa toimeentulon menetystä. Jos työkyvyn menetys muodostuu pitkäaikaisemmaksi tai pysyväksi, korvaaminen siirtyy eläkevakuutuksen tehtäväksi. Sairausvakuutuslain mukaisia etuuksia ovat sairauden, raskauden tai synnytyksen vuoksi suoritettava sairaanhoitokorvaus ml. matkakustannusten korvaus niiden vuoksi tehdystä matkasta, sairauspäiväraha, vanhempainpäivärahat sekä eräät muut etuudet ja korvaukset. Sairausvakuutuksesta korvataan vakuutetuille yksityisten terveydenhoitopalvelujen ja lääkehoidon kustannuksia sekä sairauden vuoksi tehtyjen matkojen kustannuksia. (Rantala & Pentikäinen 2009, 335–336.) Muita sairausvakuutuslain mukaisia etuuksia Suomessa ovat erityishoitoraha ja muut työtulokorvaukset, työterveyshoito, sairaanhoitokorvaukset ja opiskelijoiden terveydenhoito. Lisäksi vakuutetut henkilöt voivat saada kuntoutuspalveluja. (Airio 2012, 117.)

4.3.1.5.1 Perhe-etuudet

Perhe-etuudet ovat osa sosiaaliturvaa, mutta ne eivät kuulu sosiaalivakuutukseen. Ne kuitenkin katsotaan sen verran merkittäväksi etuudeksi, että ne esitetään tässä lyhyesti sairausvakuutuksen alalukuna. Perhe-etuus (tai lapsilisä) on avustus, joka maksetaan lapsista, yleensä äidille. Se voi olla käteissumma jokaisesta perheen lapsesta tai voi olla, ettei se kata kaikkia lapsia (esim. sitä ei makseta ensimmäisestä lapsesta tai sitä ei makseta enää kolmannen lapsen jälkeen). Etuus voi olla veronalainen, veroton tai tuloista riippuvainen. (Barr 2012, 9.) Kuten Suomessakin, lapsilisät kuuluvat perhe-etuuksien piiriin kaikissa maissa. Äitiysavustus katsotaan yleensä kuuluvaksi sosiaaliturvaan ja se voidaan lukea joko perhe-etuudeksi tai osaksi äitiysturvaa. Suomalainen erityisetuus, lapsen hoitotuki, luetaan myös sosiaaliturvaan kuuluvaksi. Sitä ei monissa muissa maissa ole. Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki on EU:n lainsäädännön mukaan perhe-etuus. (Kari 2011, 24.) Lapsilisän määrä on Suomessa ensimmäisestä lapsesta 104,19 €/kk ja nousee siitä hieman aina viidenteen lapseen asti, jolloin se on 189,63 €/kk summan pysyessä samana myös seuraavista lapsista (Kela 2014b). Äitiysavustuksen määrä on 140 € ja sen asemesta voi valita myös äitiyspakkauksen. Lasten kotihoidon tukea maksetaan perheelle, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnallisessa päivähoidossa. (Kari 2011, 25.) Sen perusmäärä on 341,06 €/kk, ja siihen voidaan maksaa kuntakohtaista lisää (Kela 2014a).

4.3.2 Palvelut

Myös palvelujen avulla sosiaalipolitiikka toteuttaa toimeentulon uudelleenjakoon tai sosiaaliseen tasaukseen liittyviä tavoitteita. Palveluja tarjotaan yhtäläisesti kaikille niiden tarpeessa oleville. Hyvinvointivaltio toteuttaa palvelutehtäväänsä tarjoamalla ihmisille yhteiskunnallisia palveluja, kuten sosiaali- sekä terveys- ja koulutuspalveluja. Julkinen valta tarjoaa näitä terveydenhoito-, koulutus- ja sosiaalipalveluja sekä asumista tukevia toimenpiteitä kansalaisille ilman täyttä veloi-

tusta tai täysin ilmaiseksi. Yhteiskunnalliset palvelut on ymmärrettävä ennen kaikkea hyvinvointipalveluiksi eikä ne varsinaisesti ole tulonjaon välineitä. Palvelut on periaatteessa kaikkien tarvitsevien saatavilla ja hyvinvointipalveluina kaikille kansalaisille tarkoitettuja etuuksia, joilla taataan tuloista riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet tiettyjen yksilöllisesti ja yhteiskunnallisesti välttämättömien perustarpeiden tyydyttämiseen. Palvelut toteuttavat hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikan keskeistä arvoa, universaalia kansalaisuutta. (Raunio 2003, 73–74.)

Palvelun saaminen on yleinen kansalaisoikeus. Kaikilla tulee olla oikeus samoihin korkeatasoiisiin palveluihin ja ainoastaan tarve, ei esim. tulot, ammatti tai asuinpaikka, määrää niiden saatavuutta. Yleisten hyvinvointipalvelujen tarkoitus on pikemminkin palvelujen tarpeenmukaisessa käytössä olevien erojen kuin toimeentuloerojen tasoittaminen: samoin ehdoin kaikkien ihmisten käytettävissä olevien palvelujen odotetaan vähentävän niiden tarpeenmukaiseen käyttöön liittyvää eriarvoisuutta ja kaventavan samalla tuloeroja, vaikkei se olekaan niiden ensisijainen tarkoitus. Yleinen palvelujärjestelmä toteuttaa lähinnä mahdollisuuksien tasa-arvoa tarjoamalla asuinpaikasta, tuloista yms. riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet palvelujen käyttöön. Näin luodaan vasta perusta palvelujen tarpeenmukaiselle käytölle ja siinä esiintyvien erojen tasoittamiselle. Tarpeentyydytyksen tasa-arvon ohella universaalit palvelut (erityisesti sosiaalipalvelut) edistävät henkilökohtaista autonomiaa eli riippumattomuutta. Yleiset sosiaalipalvelut vähentävät läheisten keskinäistä hoivariippuvuutta. Ne antavat hoivaajille ja usein myös hoivattaville mahdollisuuden riippumattomaan elämään. Sosiaalipalvelut, kuten lasten päivähoido, tukee naisten pyrkimystä vahvistaa henkilökohtaista autonomiaa ansiotyön avulla. Samalla ne tukevat vanhusten ja vammaisten odotuksia itsenäisestä elämästä. (Raunio 2003, 74–75.) Hoitoetuuksiin kuuluu suuri määrä toimintoja, kuten koulutus ja terveydenhoito (Barr 2012, 8).

4.3.2.1 Terveystenhoito

Terveystenhoidossa on ratkaistava kysymys sen rahoituksesta ja toteutuksesta. Monissa maissa se on voimakkaasti julkisen rahoituksen varassa, joko verotuksella, siihen kerätyillä maksuilla tai näiden yhdistelmällä rahoitettuna. Sitä vastoin sen toteutustapa vaihtelee paljon. Joissain maissa se on toteutettu pääasiassa julkisesti, joissakin yksityisesti ja joissakin toisissa näiden yhdistelmänä. (Barr 2012, 9.) Terveystenhoidomenojen BKT-osuus on kasvanut monissa kehittyneissä teollisuusmaissa. Terveystenhoidomenot ovat myös tärkeä julkisten menojen ryhmä, koska lähes kaikissa kehittyneissä maissa julkinen sektori vastaa pääosin terveystenhoidon rahoituksesta ja tarjonnasta. (Tuomala 2009, 346.) Periaatteena on laajasti hyväksytty, että terveystenhoitoa tulisi olla saatavilla yhtäläisesti kaikille kansalaisille. Kaikille kansalaisille tulisi taata tietty minimimäärä terveystenhoitoa riippumatta heidän tuloistaan tai muista seikoista. Tällä on ainakin kolme perustelua. Eräs niistä on paternalistinen, jonka mukaan ihmisillä ei aina ole riittävästi tietoa teh-

dä itselleen parhaita ratkaisuja. Etenkin terveydenhoidossa tämä kuluttajan suvereenius kyseenalaistetaan. Terveydenhoitopalvelujen yhtäläistä saatavuutta on toisekseen perusteltu tasa-arvolla. James Tobinin hyödykekohtaisen egalitarismin mukaan ainoastaan joitain hyödykkeitä tulisi tarjota yhtä paljon kaikille kansalaisille (esim. yhtäläinen äänioikeus ja kriisiaikana taattu minimimäärä ruokaa). Myös terveydenhoidon katsotaan monesti kuuluvan hyödykkeisiin, joiden tarjonnassa tasa-arvon on toteuduttava. Terveydenhoidon minimimäärän takaamista on perusteltu kolmanneksi positiivisella ulkoisvaikutuksella tai sillä, että terveydenhoito nähdään julkishyödykkeenä, sillä esim. perusterveydenhoitoa voi hyvin pitää julkishyödykkeenä. Terveydenhoitojärjestelmän muuttaminen on näiden perustelujen mukaan myös suurelta osin uudelleenjakopolitiikkaa. Terveydenhoitojärjestelmien kirjo on kehittyneissä maissa varsin laaja. Julkisen sektorin osuus on viime vuosikymmeninä kuitenkin pienentynyt terveydenhoidossa, vaikka sen osuus terveydenhoidon menoista kaikissa OECD-maissa on edelleenkin yli puolet Yhdysvaltoja ja Turkia lukuun ottamatta. Terveydenhoito siis rahoitetaan pääasiassa julkisen sektorin kautta. Kolmas osapuoli (muut veronmaksajat) maksaa suurimman osan menoista, mikä heijastaa terveydenhoidon ja vakuutuksen yhteyttä, eli sosiaalivakuutusidea. On useita tapoja ryhmitellä terveydenhoitojärjestelmiä. Eräs niistä on jakaa terveydenhoitojärjestelmät kolmeen päätyyppiin rahoitustavan ja tuotanto- tai tarjontatavan mukaan. Ensimmäisessä tyypissä rahoitus ja tarjonta ovat yksityistä, toisessa palvelut rahoitetaan julkisesti suuren osan tarjonnasta ollen yksityistä ja kolmannessa rahoitus ja tarjonta ovat julkisia. Yhdysvallat on ensimmäisen tyypin puhdaspiirteinen edustaja. Saksa, Alankomaat ja Belgia ovat toisen tyypin maita. Pohjoismaiden lisäksi mm. Kreikka ja Iso-Britannia edustavat kolmatta tyyppiä. Järjestelmien uudistamistrendi on viime vuosina ollut eri maissa toisen tyypin suuntaan. (Tuomala 2009, 348–349.)

4.3.2.2 Koulutus

Myös koulutuksessa kysymys rahoituksesta ja tarjonnasta on tärkeä. Kouluopetus on pääasiassa julkisesti rahoitettua ja useimmissa maissa myös valtion toteuttamaa kansallisella tai alueellisella tasolla. Kolmannen asteen koulutuksen toteuttaminen vaihtelee eniten sekä rahoitusjärjestelyjen että tarjonnan suhteen. (Barr 2012, 9.) Suomessa vuonna 2004 julkisen sektorin koulutusmenojen BKT-osuus oli 6 %. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa yksityisen sektorin osuus koulutuksesta on varsin pieni, peruskouluista ja lukioista suurin osa on julkisen sektorin ylläpitämiä. Yksityisten koulujen osuus on pieni ja ne saavat myös paljon julkista tukea. Eniten ovat lisääntyneet korkeakoulujen sekä ammatillisen ja yleissivistävän koulutuksen menot, vaikka peruskoulut ovatkin suurin yksittäinen menoerä. Koulutusta ei voida pitää puhtaana julkishyödykkeenä. Koulutuksen aikaansaamiin positiivisiin ulkoisvaikutuksiin on vedottu etenkin silloin, kun yksityistä koulutustarjontaa on arvosteltu markkinoiden epäonnistumisen perusteella. Monet pitävät koulutetuista

ihmisistä koostuvaa yhteiskuntaa toimivampana kuin sellaista, jossa heitä on vain vähän. Positiivisen ulkoisvaikutuksen klassinen esimerkki on yleinen luku- ja laskutaito, sillä vaikka niistä on yksilölle itselleen hyötyä, varsinainen hyöty syntyy siitä, että muutkin osaavat lukea ja laskea. Koulutukseen voi katsoa liittyvän myös tuotantoetuja. Paremmalla koulutuksella viestitetään työnantajalle paremmasta osaamisesta. Jos koulutus lisää yksilön tuottavuutta ja synnyttää positiivisia ulkoisvaikutuksia, markkinajärjestelmässä yksilö hankkii koulutusta vähemmän kuin yhteiskunnallisesti tehokkaan määrän. Julkista koulutustarjontaa voidaan perustella myös oikeudenmukaisuudella. On yleisesti hyväksytty, ettei asuinpaikka tai vanhempien taloudelliset mahdollisuudet saa määrätä lapsen mahdollisuuksia elämässä. Oikeudenmukaisuusnäkökohdat selittävät hyvin julkisen peruskoulutuksen tarpeen, mutta korkeakoulutuksen osuus on vaikeampi. Täydellisten pääomamarkkinoiden tapauksessa niillä, joille koulutuksen tuotto ylittää sen kustannukset, olisi voimakas kannustin ottaa lainaa korkeakouluopintojen rahoittamiseen. Ongelmana on, etteivät yksityiset lainanantajat usein halua antaa lainaa tähän tarkoitukseen, jolloin koulutuksen ulkopuolelle jäävät ne, joiden vanhempien rahat eivät riitä koulutuksen rahoittamiseen. Korkeakouluopetusta onkin siitä syystä tuettu monissa maissa. (Tuomala 2009, 353–355.)

5 HYVINVOINNIN MITTAAMINEN JA HYVINVOINTIVALTIONMALLIT

5.1 Hyvinvoinnin mittaaminen: Sosiaali- ja ympäristöindikaattorit

Sosiaalipolitiikan järjestämisessä on paljon liikkumatilaa taloudellisen hyvinvoinnin aikana. Talouspolitiikan määräävä rooli suhteessa sosiaalipolitiikan kehittämisen mahdollisuuksiin tulee sen sijaan selkeästi esiin tuotantoelämän supistuessa. Ihmisten hyvinvoinnin säilymiselle muodostaa riskin etuuksien heikentäminen sekä sosiaalipoliittisten järjestelmien purkaminen. Taloudellisen kasvun pysähtymisellä saattaa toisaalta olla myönteisiä vaikutuksia, jos se johtaa länsimaissa vallinneen jatkuvan kasvun -ideologian kriittiseen uudelleenarviointiin. Tuotantoelämän nopea ja jatkuva laajeneminen on merkinnyt monia ratkaisemattomia ongelmia luonnolle. Lisääntyvä tuotanto on riski luonnon tasapainolle huolimatta siitä, että osa ongelmista on pystytty ratkaisemaan. Tuotantoelämän supistumisesta saattaa seurata positiivisia vaikutuksia ihmisten kokonaishyvinvoinnille, jos luonnon lisääntyvä rasittaminen saataisiin näin vähenemään. Vaikka onkin usein länsimaissa unohdettu asia, ihmisen ja luonnon välinen tasapaino on pitkällä aikavälillä olemassaolomme kulmakivi. (Koivula et al. 1994, 149.)

Miten tahansa tarkasteltuna hyvä elämä on aina ollut vaativa tavoite. Pientä vähemmistöä lukuun ottamatta sen saavuttaminen on käynyt yhä vaikeammaksi ja vielä vaikeammaksi ylläpitää. Kansojen ja kansantalouksien laajennuttua on käynyt mahdottomaksi parantaa omaa hyvinvointiaan vaikuttamatta samalla muiden hyvinvointiin. Kaupan, rahamarkkinoiden ja ympäristön muutoksen vaikutuksesta yhteisöjen ja kansojen välinen vuorovaikutuksen, riippuvaisuuksien ja vaikutteiden aalto on tasaisesti laajentunut. Oman edun tavoittelun piiri on laajentunut yksilöistä sekä yhteisöistä kaikkiin yhteisöihin. Meidän yhdestä maapallostamme on tullut yksi maailma. Ylläpitääkseen omaa hyvinvointiaan, ihmisten tulee tästä lähtien huolehtia myös ekosysteemin hyvinvoinnista eli maaperästä, vedestä, ilmasta ja elävistä olennoista, jotka ympäröivät ja tukevat sitä. Tämä perustavanlaatuinen muutos ihmisten olosuhteissa edellyttää yhä suurempaa kestävä kehityksen painottamista. Edelleenkin tarvitaan elintapoja, jotka vastaavat näkemyksiämme hyvästä elämästä. Mutta nyt niiden tulee myös olla oikeudenmukaisia – sekä yhteiskuntien sisällä ja niiden kesken että nykyisten ja tulevien sukupolvien välillä – ja niiden täytyy turvata ekosysteemin moninaisuus, tuottavuus ja kestävyys. Nykyään yksikään maa ei ole kestävällä pohjalla, ei edes lähellä. Maat, joissa on korkea elintaso, ovat ylenmääräisenä rasituksena ympäristölle ja maat, joista aiheutuu matala rasite ekosysteemille, ovat toivottoman köyhiä. Aiemmin ei ole ollut mahdollista verrata ihmisten olosuhteita ympäristön tilaan. Kansojen hyvinvointi -teos (*The Wellbeing of Nations*) esittää uuden menetelmän mitata ihmisten ja ekosysteemin hyvinvointia, ensimmäisenä arviointina 180 maasta. Inhimillinen hyvinvointi-indeksi (The Human Wellbeing Index, HWI) sekä ekosysteemin hyvinvointi-indeksi (Ecosystem Wellbeing Index, EWI) ovat kokonaisvaltaisia elämän ja ympäristön laadun mittareita. (Prescott-Allen 2001, 1–2.)

Hypoteesina hyvinvointiarvioinnissa on, että kestävä kehitys on yhdistelmä inhimillistä ja ekosysteemin hyvinvointia. ”Inhimillinen hyvinvointi on vaatimus kestävyydelle, koska yksikään järkevä henkilö ei halua jatkaa ikuisuuteen matalaa elintaso. Ekosysteemin hyvinvointi on ehdoton edellytys, koska ekosysteemi ylläpitää elämää ja mahdollistaa edes jonkinlaisen elintason ylläpitämisen.” Jonkin aikaa ihmisten kehitys voidaan saavuttaa biologisen ympäristön kustannuksella, mutta ihmiset eivät kukoista tai edes selviä hengissä, ellei ekosysteemi ole terveellinen, tuottoisa ja monipuolinen. Toisaalta ei ole väliä, kuinka hyvin ekosysteemi voi, jos ihmiset eivät pysty tyydyttämään tarpeitaan. Elinvoimainen talous ja kukoistava yhteiskunta ovat yhtä tärkeitä ihmisten terveydelle, varallisuudelle sekä onnelle kuin rikas ja elpymiskykyinen ekosysteemi. Pohjimmiltaan ihmisten ja ekosysteemin hyvinvointi ovat yhtä tärkeitä ja kestävä yhteiskunnan tulee saavuttaa molemmat yhdessä. (Prescott-Allen 2001, 4.) Kansojen hyvinvointi on puheenvuoro keskusteluun ja ensimmäinen arvio kansallisista oloista. Koska kansainvälisten tilastojen kokoaminen sekä muokkaus kestää useita vuosia, maailmanlaajuiset tarkastelut ovat aina

joitain vuosia vanhoja. Tämän tarkastelun aineistosta suurin osa on vuosilta 1996–99. Ne antavat kuvan siitä, missä maat olivat vuosituhannen lopussa ja lähtökohdan, johon verraten niiden kehitystä voidaan arvioida vuodesta 2001 eteenpäin. (Prescott-Allen 2001, 11.)

5.1.1 Inhimillinen hyvinvointi

Inhimillinen hyvinvointi-indeksi (HWI) on terveys- ja väestö-, varallisuus-, tieto- sekä yhteisö-indeksien keskiarvo tai näiden lisäksi myös oikeudenmukaisuusindeksin, riippuen kumpi yhdistelmistä on matalampi. Kaksi kolmasosaa maailman väestöstä elää maissa, joissa on heikko tai huono HWI, ja alle kuudesosa maissa, joissa se on kohtuullinen tai hyvä. Kuilu parhaimpien ja huonoimpien välillä on valtava: maista ylimmän 10 %:n HWI:n mediaani on melkein kahdeksan kertaa suurempi kuin huonoimman 10 %:n. Jopa parhaimpien täytyy selviytyä paremmin. Vain Norjalla, Tanskalla ja Suomella on hyvä HWI. Loput ovat vain kohtuullisia, joita heikentävät epäkohdat (kuten velka, työttömyys ja rikollisuus) sekä epäoikeudenmukaisuudet. 10 maalla on yhtä korkea elintaso kuin parhaalla kolmella, muttei yhtä tasaisesti jakautunut. (Prescott-Allen 2001, 13.) Suurimmassa osassa Amerikan manteretta on melko hyvä HWI. Suurimmat vaihtelut ovat Karibialla (esim. Barbadosella melko hyvä HWI ja Haitilla huono). Afrikka ja Eurooppa ovat toistensa vastakohtia: Afrikassa on heikko tai huono HWI lukuun ottamatta viittä maata, joilla on melko hyvä HWI (Tunisia, Kap Verde, Seychellit, Mauritius ja Etelä-Afrikka). Euroopalla on hyvä, melko hyvä tai keskinkertainen HWI (pl. Bosnia ja Hertsegovina sekä Albania, joilla on heikko). Aasiassa ja Tyynellämerellä on etupäässä heikko tai keskinkertainen HWI, mutta Aasiassa indeksin arvojen erot ovat suuret. (Prescott-Allen 2001, 14.)

Inhimillinen hyvinvointi on tilanne, jossa kaikki yhteiskunnan jäsenet pystyvät määrittämään ja tyydyttämään tarpeensa ja omaavat laajan skaalan vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia toteuttaa potentiaalinsa. Määritelmä pohjautuu YK:n kehitysohjelman (UNDP) inhimillisen kehityksen raportissaan suosimalle inhimillisen kehityksen käsitteelle, jonka mukaan kehitys on laajentuvien valinnanmahdollisuuksien prosessi. Pitkä ja terveellinen elämä, koulutus ja riittävät tulot ovat sen olennaisia piirteitä ja UNDP sisällyttää ne inhimillisen kehityksen indeksiinsä (Human Development Index, HDI). Muita piirteitä ovat itsetunto, mahdollisuudet luovuuteen ja tuotteliaisuuteen, turva rikollisuutta ja väkivaltaa vastaan, taatut ihmisoikeudet sekä poliittinen, taloudellinen, ja yhteiskunnallinen vapaus. UNDP jättää nämä pois HDI:stä pääasiassa, koska niitä on vaikea mitata. Ne myös synnyttävät erimielisyyttä tasapainosta henkilökohtaisten ja yhteisön intressien sekä aineellisten ja aineettomien arvojen välillä. Hyvinvointiarvioinnin inhimillisen hyvinvoinnin viisi ulottuvuutta jakautuvat seuraaviin 10 tekijään: terveys, väestö, kotitalouksien varallisuus, kansallinen varallisuus, tieto, kulttuuri, vapaus ja hallinto, rauha ja järjestys, kotitalouksien tasa-arvo sekä sukupuolten tasa-arvo. Tuloksena oleva inhimillinen hyvinvointi-indeksi (HWI)

mittaa kehitystä kohti korkeaa inhimillisen hyvinvoinnin tasoa, joka perustuu kaikille näille tekijöille paitsi kulttuurille (jolle ei löytynyt sopivaa indikaattoria). (Prescott-Allen 2001, 13–14.)

Saavuttaakseen hyvän HWI:n, maan täytyy suoriutua hyvin kaikilla ulottuvuuksilla. Vain Norja, Tanska ja Suomi onnistuvat tässä. Norjassa on 79 vuoden elinajanodote, johon sisältyy 72 täysin tervettä vuotta, hedelmällisyysluku juuri alle uusiutumistason, ostovoimakorjattu (Purchasing Power Parity) BKT-luku henkeä kohden yli 26 000 dollaria, inflaatio alle 3 %, työttömyys alle 4 %, julkinen velka kolmanneksen BKT:stä, 100 % yläkoulun ja lukion läpikäyntiaste, suuri akateeminen väestönosa, kehittyneet tietoliikenneyhteydet, vahvat poliittiset ja kansalaisoikeudet sekä vähän korruptiota. Jopa heikoimmilla alueillaan – rikollisuus, rauha ja sukupuolten tasa-arvo – Norja pärjää paremmin kuin useimmat: n. 180 väkivaltarikosta 100 000 asukasta kohden (lisäksi alhainen murhien ja raiskausten määrä), hieman yli 2 % budjetista puolustusmenoihin, kolmasosa kansanedustajapaikoista naisilla ja miesten koulunkäyntiaste vain 9 % matalampi kuin naisten. (Prescott-Allen 2001, 14–15.) 34 maalla, joissa elää 16 % maailman väestöstä, on melko hyvä HWI. Useimmat jäävät hyvästä HWI:stä, koska niiden tulos tasa-arvon tai jonkin muun ulottuvuuden suhteen on heikko. Yhdysvaltain mahtitalous ei pärjää väkivaltarikollisuuden suuren määrän ja rikkaiden ja köyhien välisen valtavan kuilun takia. Yleensä muissa näistä maista heikoimmat alueet (lukuun ottamatta tasa-arvoa) ovat työttömyys ja velka, seuraavina inflaatio, rikollisuus ja rauha. 52 maassa, joka on suurin ryhmä, toiseksi suurimmalla osuudella maailman väestöstä (17 %), on keskinkertainen HWI. Niiden indeksiarvojen vaihteluväli on suuri, toisin kuin voittopuolisesti melko hyvät tulokset niitä paremmin pärjänneissä maissa tai pääasiassa huonot niitä heikommin pärjänneissä. Venäjän vahvin alue on koulutus, mutta sen kokonaisindeksiä alentaa korruptio, Tšetšenian sota, korkea inflaatio ja työttömyys, ja vain 61 vuoden elinajanodote, joista seitsemää vuotta leimaa huono terveys. (Prescott-Allen 2001, 15.)

51 maassa, 54 %:lla maailman väestöstä, on heikko HWI. Niillä on yleensä vahvuutensa, jotka jäävät suurempien, heikkojen alueiden varjoon. Kiinan plussat ovat terveys (odotettavissa oleva elinikä 70 vuotta sekä alentuneet lapsi- ja äitiyskuolleisuus), hedelmällisyysluku alle uusiutumistason, matala työttömyys (n. 3 %), kohtuullinen velka ja matala väkivaltarikosaste (ainakin virallisesti). Sen miinukset puolestaan ovat huomattava köyhyys (34 % lapsista kitukasvuisia ruoanpuutteen takia, BKT henkeä kohden vain 3 105 dollaria ja vain 24 %:lla ihmisistä on perus-sanitaatio), riittämätön kolmannen asteen koulutus, kehittymättömät tietoliikenneyhteydet (alle 9 kiinteää tai matkapuhelinta 100 asukasta kohti), poliittisten oikeuksien ja kansalaisvapauksien heikko taso, korruption laajuus, aseellinen konflikti Xinjiangissa sekä yli 5 % budjetista kuluu puolustusmenoihin. 40 maassa, joissa on huono HWI, asuu 12,5 % maailman väestöstä. Kaikilla on heikko tai huono terveys- ja väestö, vauraus-, tieto- ja (muissa kuin Burkina Fasossa) yhteisö-

indeksi. Ne ovat lukkiutuneet alikehittyneisyyden eri puolien noidankehään, kun sairaudet sekä luku- ja kirjoitustaidottomuus vaikeuttavat toimeentulon hankkimista, velka tukahduttaa talouden eivätkä hallitukset onnistu johtamisessaan. Nigeria on noussut 16 vuoden sotilasdiktatuurista vaivaisella 50 vuoden odotettavissa olevalla eliniällä, hedelmällisyysluvun ollessa viisi naista kohden, 43 % lapsista on kitukasvuisia, puolet kotitalouksista ilman puhdasta vettä, BKT henkeä kohden alle 800 dollaria ja instituutioiden ollessa raunioina. (Prescott-Allen 2001, 16.)

5.1.2 Ekosysteemin hyvinvointi

Ekosysteemin hyvinvointi-indeksi (EWI) on maa-, vesi-, ilma-, laji- ja geeni-indeksien keskiarvo tai vaihtoehtoisesti mukaan luettuna myös resurssien käyttö -indeksi, riippuen kumpi näistä on matalampi. Maat, joilla on heikko tai huono EWI, kattavat melkein puolet (48,4 %) maapallon maa-alueiden ja sisämaan vesialueiden pinta-alasta, keskinkertaisen EWI:n omaavat 43 % ja maat, joilla on melko hyvä EWI kattavat vain 8,6 %. Monilla mailla, joilla on melko hyvä tai keskinkertainen EWI, olisi luultavasti alempi arvo, jos niiden ympäristöä mitattaisiin tarkemmin. Ilman- ja vedenlaatua sekä vesiekosysteemien kuntoa on erityisesti laiminlyöty. Useimmat maat voivat nostaa EWI:ään entistämällä sekä ylläpitämällä elinympäristöä, laajentamalla suojeltuja alueita, säilyttämällä maatalousmaan monimuotoisuuden ja parantamalla veden laatua. Myös kasvihuonekaasupäästöjä täytyy vähentää teollisuusmaissa. Ekosysteemin hyvinvointi on tila, jossa ekosysteemi säilyttää moninaisuutensa ja laatunsa – ja siten kykynsä ylläpitää ihmiskuntaa ja muuta elämää – ja potentiaalinsa sopeutua muutokseen ja tarjota lukuisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia tulevaisuudelle. Maailmanlaajuinen ekosysteemi koostuu pienempien ekosysteemi- en kerrostumista: kasvien, eläinten ja muiden luontokappaleiden yhteisöistä sekä niiden fyysisistä ympäristöistä. Nämä ovat elämän rakennuspalikoita ja ne ylläpitävät maapallon kemiallista tasapainoa sekä elämää ylläpitäviä prosesseja kuten energian käyttöönottoa, varastointia ja siirtoa sekä ravinteiden ja veden kiertokulkua. Ne tasoittavat ilmastoa, suodattavat ja neutralisoivat saasteita ja uudistavat maaperää. Ne hankkivat luonnonvarat, jotka pitävät ihmiset hengissä, ja ylläpitävät talouksia. Luonto käyttää resursseissaan redundanssia eli toistoa varautuakseen olosuhteiden muutoksiin. (Prescott-Allen 2001, 59.)

Ekosysteemin stressi on vastakkainen tila sen hyvinvoinnille. Siinä ekosysteemi menettää moninaisuuttaan ja laadukkuuttaan sekä sen kyky ylläpitää ihmis- ja muuta elämää laskee. Viisi tärkeintä ihmisten asettamaa stressitekijää ekosysteemille ovat: ekosysteemien muuntaminen ja hallussapito, luonnonvarojen ottaminen, lajien uudelleen sijoittaminen, säteily ja jätteiden hävittäminen sekä maaperän pilaaminen. Yksitellen ja yhdessä nämä paineet vähentävät moninaisuutta ja kestäkykyä (ekosysteemin kykyä kannatella terveitä organismeja samalla, kun se ylläpitää omaa tuottavuuttaan, sopeutuvuuttaan ja uusiutumiskykyään). Ihmiset kuluttavat energiaa sekä

harjoittavat teollisuutta ja maataloutta laajentaakseen osuuttaan tästä kapasiteetista, mutta niin tehdessään he tunkeutuvat muiden lajien alueelle vähentäen moninaisuutta entisestään. Lopputuloksena ihmiset nyt kuluttavat, tuhoavat tai kontrolloivat neljännestä maapallon maa- ja vesikasvienergiasta, joka on tärkein ruoanlähde käytännössä kaikelle muulle kuin kasvien elämälle. Vähentyneen kantokyvyn seurauksena maapallo kykenee ylläpitämään harvempia ihmisiä hyvin tai useampia huonommin tai jyrkästi kasvaneiden eroavuuksien maailmassa muutamia ihmisiä hyvin ja suunnattoman monia huonosti. On myös todennäköistä, että ilmastolliset ja ympäristölliset ilmiöt tulevat oikullisemmiksi johtaen luonnonkatastrofien lukumäärän kasvuun: yleisempiä vakavia myrskyjä, tulvia, pitkäaikaista kuivuutta ja kulkutauteja. (Prescott-Allen 2001, 59–60.)

Suurimmassa osassa Amerikkaa on keskinkertainen tai heikko EWI. Aasian ja Tyynenmeren alueella on vastaava tilanne paitsi, että useimmilla mailla on heikko EWI, etenkin Länsi-Aasiassa. Samoin kuin inhimillisen hyvinvoinnin indeksin suhteen Afrikka ja Eurooppa ovat toistensa vastakohdat paitsi, että tässä tapauksessa Afrikka suoriutuu paremmin: EWI on heikko useimmilla eurooppalaisilla mailla, keskinkertainen tai melko hyvä Afrikassa. Keski- ja Itä-Afrikassa, parhailla alueilla, kaikilla mailla on melko hyvä tai keskinkertainen EWI. (Prescott-Allen 2001, 63.) Hyvinvointiarvioinnin viisi ekosysteemin hyvinvoinnin ulottuvuutta jakaantuu 10 tekijään, jotta varmistuttaisiin ekosysteemin moninaisuuden ja laadun sekä niiden tärkeimpien stressitekijöiden arvioinnin täydestä kattavuudesta. Nämä ovat maan monimuotoisuus, maan laatu, sisämaan vedet, meri, globaali ilmakehä, paikallinen ilmanlaatu, villin luonnon moninaisuus, kesytetyn luonnon moninaisuus, energia ja materiaalit sekä resurssisektorit. Tuloksena oleva ekosysteemin hyvinvointi-indeksi (EWI) mittaa kehitystä kohti ekosysteemin hyvinvoinnin korkeaa tasoa, joka perustuu kaikille näille tekijöille, paitsi merelle (josta tietoa oli riittämättömästi). Tavoitteeksi voitaisiin pikemminkin ottaa matala ekosysteemin stressi, sillä tiedämme enemmän paineista, jotka aiheuttavat stressiä ekosysteemille, kuin vaadittavasta moninaisuudesta ja laadusta sen hyvinvoinnille. (Prescott-Allen 2001, 60–61.)

Saavuttaakseen hyvän EWI:n, maan tulisi suoriutua hyvin kaikilla ulottuvuuksilla, mihin yksikään maa ei kykene. 27 maalla, joilla on vähemmän kuin 9 % maapallon maa- ja sisävesialueista on melko hyvä EWI, mutta yhtäkään niistä ei ole arvioitu veden tai paikallisen ilmanlaadun suhteen. Jos olisi, on todennäköistä, että monet olisivat pudonneet keskinkertaisen EWI:n tasolle. Beninin EWI on 71 (toiseksi korkein Kongon Tasavallan 72 jälkeen), mikä johtuu osittain siitä, että maalla on vähäinen vaikutus sisämaan vesiin ja globaaliin ilmakehään: sen joet ovat suurelta osin patoamattomia, se käyttää vain 1,5 % vesivaroistaan ja sillä on vähäiset ilmakehää vahingoittavat kemikaalipäästöt. Kun sen veden tai paikallisen ilman laatua ei ole arvioitu (molemmat tekijöitä, jotka vaikuttavat lähistöllä sijaitsevan Ghanan heikkoon EWI:hin), sen pis-

temäärät vedelle ja ilmalle ovat korkeat. Näitä tukee melko matala uhka villeille ja kesytyille lajeille: sikäli kuin tiedetään 4 % maan nisäkkäistä, mutta vähempää kuin 1 % sen kukkivista kasveista eikä yhtäkään lintu- tai karjarotua uhkaa sukupuutto. Benin suoriutuu kohtalaisen hyvin jopa heikoimmalla tekijällään eli maan laadulla, kun maaperän pilaantuminen vaikuttaa vain 19 %:iin sen viljellyn tai muunnellun maan pinta-alasta. (Prescott-Allen 2001, 61–62.) Keskinertainen EWI on 81 maalla kattaen 43 % maapallon maa- ja sisävesien pinta-alasta. Kolumbia on tyypillinen sekoitus hyvää joillain alueilla ja heikkoa toisilla. Vain n. 10 % sen pinta-alasta on muunneltu asuinalueiksi ja viljelykäyttöön ja 29 % muunneltu hakkuilla, karjatiloihin tai muilla ihmisten toimilla. Vaikka lähes kolmannes viljelystä ja muunnellusta alueesta on pilaantunutta, suurin osa siitä on vähäistä ja helposti korjattavissa. Veden laadun suhteen tilanne on huonompi, sillä maan suurin vesiallas Magdalena on pahasti ravinteiden ja kolibakteerien saastuttama. Päätöt globaaliin ilmakehään ovat matalat (paikallista ilmanlaatua ei ole mitattu) ja energian käytön, maanviljelyn ja hakkuun aiheuttamat paineet ovat myös matalat. Tästä ja maan positiivisesta tilasta huolimatta monet Kolumbian villit lajit ovat uhanalaisia, etenkin 10 % sen nisäkkäistä ja 55 % sen havupuun kaltaisista kasveista. (Prescott-Allen 2001, 62.)

68 maata, joilla on heikko EWI, kattavat 48 % maapallon maa- ja sisävesialueista. Niissä EWI:n osa-alueita tarkkaillaan usein paremmin kuin maissa, joilla on melko hyvä tai keskinkertainen EWI, ja jotka saavat tyydyttävän tuloksen muutamassa tekijässä, mutta alisuoriutuvat useimmissa. Intia on menettänyt 98 % luonnonmukaisesta maa-alueestaan, yli 40 % sen viljelys- ja muunnellusta maasta on pilaantunutta, joet ja jopa pohjavesi on ravintoaineiden ja bakteerien saastuttamaa, kaupunkien ilma on tiheänä pienhiukkasista sekä 8 % maan kukkakasveista, 6 % linnuista ja 24 % nisäkkäistä on vaarassa kuolla sukupuuttoon. Intian parhaat ulottuvuudet ovat luonnonvarojen käyttö, maanviljelyn ja kalastuksen aiheuttama maltillinen paine sekä energiankulutus. Neljä maata, joilla on huono EWI - Espanja, Malta, Bahrain ja Yhdistyneet arabiemiirikunnat - peittävät 0,4 % maapallon maa- ja sisävesialueista. Espanjalla on paljon uhanalaisia lajeja ja karjarojuja. Muilla on huonot tulokset vedelle, ilmalle ja luonnonvarojen käytölle. Ne kuluttavat monta kertaa enemmän kuin mitä niiden uusiutuvat vesivarat ovat, niillä on paljon otsonikerrosta heikentäviä aineita ja ne ovat erittäin riippuvaisia muista maista ruoan sekä puutavaran suhteen. (Prescott-Allen 2001, 62–63.)

5.2 Hyvinvointivaltiomallit

Sosiaalipoliittisia suuntauksia tarkastellaan ideaalimalleilla, jotka perustuvat käsitteellisille rakennelmille (abstraktioille). Ne vastaavat todellisuutta vain pääpiirteissään ja antavat analyytii-

sen välineen toiminnallisten lähtökohtien tarkastelulle eikä niitä sellaisenaan esiinny todellisuudessa. Yksittäiset sosiaalipoliittiset käytännöt heijastavat jotain yleisempää perussuuntausta. Ne eroavat toisistaan etenkin siinä, millaisen roolin ne antavat valtiolle (julkiselle sektorille) sosiaalisen turvan ja hyvinvoinnin tuottamisessa markkinoiden ja epävirallisten yhteisöjen (perheen) rooliin nähden. Toiminnallisten käytäntöjen lisäksi sosiaalipoliitiikan perussuuntauksissa on kyse myös niistä perustelevista ja oikeuttavista arvoista, jotka saavat ilmauksensa sosiaalipoliittisissa ideologioissa. (Raunio 2003, 180.) Useimmissa teollisuusmaissa on hyvinvointivaltiojärjestelmänä pidettäviä julkisia palveluja ja sosiaalivakuutusjärjestelmiä, joiden laajuus ja niille asetetut tavoitteet vaihtelevat maasta toiseen samoin kuin se, millainen työnjako hyvinvointipalvelujen tuottamisessa ja eläkejärjestelmissä on yksityisen ja julkisen sektorin välillä (Kiander & Lönnqvist 2002, 35). Kuvattaessa maan kehittymistä kohti hyvinvointivaltiota ja vertailtaessa sen laajuutta eri maiden välillä erotetaan kaksi vastakkaista mallia, jotka ovat residuaalinen eli marginaalinen ja institutionaalinen sosiaalipoliitikka (Raunio 2003, 180). Ne ovat käsitteellisiä ideaalityyppejä sekä samalla myös vastapoleja moniulotteisella asteikolla, jolla voidaan kuvata eri maiden sosiaalipoliittisten järjestelmien olennaisia piirteitä (Raunio 2003, 182).

Sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa on pyritty määrittelemään erilaisia hyvinvointivaltiomalleja ja luokittelemaan eri maiden järjestelmiä. Richard Titmuss (1974) ja Gösta Esping-Andersen (1990) ovat esittäneet tunnetuimmat luokitukset. Jälkimmäinen luokitus perustuu näkemykseen kolmesta eri hyvinvointivaltiomallista. Jako ei ole kiistaton, sillä jotkut tutkijat näkevät pääryhmien sisällä erillisiä alaryhmiä tai jakavat ne neljään eri pääryhmään. Nämä hyvinvointivaltiotyypit ovat liberaali, konservatiivis-korporatistinen ja pohjoismainen malli. (Kiander & Lönnqvist 2002, 35–36.) Esping-Andersenin luokittelu vastaa Titmussin tyypittelyä, jossa hyvinvointivaltiot jaetaan institutionaaliseen, residuaaliseen ja suoritusperusteiseen malliin. Angloamerikkalainen tunnetaan myös liberalistisena, keskieuropalainen konservatiivisena tai korporatistisena ja pohjoismainen sosiaalidemokraattisena mallina. Näissä luotetaan erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin sosiaaliturvan pääasiallisina lähteinä. Angloamerikkalaisessa korostetaan markkinoita, keskieuropalaisessa työmarkkinoita ja pohjoismaisessa mallissa valtiota. Ei ole kyse poissulkevista vaihtoehdoista, vaan hyvinvoinnin tuottajainstituutioiden erilaisista painotuksista. Malleissa luokitellaan sosiaalipoliittisia järjestelmiä normalityösuhteessa olevien palkkatyöntekijöiden toimeentuloturvan eli sosiaalivakuutuksen suhteen. Jossain määrin hienojakoisempaa luokitusta vaatisi palvelujen tuotantotapojen tyypittely. (Raunio 2003, 197.)

5.2.1 Angloamerikkalainen liberalistinen malli

Valtion, markkinoiden ja perheen välillä esiintyy erilaisia järjestelyjä, kun tarkastellaan kansainvälistä vaihtelua sosiaalisissa oikeuksissa sekä hyvinvointivaltion sosiaalisessa kerrostuneisu-

nessa. Hyvinvointivaltiomuunnelmat ryhmittyvät hallintojärjestelmätyypeittäin. Liberaalissa hyvinvointivaltiossa avustukset ovat tarveharkintaisia eikä universaaleja tulonsiirtoja tai sosiaalivaikutussuunnitelmia juuri ole. Etuudet kohdistuvat suureksi osaksi matalapalkkaiselle, tavallisesti valtiosta riippuvaiselle, työväenluokalle. Perinteiset liberaalit työmoraalinormit ovat rajoittaneet sosiaalireformin kehitystä. Oikeutussäädökset ovat tiukkoja sekä etuudet tyypillisesti vaatimattomia ja niiden käyttöön liittyy usein häpeää. Valtio vuorostaan suosii markkinoita joko passiivisesti takaamalla vain minimin tai aktiivisesti subventoimalla yksityisiä hyvinvointijärjestelyjä. Seurauksena järjestelmä minimoi dekommodifikaatiovaikutukset¹, rajoittaa tehokkaasti sosiaalisten oikeuksien piiriä sekä luo yhteiskunnallista kerrostuneisuutta, joka on sekoitus suhteellista köyhyyden tasa-arvoisuutta hyvinvointietuuksien vastaanottajien kesken, markkinoiden erilaistavaa hyvinvointia enemmistön joukossa sekä luokkapoliittista kahtiajakoa näiden kahden välillä. (Esping-Andersen 1990, 26–27.)

Residuaalisen mallin mukainen sosiaalipolitiikka on eriarvoistavaa leimaten etuuksien saajat muuta väestöä huonommiksi ja elämässään epäonnistuneiksi ihmisiksi vahvistaen entisestään toimeentulon ensisijaisista kanavista syrjäytyneiden eriarvoisia mahdollisuuksia tyydyttää perustarpeensa. Minimielintason takaaminen on toimenpiteiden pääasiallinen tavoite. Residuaalisessa mallissa on voimakkaita sosiaalisen kontrollin piirteitä, mikä ilmenee mm. siinä, että avustukset voidaan antaa luontaisuuksina tai ne perustuvat yksilölliseen ja perusteelliseen tarveharkintaan. Lisäksi yksityisillä järjestöillä on suurempi merkitys marginaalisessa kuin institutionaalisessa mallissa. Sosiaalipolitiikan perustana on oletamus, että työmarkkinat ja perhe ovat luonnolliset väylät kansalaisten aineellisten tarpeiden tyydyttämiseen. Sosiaalipolitiikkaan turvaudutaan vasta silloin, kun nämä luonnolliset väylät eivät toimi tyydyttävästi, ja silloinkin sitä tarvitaan vain tilapäisenä korvikkeena, hätäapuna. Valtiollinen sosiaalipolitiikka mielletään välttämättömäksi pahaksi, joka ei luonnostaan kuulu yhteiskuntaan. Sille sallitaan vain residuaalinen jakopoliittinen tehtävä. Yksityisellä sektorilla (perhe, yksityisvakuutukset ja kaupallinen palvelusektori) on keskeinen rooli sosiaalisen turvan ja palvelujen tarjoajana. Samalla korostetaan hyväntekeväisyyden ja vapaaehtoistyön merkitystä. Valtiota ja julkista sektoria pidetään toissijaisena tai pikemmin viimesijaisena. Julkinen sosiaalipolitiikka pyritään pitämään suppeana, tarveharkintaisena ja valikoivana köyhäinhoitona. Residuaalinen sosiaalipolitiikka käsittää köyhiin ja syrjäytyneisiin kohdistuvan sosiaalihuollon eikä yleisempiä valtiollisia tulonsiirto- ja palvelujärjestelmiä pidetä tarpeellisina. Työ-, vakuutus- ja palvelumarkkinoiden toiminta oletetaan tasaiseksi ja häiriöttömäksi. Sama koskee perhettä ja muita epävirallisia sosiaaliturvan lähteitä. (Rauho 2003, 181–184.)

¹ Eli sen, missä laajuudessa sosiaaliset hyödykkeet ja palvelut on suojattu markkinoilta (Gough 2003, 31).

Residuaalinen sosiaalipolitiikka perustuu liberalismiin ja klassisen taloustieteen oppeihin. Hyvinvointi pohjautuu yksilön omalle aktiivisuudelle ja vastuulle. Perhe ja lähiyhteisö ovat ensisijaisia sosiaalituen takaajia. Tarpeelliset muut palvelut ja toimeentuloturvan yksilö voi hankkia vapailta markkinoilta, joille kysynnän ja tarjonnan lakien mukaan syntyy erilaisia hyvinvointipalveluja. Valtiolliseen sosiaalipolitiikkaan turvaudutaan vain, kun nämä pääasialliset sosiaaliturvayksiköt eivät toimi. Valtion takaama toimeentuloturva rakentuu matalatasoisten ja kaikille tasasuuruisten sosiaalietuuksien varaan. Sosiaalipalvelujen verkosto toimii yksityisten yrittäjien, järjestöjen ja vapaaehtoisavun turvin. Valtiollisen sosiaalipolitiikan kohderyhmänä ovat väestön marginaaliryhmät, jotka eivät joko rahan tai sosiaalisten suhteiden puutteen vuoksi voi turvautua yksityisiin palveluihin tai lähiyhteisön tukeen. Siten valtiollinen sosiaaliapu saa helposti leimaavan luonteen. Residuaalisen ideaalimallin mukainen sosiaalipolitiikka nojaa keskeisesti liberalismin perusarvoihin: yksilön vapauteen, vastuuseen ja yrittäjyyteen. On esitetty, ettei residuaalista sosiaalipolitiikkaa harjoittavaa yhteiskuntaa voi edes kutsua hyvinvointivaltioksi. Se ymmärretään silloin käsitteeksi, joka kuvaa sosiaalipoliittista järjestelmää, jossa valtion tehtävä on vastata kaikkien kansalaisten sosiaalisesta turvallisuudesta ja residuaalinen sosiaalipolitiikka kohdistuu vain osaan kansalaisista. (Koivula et al. 1994, 16–17.)

Angloamerikkalaisessa mallissa, jossa omavastuun korostus on viety pitkälle, pyritään minimoimaan valtion rooli sekä sosiaaliturvassa että palveluissa. Julkiselle sosiaalipolitiikalle ominaista on viimesijaisuus, tarveharkinta ja etuuksien alhainen taso. Verorahoitettu sosiaaliturva takaa vain minimin ja etuudet ovat vahvasti saajaa leimaavia eli stigmatisoivia. Ihmisten on itse hankittava normaalin toimeentulon säilyttävä sosiaaliturva yksityisenä vakuutuksena tai työsuhteen kautta. Valtio tukee verohelpotuksin vakuutusten hankkimista. Kotona tehtävää hoitoa ja huolenpitoa täydentävät palvelut ostetaan kaupallisilta palveluyrittäjiltä. Julkiset palvelut on tarkoitettu lähinnä vähävaraisille ja ongelmatapauksille, joita varten on myös naisten palkatta tekemää vapaaehtoistyötä ja muuta epävirallista sosiaalista toimintaa. (Raunio 2003, 198–199.) Lakisääteisellä ja pakollisella sosiaaliturvalla on vaatimaton asema. Julkinen sektori on viimesijainen marginaalisen turvan tarjoaja yksityisten vakuutusten muodostaessa ensisijaisen perustan yksilöiden hyvinvoinnille. Markkinoilta voi yksityisillä vakuutuksilla hakea turvaa sosiaalisia riskejä vastaan, mihin käytännössä myös pakottaa julkisten eläkkeiden alhainen taso ja saannin vaikeus. Toisaalta pienituloisilla ei ole varaa hankkia itselleen markkinoilta kattavaa turvaa. Julkisesta sosiaaliavustuksesta tai hyväntekeväisyydestä muodostuu valikoivaa, erityisryhmille kohdistettua sosiaalihuoltoa. Ideologisesti malli perustuu valtion roolin minimoimiselle ja markkinoiden luoman hyvinvoinnin korostamiselle, mikä vahvistaa näkemystä markkinavoimien kaikkivoipaisu-

desta. Valtion kattamat etuudet ovat usein vahvasti tarveharkintaisia hyvinvointierojen ollessa suuria. (Kari 2011, 8.)

Liberaaleja hyvinvointivaltioita ovat Yhdysvallat, Kanada, Iso-Britannia, Australia ja Uusi-Seelanti (Kiander & Lönnqvist 2002, 36). Irlanti luetaan joko tämän mallin tai joskus myös eteläeurooppalaisen mallin piiriin (Kari 2011, 8). Liberaalilla tarkoitetaan tässä yhteydessä taloudellista liberalismia. Julkiset palvelut ja tulonsiirtojärjestelmät eivät ole universaaleja eli kaikille tarkoitettuja, vaan pikemminkin tarveharkintaisia ja vähävaraisille suunnattuja. Sosiaaliturvan rakentuessa minimiturvan varaan, yksityisten vakuutusten ja palvelujen merkitys on keskeinen. Näidenkin hyvinvointivaltiojärjestelmien välillä on suuria eroja, esim. Isossa-Britanniassa on julkinen ja lähes ilmainen terveydenhoitojärjestelmä, Yhdysvalloissa se perustuu yksityiseen sairausvakuutukseen sekä yksityisiin sairaaloihin. Julkiset työttömyysturva- ja eläkejärjestelmät eivät tarjoa ansiosidonnaista vakuutusturvaa, vaan ainoastaan perusturvaa, jota kansalaiset laajentavat yksityisten vakuutusten avulla. Angloamerikkalaisissa maissa on 1990-luvulla edetty kohti järjestelmiä, joissa työhön kannustaminen on saanut entistä keskeisemmän merkityksen. Varsinkin Yhdysvalloissa on siirrytty perinteisestä 1960-lukuisesta ”welfare”-ajattelusta uuteen ”workfare”-malliin, jossa toimeentulotuen saantia rajoitetaan ja yhteiskunnan tuki suunnataan verotuksena työssäkäyville pienituloisille kotitalouksille. (Kiander & Lönnqvist 2002, 36.) Angloamerikkalaista mallia edustavissa maissa valtion rooli on rajoitetumpi ja sosiaaliturvaan liittyy enemmän tarveharkintaa kuin pohjoismaisessa ja mannermaisessa mallissa. Valtion tehtävä on pelkäästään vähimmäistoimeentulon takaaminen ja sosiaaliturvassa korostuu yksityiset vakuutukset ja rahalla ostettavat palvelut. (Laitinen et al. 1997, 367.)

5.2.2 Keskieurooppalainen konservatiivis-korporatistinen malli

Toisen järjestelmätyypin maissa historiallinen korporatiivis-valtiojohtoinen perintö on muokattu kattamaan myös uusi jälkiteollinen luokkarakenne. Näissä konservatiivisissa ja vahvasti korporatiivisissa hyvinvointivaltioissa ei koskaan vallinnut liberaali usko markkinoiden tehokkuuteen ja kommodifikaatioon eikä sosiaalisten oikeuksien myöntämisestä sellaisenaan ole koskaan muodostunut kiistanalaista kysymystä. Vallitsevaa oli eri asemassa olevien henkilöiden välisten erojen säilyttäminen ja siksi oikeudet oli kytketty luokkaan ja asemaan. Korporatistmin katsottiin kuuluvan valtion rakenteisiin, ja valtio oli valmis syrjäyttämään markkinat hyvinvoinnin järjestäjänä. Yksityisvakuutus ja ammatilliset luontoisedut ovat todella vähämerkityksisiä. Uudelleenjakava vaikutus on toisaalta vähäinen, sillä valtio toiminnallaan ylläpitää statuseroavaisuuksia. Tyypillisesti vahva kirkon vaikutus korporatiivisissa järjestelmissä on sitonut ne säilyttämään perheen perinteisen merkityksen. Sosiaalivakuutus ei tyypillisesti kata työvoiman ulkopuolella olevia, etupäässä naisia, mutta kuitenkin perhe-etuudet kannustavat äitiyteen. Päivähoito sekä

muut perhepalvelut ovat hyvin kehittymättömiä. Subsidiariteettiperiaate korostaa valtion puut-
tumista vasta, kun perheen kyky palvella jäseniään on loppunut. (Esping-Andersen 1990, 27.)

Keskieurooppalaisessa mallissa usein pakolliset ja lakisääteiset edut on sidottu työmarkkina-
asemaan ja työmarkkinoilla osoitetut suoritukset määrittävät sosiaaliturvan riskitilanteissa. Jär-
jestämisperiaatteena on työmarkkinaosapuolten organisoima ja rahoittama sosiaalivakuutus.
Palkkatyö muodostaa perustan vakuutusmaksuilla rahoitettaville sosiaalisille oikeuksille. Järjes-
telmä takaa työelämässä toimiville hyvät etuudet. Perheenjäsenten sosiaaliturva on suurelta osin
elättäjänä nähdyn miehen palkkatyösuhteen varassa. Tulonsiirtoja korostetaan palveluja enem-
män. Keskieurooppalaisen mallin maat ovat ns. jakovaltioita. Julkiset palvelut ovat pohjoismai-
sen mittapuun mukaan huonosti kehittyneet. Sosiaalisten palvelujen tuottaminen on vahvasti
naisten tekemän kotityön varassa. Kodin ulkopuolella uskonnollisilla ja aatteellisilla järjestöillä
on keskeinen rooli. Julkinen valta tukee taloudellisesti palveluja tuottavia järjestöjä. Monesti
pohjoismaisen mallin vastakohtana nähtynä keskieurooppalainen malli uusintaa luokkaan sekä
sukupuoleen perustuvaa yhteiskunnallista eriarvoisuutta. (Raunio 2003, 198.) Sosiaaliturva poh-
jautuu työntekijän työsuorituksiin, työuran kestoon ja ansioiden tasoon sekä usein myös työn
tuottavuuteen, mikä luo markkinasidonnaisuutta. Vaikka lakisääteinen ja pakollinen sosiaaliturva
on kattavaa, turvan ulkopuolelle jäävien asema on heikko. Pilarirakenteen toisen pilarin täyden-
tävällä turvalla on merkittävä rooli. Työntekijöiden ja työnantajien maksamat sosiaalivakuutus-
maksut muodostavat rahoituksellisen perustan. Mallilla ei ole merkittävää tuloja uudelleenjaka-
vaa tehtävää. Turvan taso riippuu maksetuista sosiaalivakuutusmaksuista ja työhistoriasta, mikä
ylläpitää markkinariippuvuutta. Työmarkkina-aseman pohjalta seuraa myös muiden perheen-
jäsenten sosiaaliturva (sairaanhoito, perhe-etuudet ja alle kouluikäisten vähäiset hoitopalvelut).
(Kari 2011, 8–9.)

Korporatistisessa järjestelmässä edut maksetaan tiukasti ansaintaperiaatteen mukaan sidottuina
tuloihin. Ne voivat olla erilaiset työntekijöiden ja toimihenkilöiden välillä tai ne voivat olla am-
mattiryhmäkohtaisia. Ne rahoitetaan työnantajilta ja työntekijöiltä kerätyin sosiaaliturvamaksuin.
Keski-Euroopassa kumpikin taho osallistuu rahoitukseen yhtä suurella osuudella. Työntekijät
joko yhdessä työnantajien tai työnantajien ja valtiovallan kanssa hallinnoivat kaksi- tai kolmi-
kantaperiaatteella järjestelmiä. (Kangas & Niemelä 2012, 16–17.) Konservatiivis-korporatistisen
mallin tunnusmerkit näkyvät selvästi monissa EU-maissa (Raunio 2003, 198). Sen edustajia ovat
useat läntisen Manner-Euroopan maat, tärkeimpinä Ranska ja Saksa (Kiander & Lönnqvist 2002,
36). Muita malliin kuuluvia maita ovat Sveitsi, Itävalta, Luxemburg, Belgia sekä Alankomaat,
vaikka siellä on myös pohjoismaisen mallin piirteitä. Joskus myös Italia luetaan mukaan tähän
malliin. (Kari 2011, 9.) Puhtaimmillaan se on Keski-Euroopassa usein tyyppiesimerkkinään juuri

Saksa (Kangas & Niemelä 2012, 17). Myös Välimeren alueen maat Espanja, Kreikka ja Portugali ovat melko tyypillisiä mannermaisen mallin edustajia (Laitinen et al. 1997, 367). Malli ei ole kovin yhtenäinen, vaan maiden väliset erot ovat huomattavia. Tyypillistä järjestelmässä on, että oikeus sosiaaliturvaan on sidoksissa työssäkäyntiin, jolloin vakuutusperiaate on sosiaaliturvassa tärkeä. Järjestelmät takaavat työssäkäyville yleensä hyvän sosiaaliturvan. Etelä-Euroopan maissa perheen tuki kompensoi heikkoa työttömyysturvaa ja asumistukea. Monissa maissa kolmas sektori eli voittoa tavoittelematon yksityissektori tuottaa useat hyvinvointipalvelut, mutta valtaosa niistä rahoitetaan kuitenkin verovaroin. Konservatiivis-korporatistinen malli on tuottanut moniin Manner-Euroopan maihin varsin kattavat hyvinvointivaltiojärjestelmät. Sen tuloja uudelleenjakava vaikutus on kuitenkin muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta pienempi kuin pohjoismaisessa mallissa. Anglosaksisiin ja etenkin Pohjoismaihin verrattuna naisten työssäkäynti on Keski-Euroopan maissa vähäisempää järjestelmien konservatiivisen luonteen ja niihin sisäänrakennetun perheiden omaan työpanokseen tukeutumisen takia. (Kiander & Lönnqvist 2002, 36–37.)

Kahden ääripäämallin väliin sijoittuvassa korporatiivisessa mallissa sosiaaliturva perustuu ensisijaisesti työsuhteeseen ja sen kautta määräytyvään ansiosidonnaiseen toimeentuloturvaan. Ammattiliitot ja työnantajat ovat sosiaaliturvan järjestämisessä keskeisessä asemassa, kun taas valtion ja yksityisten markkinoiden rooli on vähäisempi. Sosiaaliturva kohdistuu etenkin aktiiviseen väestönosaan, jonka katsotaan ansainneen etuutensa. Ansiosidonnaiset etuudet turvaavat sangen hyvin aiemman elintason säilymisen erilaisten toimeentulovajeiden aikaanakin. (Koivula et al. 1994, 17–18.) Mannermaisessa hyvinvointivaltiomallissa sosiaaliturvalla on pitkät perinteet ja sosiaalietuuksien taso on varsin korkea. Lasten ja vanhusten hoito on kuitenkin edelleen paljolti perheen ja naisten vastuulla. Sosiaaliturva liittyy työmarkkina- ja perheasemaan, ei asumisperusteeseen. Sosiaalivakuutus rahoitetaan pääosin työnantajien ja työntekijöiden maksuin, ja etuudet riippuvat ensisijaisesti työurasta ja ansioista. Järjestelmä pyrkii elintason säilyttämiseen köyhyyden poistamisen sijaan. Valtiolla ja kunnilla on vähäinen merkitys sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä sairausvakuutuksessa, sen sijaan kirkolla ja vapaaehtoisjärjestöillä on merkittävä vaikutus. (Laitinen et al. 1997, 367.)

5.2.3 Pohjoismainen sosiaalidemokraattinen malli

Kolmas ja pienin hallintojärjestelmien ryhmä koostuu maista, joissa universaalisuuden ja sosiaalisten oikeuksien dekommodifikaation periaatteet laajennettiin koskemaan myös uutta keskiluokkaa. Sitä voidaan kutsua sosiaalidemokraattiseksi hallintotyyppiksi, koska näissä maissa sosiaalidemokratia oli selvästi hallitseva voima sosiaalisen uudistuksen taustalla. Pikemmin kuin suvaita dualismia valtion ja markkinoiden tai työväen- ja keskiluokan välillä, sosiaalidemokraatit tavoittelivat mahdollisimman tasa-arvoista hyvinvointivaltiota eikä minimitarpeiden tyydyttä-

mistä, kuten muualla tehtiin. Tämä tarkoittaa ensinnäkin, että palvelut ja etuudet parannettiin uuden keskiluokan vaateliampien mieltymysten tasolle, ja toisekseen, että tasa-arvo varmistettiin takaamalla työntekijöille yhtäläinen oikeus osallistua samoin oikeuksin kuin paremmassa asemassa olevat. Malli merkitsee erittäin dekommodifioitujen (markkinoista riippumattomien) ja universaalisten ohjelmien yhdistelmää, jotka on kuitenkin räätälöity erilaistuneisiin odotuksiin. Näin ruumiillista työtä tekevät pääsevät nauttimaan samoista oikeuksista kuin valkokaulustyöntekijät tai valtion virkamiehet. Kaikki yhteiskuntaluokat sisällytetään yhteen yleiseen vakuutusjärjestelmään, vaikkakin etuudet kasvavat asteittain ansiotulojen mukaan. Malli syrjäyttää markkinat ja seurauksena on pohjimmiltaan universaali solidaarisuus hyvinvointivaltion puolesta. Kaikki hyötyvät, kaikki ovat riippuvaisia ja kaikki oletettavasti tuntevat olevansa velvollisia osallistumaan maksuihin. (Esping-Andersen 1990, 27–28.)

Sosiaalidemokraattisen järjestelmän emansipaatiopolitiikka keskittyy sekä markkinoihin että perinteiseen perheeseen. Verrattuna korporaattis-subsidiariteettiseen malliin, periaatteena ei ole odottaa, kunnes perheen kyky auttaa on loppunut, vaan ennaltaehkäisevästi kantaa yhdessä perheen kustannukset. Ihanne ei ole maksimoida riippuvuutta perheestä, vaan kyky henkilökohtaiseen itsenäisyyteen. Tässä mielessä se on omalaatuinen yhdistelmä liberalismia ja sosialismia. Tuloksena on hyvinvointivaltio, joka myöntää tulonsiirtoja suoraan lapsille ja ottaa täyden vastuun lasten, vanhusten ja avuttomien hoidosta. Siten se sitoutuu vastuuseen sosiaalipalveluista, ei ainoastaan palvellakseen perheiden tarpeita, vaan myös salliakseen naisten valita työnteon ja kodinhoidon välillä. Ehkä selvin sosiaalidemokraattisen mallin piirre on hyvinvoinnin ja työn yhdistäminen. Se on samalla aidosti sitoutunut täystyöllisyyden takaamiseen ja pitkälti riippuvaisen saavuttamisesta. Oikeudella työhön ja tulosuojaan on yhtäläinen asema. Toisaalta solidaarisen, universaalien ja dekommodifioivan hyvinvointijärjestelmän ylläpitämisen suuret kustannukset edellyttävät, että sen täytyy minimoida sosiaaliset ongelmat ja maksimoida valtion tulot. Tämä toteutuu parhaiten, kun useimmat ihmiset ovat työssä ja mahdollisimman harva elää sosiaalisten tulonsiirtojen varassa. (Esping-Andersen 1990, 28.)

Myöskään luokittelun kolmannen ryhmän muodostavat pohjoismaiset hyvinvointivaltioidet eivät muodosta yhtä identtistä ryhmää, vaikka järjestelmistä kuitenkin löytyy yhteisiä luokittelua perustelevia piirteitä. Ominaista on laajat julkisen sektorin rahoittamat ja tuottamat universaalit hyvinvointipalvelut. Periaatteessa koko väestö on ollut Pohjoismaissa julkisten koulutus-, sosiaali- ja terveystalvelujen piirissä. Myös tulonsiirrot ovat laajoja ja kohdistuvat suurille väestöryhmille. Sosiaalivakuutusjärjestelmät tarjoavat liberaalin hyvinvointivaltiomallin tapaan vähimmäis- turvan, mutta sen lisäksi konservatiivis-korporatistisen mallin tapaan myös kattavan ansiosidonnaisen sosiaaliturvan. Pohjoismaisia hyvinvointivaltiojärjestelmiä voi pitää ainutlaatuisina uni-

versaalin ja kattavan kehdosta hautaan -periaatteensa vuoksi sekä myös muita teollisuusmaita tasaisemman tulonjaon ja vähäisemmän köyhyyden kannalta. Suomea lukuun ottamatta Pohjoismaat ovat myös saavuttaneet korkean työllisyyden ja yleensä muita teollisuusmaita alhaisemman työttömyyden. Järjestelmien yksityiskohdissa Pohjoismaatkin eroavat toisistaan: Suomessa etuuskien taso on heikompi kuin Skandinavian maissa, ja myös julkinen sektori työllistää Suomessa vähemmän kuin muissa Pohjoismaissa. Ruotsissa ja Tanskassa julkisen sektorin osuus on puolestaan suurin ja näissä maissa verotus on tiukinta. (Kiander & Lönnqvist 2002, 37.)

Residuaaliseen malliin verrattuna sosiaalipoliittisten ideaalimallien toisessa ääripäässä on institutionaalinen sosiaalipoliitikka, jonka mukaan valtio takaa kansalaisilleen perusturvan ja palvelut tulotasosta riippumatta julkisen rahoituksen turvin. Institutionaaliselle hyvinvointimallille on tyypillistä laaja, asiakkaita erottelematon palvelujärjestelmä ja kattava toimeentuloturva erilaisten toimeentulovajeiden aikana. Taustalla on ajatus siitä, että yhteiskunta tuottaa omalla toiminnallaan eriarvoisuutta esim. tuotannon ja työn sektoreilla, mikä voi kärjistyessään muodostaa vaaran yhteiskunnan eheydelle ja turvallisuudelle. Siten sosiaalipoliitikka toimii ikään kuin puskurina tasoittaen sosiaaliselta asemaltaan erilaisten ryhmien välisiä eroja ja tukemalla erityisesti yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia. Malli perustuu Robin Hoodmaiseen tasa-arvokäsitykseen: otetaan hyväosaisilta vähän enemmän ja jaetaan se tuen ja palvelujen muodossa enemmän tarvitseville eli huono-osaisille. Jotta hyväosaiset suostuisivat tähän jakoon, hyvinvointivaltio takaa tarpeelliset peruspalvelut ja toimeentuloturvan kaikille sitä tarvitseville kilpailukykyiseen hintaan yksityisten markkinoiden tarjoamiin palveluihin verrattuna. Malli pyrkii siten voimakkaasti sääntelemään yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta ja sen poliittisena taustateena on sosiaalidemokratia. (Koivula et al. 1994, 17.)

Pohjoismaita on sanottu palveluvaltioiksi siinä missä korporatiivisen mallin maita on sanottu jalkovaltioiksi. Julkiset universaalit sosiaalipalvelut kuten päivähoito, terveyspalvelut ja kotipalvelu ovat tyypillisiä Pohjoismaissa, kun taas monessa Keski-Euroopan maassa sosiaaliturva perustuu hyvään toimeentuloturvaan, jonka avulla perheet voivat ostaa tarvitsemansa palvelut yksityisiltä markkinoilta. Naisilla on ollut mahdollisuus osallistua työmarkkinoille laajemmin kuin vieläkin on mahdollista useissa Keski-Euroopan maissa. Tyypillistä on myös vähäinen köyhyys ja suhteellisen tasainen tulonjako sosiaalisten tulonsiirtojen tuloeroja tasaavan vaikutuksen ansiosta. Suomessa pohjoismaiseen institutionaaliseen sosiaalipoliittikaan sisältyy myös piirteitä korporatiivisesta (ansiosidonnainen työttömyys- ja sairauspäiväraha) sekä residuaalisesta mallista (tarveharkintainen toimeentulotuki). (Koivula et al. 1994, 19.) Tosiasiassa Pohjoismaiden sosiaalipoliittikkakin on sekoitus eri malleista. Palveluissa ovat pohjoismaisen mallin piirteet olleet vahvoilla, kun taas toimeentuloturvassa korporatiivista muistuttavalla ansiosidonnaisella tuella on

keskeinen merkitys. Lisäksi esiintyy kansalaisuuteen perustuvia universaaleja tulonsiirtoja sekä liberalistisen sosiaalipolitiikan mukaista viimesijaista toimeentuloturvaa tarjoavia järjestelyjä. (Raunio 2003, 199.) Pohjoismaisessa mallissa valtiolla on keskeinen rooli sosiaalipolitiikan toteuttamisessa. Huomattava osa siitä, varsinkin perusturva ja palvelut, rahoitetaan verovaroista. Sosiaaliturva on kansalaisoikeus. Etuudet ovat universaaleja, kaikki kansalaiset kattavia ja suhteellisen hyvätasoisia. Kansalaisille taataan tietty yhtäläinen perusturva työurasta riippumatta. Sitä parempi sosiaaliturva on kuitenkin sidottu työmarkkinoilla hankittuihin ansioihin. Palveluilla on suuri paino tulonsiirtoihin verrattuna ja nimenomaan laajaa julkista palvelujärjestelmää on pidetty erityispiirteenä keskieurooppalaiseen järjestelmään verrattuna. (Raunio 2003, 198.)

Keskeisimpänä merkinä institutionaalisella sosiaalipolitiikalla on universaalisuus, minkä seurauksena etuudet ja palvelut voivat vähentää väestöryhmien välillä olevia eroja. Se on samalla edellytyksenä kollektiiviselle sosiaaliselle vastuulle ja solidaarisuudelle. Kaikille kansalaisille yhtäläisesti tarjotut hyvätasoiset etuudet varmistavat veroja maksavien parempituloisten kiinnostuksen järjestelmään. Solidaarisuus toteutuu vain siinä määrin kuin myös parempituloiset hyötывät siitä. Etuuksien ja palvelujen kohdistamisen vain huonoimmassa asemassa oleviin murentaa institutionaalisen sosiaalipolitiikan perustana olevaa solidaarisuutta. Huono-osaisille on vaikea järjestää hyvätasoisia etuuksia ilman, että myös keskiluokkaiset väestöryhmät hyötывät niistä. Pohjoismainen hyvinvointivaltio on määritelty valtioksi, joka ottaa laajan vastuun kansalaisten hyvinvoinnista ja sosiaalisesta turvallisuudesta ja joka toimii verraten vauraassa yhteiskunnassa sekä lisäksi pyrkii lisäämään tasa-arvoa erilaisten väestöryhmien välillä. Pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle on ollut tyypillistä kattavat (hyvä kattavuus riskien ja väestöryhmien suhteen) ja hyvätasoiset (hyvä korvaustaso palkkaan nähden) tulonsiirrot sekä kattavat julkisesti organisoit koulutus-, terveydenhoito- ja sosiaalipalvelut. Hyvinvointivaltion rakentamisen tavoitteena on ollut toimeentulon tasa-arvon lisääminen korkean veroasteen ja sosiaalimenojen suuren BKT-osuuden kustannuksella. Lisäksi Pohjoismaille on ominaista naisten laaja työssäkäynti, työntekijöiden korkea järjestäytymisaste, työmarkkinajärjestöjen kehittyneisyys ja integroituminen valtiokoneistoon sekä työelämän pitkälle ulottuva oikeudellinen sääntely. Walter Korpi (1981) olettaa, että institutionaalisen sosiaalipolitiikan lopputuloksena on tasa-arvoisempi yhteiskunta kuin residuaalisella sosiaalipolitiikalla on mahdollista saavuttaa. (Raunio 2003, 182–185.)

Institutionaalisen mallin mukaan sosiaalipolitiikka on määrällisesti laajempaa kuin residuaalisessa mallissa. Tämä näkyy siinä, että sosiaalimenojen prosentuaalinen osuus BKT:stä ja sosiaalipoliittisten toimenpiteiden piiriin kuuluvan väestön osuus ovat institutionaalisessa mallissa residuaalista suuremmat. Kansalaisten valtaosaan suuntautuvat yleiset (universaalit) toimenpiteet ovat vallitsevina institutionaalisessa mallissa, kun taas residuaalisessa huonoimmassa asemassa ole-

viin ryhmiin kohdistuvilla valikoivilla (selektiivisillä) toimenpiteillä on suuri merkitys. Institutionaalisessa mallissa on normaalia, ettei perhe tai oma työ riitä tyydyttämään yksilön kaikkia tarpeita. Sosiaalipolitiikka on yhteiskuntaan olennaisesti kuuluva instituutio eikä sitä tarvita pelkästään poikkeuksellisissa ongelmatilanteissa, vaan monimutkaistuvassa teollisessa yhteiskunnassa ihmiset tarvitsevat normaaleissakin elämäntilanteissa sosiaalipoliittisia etuuksia ja palveluja. Taustalla on turvallisuuden, tasa-arvon ja humanisuuden arvot. Richard Titmussin mukaan ”institutionaalinen sosiaalipolitiikka tarjoaa kansalaisille universaaleja palveluja ja etuja markkinoiden ulkopuolella tarpeiden pohjalta”. Markkinoilla määräytyvä jako on epätäydellinen ja vaikutuksiltaan epäoikeudenmukainen. Sosiaalipolitiikalla on tärkeä uudelleenjakava tehtävä: se tasoittaa markkinoilla syntyviä toimeentuloeroja ja irrottaa perustoimeentuloa markkinamekanismista. Lähtökohta on vastakkainen residuaaliselle sosiaalipolitiikalle keskeiseen markkinaperiaatteeseen nähden. Institutionaalisessa mallissa etuudet eivät perustu markkina-arvoon tai markkinakäyttäytymiseen, taloudelliseen toiminta- tai maksukykyyn eikä työsuoritukseen. Sosiaalipolitiikka on kansalaisuuteen perustuva, sosiaalista yhteisvastuuta korostava järjestelmä, mikä toteuttaa kansalaisuusperiaatetta. Jokainen henkilö on oikeutettu tiettyyn poliittisessa prosessissa määriteltyyn sosiaaliseen turvallisuuteen. (Raunio 2003, 181–182.)

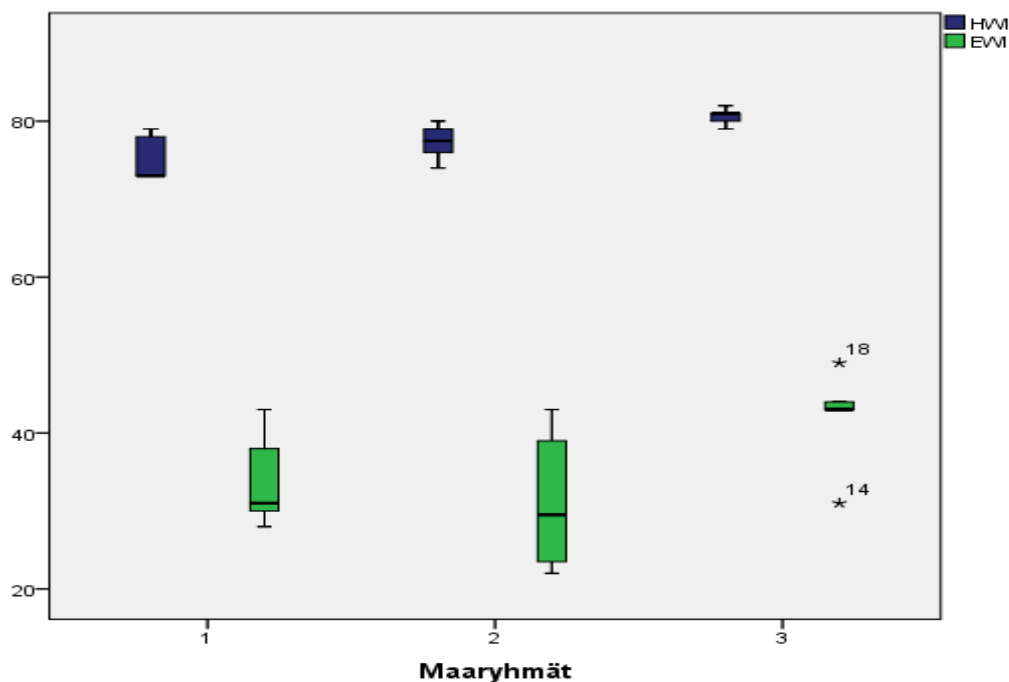
Sosiaaliturvalla on vahva erilaisiin instituutioihin ja järjestelmiin rakentuva asema ja se muodostaa keskeisen osan yhteiskunnallisista suhteista. Pakollisen ja lakisääteisen turvan lisäksi sosiaalipalvelut ja sosiaalihuolto ovat kattavia. Sosiaaliturva toteutuu universaalisesti ja markkinoiden ulkopuolella. Malli tarjoaa yksilölliseen oikeuteen pohjautuvia laajoja, universaaleja, asumisperusteisia etuuksia ja palveluja, jotka vastaavat yhteiskunnan keskikerrosten (työväenluokan ja maaseutuväestön) etuja. Valtio pyrkii uudelleenjakavaan politiikkaan: julkisen sosiaalipolitiikan tavoitteena on kaikkien hyvinvoinnin turvaaminen, ei vain huono-osaisten. Julkinen sektori vastaa suurimmasta osasta hyvinvointipalveluja. Universaalit palvelut ja kattavat tulonsiirrot vähentävät riippuvuutta markkinoista, jolloin yksilön turva ei vaarannu sosiaalisten riskien toteutuessa. Ensimmäisen pilarin, valtion, sosiaaliturvan merkitys on vahva. Malliin kuuluvat Ruotsi, Tanska, Suomi, Norja ja Islanti. Joskus myös Alankomaat katsotaan kuuluvaksi näiden maiden joukkoon. (Kari 2011, 9.) Mallimaina pidetään Pohjoismaita, ja etenkin Ruotsia (Koivula et al. 1994, 17). Pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli on perustunut väestön laajaan työssäkäyntiin, matalaan työttömyyteen ja kattavaan asumisperusteiseen sosiaalipolitiikkaan, jossa valtion rooli on keskeinen. Sosiaalietuuksien taso on suhteellisen korkea tulonsiirtojen ja palvelujen kohdistuessa kaikkiin kansalaisiin. Pohjoismaiden erityispiirteenä on pidetty asumisperusteisen ja ansiosidonnaisen sosiaaliturvan yhdistelmää. Malli on ollut tuloeroja tasoittava, ja harva on pudonnut sen turvaverkkojen ulkopuolelle. (Laitinen et al. 1997, 367.)

5.3 Hyvinvointivaltiomallien testaaminen empiirisesti

Analysoidut mallit ovat ideaalityyppejä. Jonkin mallin piirteet korostuvat muita enemmän eri maiden sosiaalipolitiikassa ja, vaikkei niitä sellaisenaan olekaan todellisuudessa, ne kuitenkin auttavat hahmottamaan eri hyvinvointivaltiostrategioiden keskinäisiä eroja. (Koivula et al. 1994, 18.) Ne jäsentävät sosiaaliturvajärjestelmiä eri ryhmiin, helpottavat vertailemaan niitä kansainvälisesti ja tunnistamaan mallien sisällä tapahtuvia prosesseja ja muutoksia. Ne myös heijastavat järjestelmien takana vaikuttavia arvoja ja ideologista suuntautumista sekä poliittisia ratkaisuja. Ne myös mahdollistavat arvioimaan paremmin, miten eri maiden kehitys vaikuttaa erilaisista rakenteista koostuviin malleihin ja miten ne pystyvät vastaamaan rakenteellisiin, yhteiskunnallisiin ja sosiaalipoliittisiin haasteisiin kuten ikääntymiseen, terveystenonien kasvuun sekä työmarkkinoiden rakenteissa tai esim. perhetyyeissä tapahtuviin muutoksiin. Uusien mallien hahmottamiseen vaikuttavat myös yleisemmät yhteiskunnalliset ominaispiirteet kuten naisten asema, huono-osaisuus, rahoitusrakenne, vakuutus pohjaisen sosiaaliturvan asema tai palvelut sekä esim. syvenevän ja laajenevan EU-yhdyntymisen vaikutus sosiaaliturvaan. Tutkimuskirjallisuuden kirjo eri malleista on varsin laaja. (Kari 2011, 10.) Yleisesti ottaen teollisesti kehittyneissä markkinatalouksissa on useanlaisia hyvinvointivaltioita. Kaikki OECD-maat ovat vertailevissa kansainvälisissä tutkimuksissa hyvinvointivaltioita jossain merkityksessä. (Raunio 2003, 185.)

5.3.1 Tutkimusasetelma

Esping-Andersenin (1990) jaottelemien hyvinvointivaltiomallien maaluokituksen relevanssia empiirisesti testattaessa maat on luokiteltu kolmeen eri luokkaan. Luokassa yksi ovat angloamerikkalaiset maat eli Yhdysvallat, Kanada, Iso-Britannia, Australia ja Uusi-Seelanti. Keski-Euroopan maat ovat luokassa kaksi. Näitä ovat Saksa, Ranska, Sveitsi, Itävalta, Belgia, Alankomaat, Luxemburg ja Italia. Kolmanteen luokkaan kuuluvat Pohjoismaat eli Ruotsi, Tanska, Suomi, Norja ja Islanti. Selittäjämuuttujiksi valittiin 8 muuttujaa: gini-kerroin, rikollisuuden kokeminen, ammattiliittoon kuuluminen, naisten osuus parlamentissa, lasten köyhyys, naisten työllisyysaste, julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan ja kierrätettävien osuus energian tuotannosta. Tässä tutkielmassa selvitetään tilastollisin menetelmin onko kyseinen maaluokitus vielä perusteltu keskeisten sosiaalisten muuttujien suhteen. Aineisto on kerätty OECD:n tilastoista. Lähteenä on pääasiallisesti käytetty OECD:n internet-sivuilla julkaistuja tilastoja. Ammattiliittoon kuuluvien osuudet ovat ILO:n tilastoista, paitsi Italian ja Luxemburgin tiedot, jotka ovat OECD:n tilastoista, sillä nämä kaksi maata eivät esiintyneet ILO:n tilastoissa. Tilastoanalyysit tehtiin tilasto-ohjelma SPSS:llä. Regressiomallien selitettäviksi muuttujiksi on valittu Prescott-Allenin (2001) esittelemät inhimillisen ja ekosysteemin hyvinvointi-indeksit HWI ja EWI. Kuvi-ossa 6 esitetään näiden kolmen maaryhmän HWI ja EWI -indeksien arvojen jakaumat.

Kuvio 6. Selitettävät muuttujat (HWI ja EWI) luokiteltuina maaryhmittäin.

Keskiarvot. 1: Angloamerikkalaiset maat (HWI=75,2; EWI=34; n=5), 2: Keski-Euroopan maat (HWI=77,4; EWI=31,1; n=8) ja 3: Pohjoismaat (HWI=80,6; EWI=42; n=5).

Maaryhmittäisten boxplot-kuvioiden perusteella Pohjoismaat (maaryhmä 3) erottuvat selvästi muista ryhmistä. Ne sijoittuvat kummankin selitettävän muuttujan osalta korkealle. Sen sijaan angloamerikkalaisilla ja Keski-Euroopan mailla on paljon enemmän hajontaa. Inhimillisen hyvinvoinnin osalta angloamerikkalaiset maat (maaryhmä 1) sijoittuvat heikoiten. Ympäristön hyvinvoinnin osalta heikoimmin sijoittuu (ehkä hieman yllättäen) Keski-Euroopan maat (maaryhmä 2). Pohjoismaat saavat kuvion perusteella korkeimmat arvot kummankin selitettävän muuttujan suhteen, vaikka niidenkin kohdalla ympäristön hyvinvoinnissa on suhteellisen paljon hajontaa ryhmän sisällä. Ruotsilla (maa nro 18) on korkein arvo ja Tanskalla (maa nro 14) matalin.

5.3.2 Maaryhmien välinen vertailu

Havaintojen vähäinen lukumäärä asetti rajoituksia aineiston tilastolliselle tarkastelulle. Kahden ryhmän keskiarvojen vertailussa yleisesti käytetyn riippumattomien otosten t-testin oletuksena on paitsi otosten riippumattomuus (havainto voi kuulua vain yhteen ryhmään) myös se, että aineisto noudattaa normaalijakaumaa ja että varianssit ovat molemmissa ryhmissä samat. Lisäksi kummassakin ryhmässä tulisi olla vähintään n. 20 havaintoa. (Nummenmaa 2004, 163.) Tutkimusaineistossa nämä parametristen testien edellytykset eivät täyty. Siksi kahden ryhmän keskiarvojen testaukseen käytettiin epäparametrista Mann–Whitneyn U -testiä. Parametriseen yksisuuntaisen varianssianalyysin asemesta käytettiin epäparametrista Kruskal–Wallis -testiä kaik-

kien maaryhmien väliseen vertailuun.² Selittävien muuttujien lisäksi ryhmittäiseen vertailuun otettiin myös selitettävät muuttujat ja testattiin eroja maaryhmissä. Koettu väkivalta on ainoa muuttuja, jonka osalta Kruskal–Wallis -testin mukaan maiden välillä ei ole eroja. Epäparametrisen Kruskal–Wallis -testin tulokset on esitetty liitteessä 2. Tämän testin perusteella voidaan sanoa, että ainakin yksi näistä maaryhmistä poikkeaa muista. Siksi onkin mielenkiintoista tutkia tarkemmin, ja tehdä epäparametrinen testi vain kahdelle maaryhmälle kerrallaan ja siten analysoida, mitkä maaryhmistä eroavat toisistaan. Pohjoismaat eroavat angloamerikkalaisista maista yhteensä kuuden muuttujan suhteen (liite 3). Samaten Keski-Euroopan maat ja Pohjoismaat eroavat paljon toisistaan (liite 4). Ainoastaan kahdella testatuista muuttujista ei ole tilastollista eroa. Sen sijaan angloamerikkalaisten ja Keski-Euroopan maiden välillä ei monen muuttujan osalta ole havaittavissa eroa (liite 5). Ne eroavat toisistaan ainoastaan kolmen muuttujan osalta, jotka ovat köyhyyttä kuvaava gini-kerroin, lasten köyhyys sekä julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan. Toisaalta, kuten liitteestä 7 voi havaita, nämä muuttujat korreloivat voimakkaasti keskenään ja siten niiden voi olettaa kuvaavan samaa asiaa, joten tämän testin perusteella yhtäläisyydet niiden välillä ovat vieläkin suuremmat kuin mitä alun perin vaikutti.

Viimeisessä testissä yhdistettiin angloamerikkalaiset sekä Keski-Euroopan maat ja verrattiin niitä Pohjoismaihin ja katsottiin, onko näiden välillä tilastollisesti eroa (liite 6). Testituloksen mukaan näiden kahden viimeiseksi muodostetun maaryhmän välillä on tilastollista eroavaisuutta, ja ainakin tämän testin perusteella voitaisiin olettaa Pohjoismaiden erottuvan omana ryhmänään Keski-Euroopan ja angloamerikkalaisten maiden joukosta. Esping-Andersenin esittelemän maaluokituksen relevanttiuden osalta tämä tarkoittaa sitä, että ainakaan näillä testeillä ei ole havaittavissa enää yhtä voimakkaita eroja eri maaryhmien välillä, vaan pikemminkin että angloamerikkalaiset ja Keski-Euroopan maat ovat lähentyneet toisiaan sosiaalipolitiikassa muilta osin kuin köyhyyden vähentämisen suhteen. Pohjoismaat erottuvat näiden testien perusteella nykyisin voimakkaimmin omana ryhmänään. Sekä angloamerikkalaiset että Keski-Euroopan maat eroavat molemmat tilastollisesti paljon Pohjoismaista, vaikkakin ainakin näiden testien perusteella angloamerikkalaiset maat eroavat vähemmän Pohjoismaista kuin Keski-Euroopan maat. Tämän vuoksi monelta osin on perusteltua alkaa tarkkailla angloamerikkalaisten ja Keski-Euroopan maiden mallien yhdentymistä ja seurata, onko Esping-Andersenin esittelemä hyvinvointivaltiomallien ryhmittely kolmeen eri luokkaan vielä relevantti, sillä tulevaisuudessa ei välttämättä enää ole havaittavissa merkittäviä eroja eri maissa harjoitetun sosiaalipolitiikan välillä. Toki tämän perusteella ei voi sanoa, mistä angloamerikkalaisten ja Keski-Euroopan maiden vähäiset erot johtuvat

² Tulokset ovat kuitenkin yhteneväisiä parametristen testien kanssa.

ja ovatko angloamerikkalaiset maat siirtyneet enemmän Keski-Euroopan maiden suuntaan vai toisinpäin.

5.3.3 Korrelaatiot ja selittävien muuttujien valinta regressiomalliin

Kruskal-Wallis –testillä verrataan HWI:n ja EWI:n lisäksi usean muun muuttujan keskiarvoja kaikkien maaryhmien välillä. Keski-Euroopan maaryhmässä useat Italiaa koskevat havainnot poikkeavat selvästi muiden samassa ryhmässä olevien maiden havainnoista, joten sen kuulumisen tähän ryhmään voi kyseenalaistaa. Kaikkien teoriasta löytyvien luokitusten mukaan se ei välttämättä kuulu näiden maiden joukkoon. Sen yksittäinen vaikutus moniin muuttujiin oli merkittävä. Myös Irlanti angloamerikkalaisten maiden joukossa tuotti poikkeavia havaintoja, joten ei ole perusteltua ainakaan tällä aineistolla pitää sitä mukana liberaalien maiden joukossa. Teoriasta löytyi vain yksi lähde, jossa se luettiin mukaan näiden maiden joukkoon. Testaamalla Alankomaita Pohjoismaiden joukossa havaittiin sama kuin Irlannin kohdalla eli ettei tulosten perusteella ole perusteltua pitää sitä niihin kuuluvana. Teoriasta löytyi vain muutama kohta, joissa se luettiin mukaan Pohjoismaihin. Useimmat katsoivat sen kuuluvan Keski-Euroopan maiden joukkoon. Testit tällä aineistolla vahvistivat nämä Esping-Andersenin hyvinvointivaltiomalliluokitukset.

Regressiomallien arviointia varten laskettiin kaikkien muuttujien väliset korrelaatiokertoimet. Niiden perusteella valittiin mallin selittäjämuuttujat. Korrelaatiomatriisi on esitetty liitteessä 7. HWI:n ja EWI:n kanssa korreloivat monet muuttujat, mutta gini-kerrointa ja naisten osuutta parlamentissa ei valittu mukaan regressiomalliin, koska näitä kuvaavat muuttujat sisältyvät jo HWI:hin, määritelmän mukaisesti, ja siten korkea korrelaatio on odotettavissa. Valittaessa selittävistä muuttujista mahdollisimman itsenäisiä, jotka korreloisivat HWI:n kanssa, valittiin ammatiliittoon kuuluminen (korrelaatiokerroin 0,692 erittäin merkitsevä), naisten työllisyysaste (korrelaatiokerroin 0,647 erittäin merkitsevä), lasten köyhyysaste (-0,743 erittäin merkitsevä negatiivinen korrelaatio) sekä julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan (0,638 tilastollisesti merkitsevä). Ympäristömuuttujista uusiutuvien energianlähteiden osuus kokonaisenergian tuotannosta korreloi EWI:n kanssa (korrelaatiokerroin 0,624 erittäin merkitsevä).

5.3.4 Regressiomallit

Selitettävät muuttujat ovat HWI:n ja EWI:n indeksiluvut. Selittäjinä käytettiin useita eri muuttujia, mutta vain yhtä kerrallaan. Mallit ovat muotoa:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X$$

Mallin tulkinta on, että yhden yksikön muutos selittäjämuuttujassa X muuttaa selitettävän muuttujan Y arvoa β_1 :n kertoimen verran.

Korrelaatiomatriisin perusteella valituista muuttujista muodostetaan kustakin oma regressiomalli, jolla tutkitaan selittävän muuttujan vaikutusta selitettäviin muuttujiin, HWI:hin ja EWI:hin. Regressiomallien avulla voidaan arvioida selittäjämuuttujien muutoksen vaikutusta selitettävään muuttujaan. Malliin olisi voitu valita omat regressiomallit jokaiselle maaryhmälle ja tarkastella, miten selittävän muuttujan muutos vaikuttaa HWI:hin ja EWI:hin maaryhmän sisällä. Näin voitaisiin eri malleista vertailla esim. minkä maaryhmän sisällä lasten köyhyyden vähentäminen (yhdeällä yksiköllä) nostaisi HWI:tä eniten. Koska havaintoja oli luokissa vähän, vaikka olisi käyttänytkin laajinta teoreettista maaluokitusta, jossa Pohjoismaihin luettaisiin kuuluvan myös Alankomaat ja angloamerikkalaisiin maihin Irlanti, vapausasteet eivät riittäneet tämänkaltaiseen malliin. Siksi nyt täytyi tyytyä kaikista tarkasteltavista maista laadittuun yhteen regressiomalliin. On muistettava, että nämä regressiomallit ovat suuntaa antavia, sillä aineisto on pieni ja tällöin normaalijakaumaoletusta on vaikea täyttää.

5.3.4.1 Sosiaalimallit

5.3.4.1.1 Lasten köyhyys

$$\text{HWI} = 82,730 - 0,496 X, \quad \text{missä } X = \text{lasten köyhyys (\%)} \quad (1)$$

$$(p=0,000)$$

P-arvo on 0,000, joten malli on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Mallin tulkinta on, että jos vähennämme lasten köyhyyttä yhdellä yksiköllä, niin se lisää inhimillisen hyvinvointi-indeksin arvoa 0,496 yksikköä. Jos lasten köyhyys lisääntyy yhdellä yksiköllä, vähentää se inhimillisen hyvinvointi-indeksin arvoa 0,496 yksikköä. Mallin selitysaste on 55,2 %.

5.3.4.1.2 Ammattiliittoon kuuluminen

$$\text{HWI} = 74,278 + 0,078 X, \quad \text{missä } X = \text{Ammattiliittoon kuuluminen (\%)} \quad (2)$$

$$(p=0,001)$$

Mallin selitysaste on 47,9 % ja p-arvo 0,001 (erittäin merkitsevä). Jos ammattiliittoon kuuluneiden määrä kasvaa yhdellä prosenttiyksiköllä, lisää se inhimillisen hyvinvointi-indeksin arvoa 0,078 yksikköä. Tämän mallin mukaan työntekijöiden järjestäytymisellä ei ole yhtä suurta vaikutusta inhimilliseen hyvinvointiin kuin muilla tarkasteltavilla muuttujilla.

5.3.4.1.3 Julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan

$$\text{HWI} = 75,100 + 3,027 X, \quad \text{missä } X = \text{julkiset menot aktiiviseen} \quad (3)$$

$$(p=0,010) \quad \text{työmarkkinapolitiikkaan (\%)}$$

Muuttuja on valittu havainnollistamaan valtion aktiivista roolia eli valtiota, joka käyttää julkisia varoja erilaisiin investointeihin ja yhteiskunnallisiin toimiin. Voimme esimerkinomaisesti tarkastella, miten inhimillinen hyvinvointi muuttuu, kun valtio toimii aktiivisesti ja käyttää julkisia varoja työmarkkinatoimiin. Mallin mukaan yhden prosenttiyksikön lisäys julkisten menojen osuudessa BKT:stä aktiivisiin työmarkkinatoimiin lisää inhimillisen hyvinvointi-indeksin arvoa 3,027 yksikköä. Tämän regressiomallin mukaan aktiivinen valtio lisää merkittävästi inhimillistä hyvinvointia, sillä sen vaikutus on suurin tutkittavana olevista muuttujista. Selitysaste on 40,8 %.

5.3.4.1.4 Naisten työssäkäyntiaste

$$HWI = 52,232 + 0,334 X, \quad \text{missä } X = \text{naisten työssäkäyntiaste (\%)} \quad (4)$$

(p=0,004)

Vaikka naisten työllisyysaste työikäisistä naisista onkin hyvin pelkistetty muuttuja, sitä on käytetty tässä mallissa havainnollistamaan tasa-arvon vaikutusta. Mallin mukaan, jos lisäämme naisten työllisyyttä yhdellä yksiköllä, inhimillisen hyvinvointi-indeksin arvo kasvaa 0,334 yksiköllä. Mallin p-arvo on 0,004, joten se on erittäin merkitsevä. Selitysaste on 41,9 %. Regressiomallin mukaan tasa-arvolla on merkittävä vaikutus inhimilliseen hyvinvointiin ja naisten työssäkäyntiasteen kasvattaminen on yksi tapa lisätä naisten autonomisuutta ja vahvistaa heidän ääntään yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

5.3.4.2 Ympäristömalli

Voisi kysyä, päteekö luokittelu maittain myös ympäristön osalta yhtä hyvin kuin sosiaalisten muuttujien osalta. EWI:tä testaamalla voi päätellä, että on syytä olettaa näin.

5.3.4.2.1 Kierrätettävien osuus energian tuotannosta

$$EWI = 29,310 + 0,262 X, \quad \text{missä } X = \text{kierrätettävien osuus energian tuotannosta (\%)} \quad (5)$$

(p=0,006)

Ympäristön hyvinvointia selittävän mallin mukaan uusiutuvan energian lisäys yhdellä yksiköllä energian tuotannosta kasvattaa ekosysteemin hyvinvointi-indeksin arvoa 0,262 yksikköä. Mallin selitysaste on 39 % ja p-arvo on erittäin merkitsevä 0,006.

6 HYVINVOINTIVALTION HAASTEET JA TULEVAISUUS

6.1 Väestörakenteen muutokset

Vuoteen 2050 mennessä kaikissa teollisuusmaissa on odotettavissa ikääntymisestä johtuva väestörakenteen muutos. Tähän on vähintään kolme syytä. Ensimmäinen on 1900-luvun puolivälissä syntyneet suuret ikäluokat, joiden eläkkeelle jääminen lisää eläkeläis- ja vanhusväestön määrää ja suhteellista väestönosuutta. Syntyvyyden lasku on toinen tekijä. 1900-luvun lopulla melkein kaikissa teollisuusmaissa lapsiluku on supistunut ja monissa alle väestön uusiutumisluvun. Työmarkkinoille tulevat nuoret ikäluokat ovat tästä syystä edellisiä pienempiä ja näin pienentäen työikäisen väestön suhteellista osuutta. Kolmas muutokseen vaikuttava seikka on keskimääräisen eliniän piteneminen. Kaikissa maissa jatkuvan keskimääräisen eliniän pitenemisen (kasvattaen samalla vanhusväestön määrää) ovat mahdollistaneet elintason nousu ja lääketieteen kehitys. Melkein jokaisella teollisuusmaalla on edessään nämä muutokset. Eroja eri maiden välillä on sen suhteen, mihin vuosiin väestön ikärakenteen suurimmat muutokset ajoittuvat ja kuinka jyrkkiä ne ovat. Muutokset ovat kuitenkin laadullisesti useimmissa maissa hyvin samansuuntaisia. Yhdysvallat muodostaa merkittävimmän poikkeuksen. Vaikka sielläkin odotetaan tulevien eläkemenojen BKT-osuuden kasvavan, melko korkean syntyvyyden ja suuren maahanmuuton odotetaan kuitenkin pitävän väestörakenteen jatkuvasti tasapainoisena. Vuosina 2010–20 Suomen väestörakenteen muutos on muita Euroopan maita nopeampaa, mutta pidemmällä aikavälillä erot muihin Euroopan maihin supistuvat. Suomi ei siten poikkea paljon muista EU-maista tai Pohjoismaista odotettavissa olevan väestönkehityksen suhteen. Yhteistä kaikissa maissa kuitenkin on, että ikäluokkien pieneneminen johtaa julkisten menojen, etenkin eläkemenojen, suhteellisen osuuden kasvuun. (Kiander & Lönnqvist 2002, 155–156.)

Vuosina 2000–30 melkein kaikissa EU-maissa odotettavissa olevat väestörakenteen muutokset ovat samankaltaisia. Vuonna 2010 yli 65-vuotiaiden suhde työikäiseen, 20–64-vuotiaaseen väestöön, on kohonnut keskimäärin nykyisestä n. 27 %:sta n. 30 %:iin ja vuonna 2020 edelleen 35 %:iin. Ikääntyminen jatkuu vielä tämänkin jälkeen, sillä vanhushuoltosuhte ylittää yleisesti 40 % vuoden 2050 tienoilla. Suomessa nähdään ensimmäisenä suurin suhteellinen muutos. Siellä vielä vuonna 2000 EU-maiden neljänneksi alhaisin vanhushuoltosuhte muuttuu 20 vuodessa toiseksi suurimmaksi. Suomen lisäksi vanhushuoltosuhte kasvaa samassa ajassa yli 10 prosenttiyksikköä myös Saksassa, Tanskassa, Alankomaissa ja Italiassa, joissa ikääntyminen aiheuttaa suurimman kasvupaineen julkisille menoillem. Lähes samassa suhteessa vanhushuoltosuhteen muutos nostaa julkisia menoja: jos huoltosuhte kohoaa 10 prosenttiyksiköllä, on odotettavissa, että myös julkisten menojen BKT-osuus nousee suunnilleen saman verran, ellei samalla onnistuta kohottamaan työllisyysastetta ja rahoittamaan menojen kasvua jollakin toisella tavalla. Jos työllisyysaste sa-

manaikaisesti nousee, voidaan vähentää ikääntymisestä aiheutuvia menopaineita. Se edellyttäisi käytännössä työttömyysasteen laskua ja työssäkäyntiasteen nousua. Jos työttömyysaste alenee tai entistä suurempi osa työikäisestä väestöstä tarjoaa työvoimaansa työmarkkinoilla, työllisyysaste (työllisten osuus työikäisestä väestöstä) kohoaa. Euroopan maissa on sen suhteen eroa. Joissain maissa on vielä paljon käyttämätöntä työvoimaa työmarkkinoiden ulkopuolella tai työttömänä, kun taas toisissa työhönosallistumisaste on jo nyt lähellä potentiaalista maksimiarvoaan. (Kiander & Lönnqvist 2002, 162.) Monissa Euroopan maissa työvoimareservien laajamittainen vajaa- käyttö luo potentiaalia vastata ikääntymisen synnyttämään haasteeseen. Sen hyödyntäminen edellyttää kuitenkin käytännössä monissa maissa työttömyyden alentamista ja myös erityisesti naisten työhönosallistumisasteen nostamista. Pidemmällä aikavälillä tällaiset suuret muutokset ovat kuitenkin varsin mahdollisia. Varsinkin Etelä-Euroopan maissa on todennäköistä, että työhönosallistumisastetta tulee tulevaisuudessa kasvattamaan väestön ikääntyminen ja siitä seuraava työvoimapula. (Kiander & Lönnqvist 2002, 163.)

Vuoteen 2030 mennessä erään ennusteen mukaan vanhushuoltosuhde (yli 65-vuotiaiden ja 16–64-vuotiaiden lukumäärien suhde) kasvaa n. 22 %:sta 40 %:iin. Vanhushuoltosuhdetta tärkeämpi asia on kuitenkin sosiaaliturvan rahoituksen kannalta elatussuhde (väestön jakautuminen työssä oleviin ja työelämän ulkopuolella oleviin). Väestön elatussuhde on noussut korkean työttömyyden takia epäedulliseksi nopeammin kuin ennakoitiin. Tilannetta voi kuitenkin parantaa työllisyyden nousu. Väestön ikääntyminen vaikuttaa monilla muillakin tavoilla kansantalouteen, mm. palvelujen tarpeeseen ja kulutukseen. Vaikka eläkkeiden leikkaaminen nähtäisiin tulevaisuudessa tarpeelliseksi, ei se kuitenkaan tule olemaan helppoa, sillä eläkeläiset tulevat olemaan entistäkin merkittävämpi äänestäjäryhmä. Siirtolaisuus Suomeen saattaa nousta ja osaltaan lievittää väestön ikärakenteen muutosta, millä on myös vaikutusta väestön kokonaismäärään. Ainakaan lyhyellä aikavälillä maahanmuuttajista ei ole apua eläkkeiden rahoituksessa, koska työttömyysaste on heillä selvästi keskimääräistä korkeampi. (Lämsä et al. 1997, 697–698.) Alkanut vuosikymmen on Euroopassa väestön nopean ikääntymisen vuosikymmen. Samalla kun eläkekustannukset sekä terveydenhoito- ja hoivamenot kasvavat, työikäisen väestön väheneminen uhkaa hidastaa talouskasvua ympäri Eurooppaa. Suomessa ikääntyminen on muita Euroopan maita nopeampaa, ja sodan jälkeen syntyneistä suurista ikäluokista viimeisetkin tulevat lähivuosina 65 vuoden ikään. (Laitinen-Kuikka 2012, 264.)

Rahastojen parempi tuotto helpottaa väestön ikääntymisestä johtuvia paineita eläkejärjestelmässä. Yksi jo toteutetuista vaihtoehtoista on eläkeiän sitominen väestön odotettavissa olevaan elinikään. Tuottavuuden heikentymistä pelkäävät ovat ehdottaneet eläke-etujen sitomista henkilökohtaiseen käytettävissä olevaan tuloon tai kulutukseen aktiiviväestön keskuudessa. Eläkkeiden

sijaan väestön ikääntymisestä johtuvat paineet saattavatkin tulevaisuudessa olla suurimmat vanhusten tarvitsemisessa terveydenhoito- ja muissa palveluissa. Jos väestöennusteen mukainen kehitys toteutuu, eläkeläisten määrä kasvaa suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle vuoden 2015 jälkeen ja yli 80-vuotiaiden osuus lisääntyy reilusti eläkeläisten keskuudessa vuoden 2025 jälkeen, jolloin vanhusmenot nousevat huomattavasti. Kaukokatseista finanssipolitiikkaa harjoitettaessa lähivuosikymmeninä ei löydy perusteita nykyisen verotuksen keventämiselle. Vaikkei sosiaalivakuutuksen näkökulmasta globalisaatio näyttäisikään uhkaavalta, ongelmia voi tulla vähimmäisturvan rahoituksessa. Tulevaisuudessa voi olla uhattuna myös verorahoitukseen perustuva vähimmäisturva, jossa uudelleenjako tapahtuu ihmisten välillä. (Tuomala 2009, 396–397.) Tulevat väestörakenteen muutokset vaikuttavat olennaisesti julkisiin menoihin lisäämällä ikääntymisestä aiheutuvia menoja kuten eläkkeitä sekä vanhusten hoivapalvelu- ja terveydenhoitomenoja (Raunio & Saari 2013, 83). Eläkepoliittiset kysymykset ovat lähitulevaisuudessa esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa väestörakenteen kehityksen, ihmisten toimeentulon sekä eläkkeiden kansantaloudellisen ja julkistaloudellisen merkityksen johdosta. Eläkkeelle siirtyminen on mittaavaa, eläkeläisten määrä kasvaa, työikäisen väestön määrä supistuu jonkin verran ja maksuihin kohdistuu nousupainetta. Eläkepoliittinen keskustelu on viime vuosina keskittynyt kysymykseen työurien pidentämisestä. Itse tavoitteesta vallitsee laaja yhteisymmärrys. Pidemmät työurat turvaavat eläkkeiden riittävyyttä ja vähentävät eläkemaksujen noston tarvetta. (Uusitalo 2012, 110.)

6.2 Globalisaatio

Maailma on muuttunut ylikansalliseksi markkina-alueeksi 2010-luvulle tultaessa. Globalisaatio on hyödyttänyt monella tavalla mm. edistämällä teknologian leviämistä sekä parantamalla miljardien kehitysmaiden asukkaiden elämää. Yhden sukupolven aikana monissa kehitysmaissa on saavutettu se, mihin länsimaissa kului 100 vuotta. Myös Euroopassa vauraus on kasvanut. Globalisaatio on toisaalta pahentanut vaikeasti hallittavia ongelmia, kuten rahoitusmarkkinoiden epävakautta, taloudellista eriarvoisuutta ja ympäristön kuormittumista. Vaikka uusiakin työpaikkoja on luotu, työmarkkinoiden globalisoitumisen varjopuolena on Suomessa ollut pääomien ja työpaikkojen siirtyminen pois maasta. Myös ulkomaista työvoimaa on Suomessa tullut aloille, joilla kotimaisen työn tarjonta on ollut vähäistä tai palkkakustannukset korkeat. Työmarkkinaosapuolten on ollut yhä vaikeampaa tämänkaltaisessa kilpailutilanteessa sopia kansallisesti työsuhteen ehdoista. (Laitinen-Kuikka 2012, 264.) Mitä luultavimmin Esping-Andersenin esittelemät kolme mallia tulee lähentymään toisiaan globalisaation aikakaudella eikä hyvinvointivaltio instituutioon tule katoamaan. Pohjoismaissa tullaan jossain määrin omaksumaan eräitä sekä anglosaksisissa maissa vallitsevia markkinaperäisiä sosiaalisia ohjelmia että Saksasta lähtöisin olevia korporatis-

tisen mallin muotoja. On myös mahdollista, että Pohjoismaissa sivussa ollut perhe palautetaan entistä merkittävämmäksi hyvinvoinnin lähteeksi keskieurooppalaisen, etenkin Saksan, mallin mukaisesti. Tämä saattaa tapahtua ilman suuria ristiriitoja Euroopan globalisoituessa ja EU:n kasvaessa. Hyvinvointivaltio todennäköisesti muuttuu ominaisuuksiltaan sekä yhdenmukaistuu Euroopassa, vaikka se ei globalisaation myötä hävinnekään. (Allardt 1999, 21–22.)

Globalisaatio on vaikuttanut siihen, miten sosiaalipolitiikkaa ymmärretään ja analysoidaan. Se asettaa hyvinvointivaltiot kilpailuun keskenään. Vielä ei voi sanoa käydäänkö kilpailu pyrkimyksestä parhaimpaan vai huonoimpaan hyvinvointipolitiikkaan. Eräs iso tulevaisuuden kysymys on, millainen sosiaalipolitiikka vahvistaa kilpailukykyä ja lujittaa sosiaalista solidaarisuutta. Globalisaatio tuo uusia tekijöitä kansalliseen sosiaalipoliittiseen päätöksentekoon: kansainväliset organisaatiot, kuten IMF, Maailman Pankki, WTO ja YK:n alajärjestöt WHO ja ILO määrittävät nykyään eri maiden politiikkaa. Myös erilaiset alueelliset organisaatiot kuten MERCOSUR, ASEAN ja SADC ovat olennaisia. Kansainväliset kansalaisjärjestöt (Non-Governmental Organisation, NGO) pyrkivät mukaan päätöksentekoon. Globalisaatio synnyttää maailmanlaajuisia keskustelua parhaasta sosiaalipolitiikasta. Koska ylikansalliset toimijat ovat tulleet mukaan, perinteinen maan sisällä määritelty hyvinvointipolitiikka on saanut globaalin ulottuvuuden aatteiden kamppailussa sekä kansainvälisten organisaatioiden sisällä että niiden välillä toivottavasta sosiaalipolitiikasta. Yksi esimerkki on Maailman Pankin ja ILO:n väliset näkemyserot eläkepolitiikasta jälkikommunistisissa maissa. Globalisaatio luo myös maailmanlaajuiset yksityiset markkinat sosiaalipalvelujen tuottamiselle. Lisääntynyt vapaakauppa on avannut markkinoita pääasiassa yhdysvaltalaisille sekä eurooppalaisille yksityisille koulutus-, terveydenhoito- ja sairaalapalvelujen tuottajille sekä sosiaalihuoltovirastoille ja sosiaalivakuutusyhtiöille, jotka hyötyvät kansainvälisistä keskiluokan markkinoista yksityisten sosiaalipalvelujen toimittamisessa. (Deacon et al. 2003, 14.)

Yleensä talouden globalisaatiolla viitataan kansainväliseen kaupan ja pääomaliikkeiden vapautumiseen ja siitä seuranneeseen talouksien kansainvälistymiseen. Tätä globalisaatiokehitystä on kritisoitu paljon mm. erilaisten, usein globaalien, kansalaisjärjestöjen toimesta. Usein talouksien avautumista kansainvälistymiselle perustellaan tehokkuushyödyillä, jotka seuraavat kasvavasta kaupasta ja erikoistumisesta. Sitä vastustetaan, sillä sen arvellaan johtavan tuloerojen kasvuun eri maiden välillä ja niiden sisällä, poliittisen vallan ja sääntelyjärjestelmien heikkenemiseen suhteessa yrityksiin ja pääomamarkkinoihin sekä eurooppalaisen hyvinvointivaltiomallin katoamiseen. Esim. Zygmunt Bauman (1998) näkee globalisaation johtavan syrjäytymiseen, köyhyyteen ja työttömyyteen: ”globalisaatio merkitsee toisaalta kilpailun kiristymistä ja toisaalta suuryritysten vallan kasvua, minkä seurauksena rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät, poliittisen vallan kontrollimahdollisuudet vähenevät ja työmarkkinoilta syrjäytyneiden joukko kasvaa”. Globali-

saatiokritiikin uskottavuus ei silti ole lisääntynyt viime vuosina kaikesta julkisuudesta huolimatta. Valtavirran mukaan empiirisesti suuntautuneessa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tämä kansainvälistymiskehitys ei ole johtanut väitettyihin epäkohtiin eikä näyttäisi aiheuttavan hyvinvointivaltioiden kaatumista. Tunnettu brittiläinen sosiologi Anthony Giddens (1999) arvelee globalisaation tarjoavan uhkien lisäksi myös mahdollisuuksia: kaupan vapauttaminen hyödyttää kehitysmaita, vapaat pääomaliikkeet ohjaavat sijoituksia rikkaista maista alhaisemman tulotason maihin sekä kaupan lisääntyminen ja tuotannontekijöiden tehokkaampi hyödyntäminen kasvattavat kokonaistuotantoa ja lisäävät samalla myös sosiaalipolitiikan resursseja. Suorastaan optimismin päädyttiin suomalaisen SITRA:n rahoittamassa globalisaation vaikutuksia arvioineessa tutkimushankkeessa. Talouksien lisääntynyt avoimuus – eli se, mitä globalisaatiolla tarkoitetaan – ei ole ainakaan teollisuusmaissa johtanut kasvavaan työttömyyteen tai kurjistumiseen eikä ole myöskään hävittänyt kansallista sosiaalipolitiikkaa. Talouksien avautuminen ja vaurastuminen vaikuttavat johtavan ennemmin hyvinvointijärjestelmien rakentamiseen. Näin on käynyt esim. taloudellisessa kehityksessään onnistuneissa maissa. (Kiander & Lönnqvist 2002, 168–169.)

Taloushistoriassa globalisaatio ei ole uusi ilmiö. Nykyinen globalisaatiokehitys on seurausta maailmantaloudessa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä vähitellen tapahtuneesta talouksien liberalisoinnista ja integroitumisesta. Myös 1800-luvulla vallitsi samanlainen vapaa-kaupan ja vapaiden pääomanliikkeiden aikakausi. Silloinen globalisaatiokehitys päättyi ensimmäiseen maailmansotaan ja sitä seuranneisiin taloudellisiin ja poliittisiin ongelmiin. 1920–30-luvuilla, sotien välisenä aikana, monissa maissa kansainvälisen talouden epävakauteen reagoitiin rajoittamalla ulkomaankauppaa ja sääntelemällä pääomamarkkinoiden toimintaa. Vaikka 1950-luvulla kansainvälisen kaupan asteittainen vapautuminen alkoi uudelleen, toinen maailmansota ja sitä seurannut jälleenrakennusvaihe tarkoittivat julkisen vallan harjoittaman talouden sääntelyn jatkumista. Teollisuusmaiden vertailu osoittaa, ettei globalisaatio ole johtanut julkisen sektorin suhteellisen aseman heikkenemiseen tai verotuksen keventämiseen. 1980-luvun alkuun verrattuna veroasteet ja sosiaalimenojen BKT-osuudet ovat päinvastoin kasvaneet monissa OECD-maissa, poikkeuksina ollen vain Norja, Iso-Britannia ja Australia. Vastaavana aikana teollisuusmaiden talouksien ulkomaankaupan osuudella mitattu avoimuus on kasvanut selvästi, kansainväliset pääomaliikkeet ovat vapautuneet ja kasvaneet räjähdysmäisesti sekä yritystoiminta on globalisoitunut. Uusimman globalisaatiovaiheen voi katsoa alkaneen useimmissa teollisuusmaissa vuoden 1980 jälkeen, josta lähtien kaupan esteitä on purettu, pääomaliikkeet ja pääomamarkkinat on vapautettu sääntelystä, valtionyhtiöitä on yksityistetty sekä kilpailua hyödykemarkkinoilla on lisätty. Nämä toimet ovat johtaneet kansainvälisen kaupan kasvuun ja erityisesti kansainvälisten pääomaliikkeiden moninkertaistumiseen. Samalla suuryritysten toiminta ja useimmat markkinat

ovat muuttuneet kansallisista globaaleiksi. Globalisaatio näyttäisi pikemmin lisäävän kuin vähentävän sosiaaliturvan tarvetta ja sosiaalimenoja, sillä sen kasvattamien taloudellisten riskien vuoksi hyvinvointivaltion tarjoamaa taloudellista turvaa tarvitaan aiempaa enemmän. Erityisesti pienissä OECD-maissa sosiaalimenot ja julkinen sektori ovat pääsääntöisesti jatkaneet kasvuaan globalisaatiosta huolimatta. (Kiander & Lönnqvist 2002, 169–170.)

Joskus sanotaan, että hyvinvointivaltio luotiin pelkästään protektionistisen talouden tarpeisiin maailmansotien välillä ja että lisääntyvä globalisaatio vie edellytykset sen olemassaololta. Anthony B. Atkinsonin (2004) mukaan sen sijaan maailmantalouden eli kansainvälisen kaupan nousu tapahtui jo 1800-luvun loppupuolella. Jo ensimmäiseen maailmansotaan mennessä hyvinvointivaltiolle oli luotu jonkinlaista perustaa. Sosiaaliturvaa tarvittiin, kun kansainvälinen kauppa kasvoi. Saksalaisekonomisti Hans-Werner Sinnin näkemyksen mukaan uudelleenjakavat hyvinvointi- tai vakuutusvaltiot katoavat verokilpailun vuoksi. Hän on erityisen huolissaan EU:n itälaajenemisen seurauksista ja pelkää, että Saksan ja EU:n muiden vauraiden maiden hyvä sosiaaliturva houkuttelee paljon ihmisiä Itä-Euroopasta. Hänen mukaansa hyvinvointivaltioiden tuhon välttämisen ainoa keino on ottaa käyttöön EU:ssa ns. kotimaaperiaate. Muuttoon vaikuttaisivat silloin muut tekijät kuin sosiaaliturva. Sinnin esittelemä uhkakuva korjausehdotuksineen ei ole kaikilta osin hyvin perusteltu, sillä kaikki sosiaaliturvan muodot eivät ole uudelleenjakavia niinkään ihmisten kesken kuin ihmisen elinkaaren eri tilanteiden välillä, mikä pätee sosiaalivakuutukseen perustuvissa eduissakin. Tulevaisuuteen suuntautuva yksilö huomioi sosiaalivakuutuksen tarjoaman nettoedun. Silloin suurelta osin maksut tällaisesta sosiaaliturvasta eivät välttämättä ole este, jos niitä vastaan saa riittävästi etuja. Siten huoli hyvää sosiaalivakuutusturvaa takaavien järjestelmien katoamisesta voi olla ennenaikainen. (Tuomala 2009, 393.)

Hyvinvointivaltiot ovat kohdanneet uudenlaisen ja entistä kilpailullisemman toimintaympäristön globalisaation ja integraatiokehityksen myötä. Tämän kehityksen on nähty uhkaavan nykyisiä laajoja verorahoitteisia sosiaaliturvajärjestelmiä. Vaikkei sosiaalipolitiikan suosio vähenisikään, mahdollisuudet kerätä veroja sen rahoittamiseksi saattavat puolestaan tulevaisuudessa olla rajoitetummat kuin aiemmin säädellyissä talouksissa. Globalisaatiokehitykseen liittyvän verokilpailun vuoksi hyvinvointivaltioille tyypillinen korkea kokonaisveroaste voi osoittautua ongelmalliseksi. Koska yritykset, pääoma ja ammattitaitoiset työntekijät voivat siirtyä maasta toiseen, verotulojen kannalta välttämättömät veropohjat eli erilaiset verotettavat tulot eivät tulevaisuudessa välttämättä ole enää vakaita. Voidaan esittää kärkeä, että hyvinvointivaltion pahimpia uhkia ovat suurten veronmaksajien maastamuutto ja veropohjan rapautuminen sekä toisaalta sosiaaliturvan nettosaajien maahanmuutto. (Kiander & Lönnqvist 2002, 173 & 175.)

6.3 Kohti demokraattista vihreää globaalia keynesiläisyyttä

Viime vuosikymmenten aikana ajoittaiset talouskriisit ovat synnyttäneet ehdotuksia kansallisten hallitusten poliittisista ehdotuksista riippumattomista globaalin verotuksen muodoista. Vuoden 1980 Brandtin raportti nosti tämän kysymyksen esiin ensimmäisenä ja viime aikoina UNDP on vaatinut globaalia verotusta. Tobinin vero, joka ensimmäisen kerran esiteltiin vuonna 1972, tuli keskusteluun vakavasti otettavaksi ehdotukseksi vuonna 1995 YK:n Sosiaalisen kehityksen huippukokouksessa. Tällä tarkoitetaan pientä veroa (0,5 %), joka perittäisiin valuuttakaupoista. Kohteena olisivat kansainväliset finanssikeinottelijat, mikä olisi oikeudenmukaista huomioiden, että finanssipääoman vapaa liikkuvuus on edistänyt hyvinvointivaltioiden kilpailua. YK:n pääsihteeri on myös ehdottanut veroa kansainväliselle lentoliikenteelle. (Deacon, Koivusalo & Stubbs 1998, 25.) Termi 'globaali keynesiläisyys' ilmestyi kirjallisuuteen 1980-luvun alussa ja ensin sitä käyttivät etupäässä Brandtin raportin arvostelijat. Pian menettelytavan kannattajat omaksuivat termin. Brandtin raportti kehitti idean maailman sivilisaatiosta uudelle vuosituhannelle ja ehdotti uutta kansainvälistä talousjärjestelmää. Sen mekanismien joukossa ovat globaalit verot, joista saatavat tulot käytettäisiin köyhyyden hävittämisen pyrkimyksiin sekä edistämään globaalin etelän taloudellista kehitystä. (Patomäki 2013, 175–176.)

Globaali keynesiläinen lähestymistapa yhdistää kysymyksiä julkisesta talouspolitiikasta ja politiikasta yleisemminkin maailmantalouden mittakaavassa. Sen tarkoituksena on säädellä globaaleja riippuvuuksia siten, että tuloksena on vakaa ja korkea kasvun, työllisyyden ja hyvinvoinnin taso kaikille ja kaikkialla, samanaikaisesti. Globaali keynesiläisyys on ekologisesti vastuullinen doktriini, keskinäisten riippuvuuksien hallinta ei muuten voisi olla kestävää. Sen pääteemat ovat julkinen hallinto, demokraattinen politiikka, sekatalous, globaali verotus, varallisuuden globaali uudelleenjako, globaali kokonaiskysyntä, investointien ja rahoituksen yhteinen hallinnointi, ekologinen kestävyys sekä hallinnon ja sen yhteyksien monet tasot ja yhteydet. (Patomäki 2013, 175.) Globaali keynesiläisyys on vaihtoehto neoliberalismille. Uudelleenjako vähentäisi sosiaalisen antagonismin määrää ja loisi samalla olosuhteet tehokkaasti selvittää teollistunutta yhteiskuntaa kohtaavat merkittävät tulevaisuuden haasteet vaikuttamalla taloudellisen kasvun ja sen kestävyys edellytyksiin. Sen kaltainen uusjako olisi iso askel kohti maailmaa, joka voisi oppia elämään globaalissa maailmassa eettispoliittisesti mielekkäällä tavalla. Ekologisesti ymmärtävän globaalin keynesiläisyyden uudistusohjelmaan kuuluvat mm. velan välimiesjärjestelmä sekä raha- ja luottojärjestelmän reformi, jotta saataisiin rahoitus vakaalle pohjalle, tuki työntekijöiden oikeuksille ja ammattiyhdistystoiminnalle maailmanlaajuisesti sekä puhtaasti solidaarisuudesta että globaalin kokonaiskysynnän kasvattamiseksi, globaaleja veroja kuten rahoitustransaktio- ja kasvihuonepäästöverot sekä asevarusteluvero, riittävä peruskoulutus kaikille toteutettuna siten,

että universaalien koulutusoikeuden rahoitus nähtäisiin myös osana varallisuuden globaalia uudelleenjakoa, kysynnän universaali sääntely ja ylläpito, mikä edellyttää talouspolitiikan koordinoitua vakiinnuttamista kansallisvaltioiden ja funktionaalisten kansainvälisten organisaatioiden välillä, esim. maailman parlamentin koordinoimana. (Patomäki 2013, 179–180.)

Ratkaisevan tärkeää maailmantalouden yleiselle kehitykselle on luoda tehokasta kysyntää tasolla, joka vastaa aina vain lisääntyvää tuotantokapasiteettia maailmassa, jota leimaa lisääntyvät ekologiset kasvun rajat. Keskeinen keynesiläinen idea on, että melko tasainen varallisuudenjako on suotuisaa kokonaiskysynnän näkökulmasta siksi, että vähemmän varakkaat henkilöt kuluttavat valtaosan tuloistaan. Monissa maissa ja myös maailmanlaajuisesti kasvava eriarvoisuus ryhmien ja luokkien välillä on ongelma. Tästä syystä päämääränä tulee olla nostaa reaali-palkkoja ja muita tuloja etenkin globaalissa etelässä, mikä myös vähentäisi painetta leikata palkkoja globaalissa pohjoisessa, ja laajentaa eteläisiä markkinoita pohjoisille hyödykkeille. Tätä ei voida saada aikaan ilman laajaa poliittista tukea ammattiyhdistysliikkeelle ja työvoiman organisoitumista kaikkialla maailmassa. Sellaisenaan työläisten oikeuksien toteuttaminen sekä järjestelmällinen työntekijöiden organisoituminen voisivat muodostua valtioiden ja kansainvälisten organisaatioiden maailmanlaajuisen talouspolitiikan keskeiseksi päämääräksi. (Patomäki 2013, 180.)

Nykyisin kaikki sääntely pysähtyy kansallisille rajoille muutamista Kansainvälisen järjestelypankin (Bank for International Settlements, BIS) yrityksistä huolimatta. Tarvitsemme kuitenkin kansainvälistä sääntelyä ja verotusta, veroparatiisien lakkauttamista ja rajojen yli tapahtuvaa verotusta, varsinkin finanssitransaktioiden ja valuuttaspekulaatioiden verotusta. Valtioita myös hyödyttäisi lakkauttaa veroparatiisit, sillä tämä yksin tuottaisi vähintään 250 miljardia dollaria ylimääräistä eri maiden budjetteihin eikä enää pystyttäisi sanomaan, ettei ole tarpeeksi rahaa tärkeisiin hankkeisiin, kuten sosiaaliturvaan tai koulutuksen ja terveydenhoitojärjestelmän parantamiseen. (George 2009, 49–50.) Nyt tulisi ilmaista positiivinen visio siitä, mitä voimme tehdä tämän kriisin edessä toteuttaaksemme tiettyjä mielekkäitä uudistuksia sekä tarttua tilaisuuteen valvoa pankkeja ja vaatia kansainvälistä verotusta. Kaikki seisahtuu kansallisille rajoille, vaikka elämme globalisoituneessa maailmassa. Sillä on seurauksia sääntelylle, investoinneille ja kansalaisten kontrollille. Ekologiseen keynesiläisyyteen liittyvä vihreä uusjako on rationaalinen, edullinen ja toteutettavissa. Meillä on jo entuudestaan suurin osa tarvittavasta tietämyksestä, teknologiasta ja taidoista. Osa vihreistä teknologioista on nyt kallista, mutta kustannukset laskevat heti, kun ne valmistetaan massatuotantona. (George 2009, 52–53.)

Valuutanvaihtoveron tarkoitus olisi tuoda kaivattua maltillisuutta ja vakautta globaalille finanssi-järjestelmälle synnyttäen samalla tuloja maailmanlaajuisille hankkeille yhteiseksi hyväksi. Omal-

ta osaltaan globaali kasvihuonepäästövero tarjoaisi kannustimen pienentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä sekä vauhdittaa energiatehokkaampien teknologioiden kehitystä ja muiden energialähteiden kehittämistä. Tämän veron on tarkoitus vaikuttaa yritysten investointeihin sekä yksittäisiin kuluttajiin ja hankitut verotulot ylittäisivät reilusti sen, mitä globaalilla valuutanvaihtoverolla saataisiin kerättyä. Paras tapa toteuttaa nämä tai muut globaalit verot on koota samoin ajattelevien yhteenliittymä neuvottelemaan ja toteuttamaan sopimus sekä perustaa kansainvälinen organisaatio järjestelmän toimeenpanemiseksi ensin sopimukseen liittyneiden keskuudessa. (Patomäki 2013, 181.) Monet ovat katsoneet YK:n sopivaksi foorumiksi päättämään globaalin talouden tulevaisuudesta. YK:n kansainvälisen raha- ja finanssijärjestelmän asiantuntijoiden komissio, jota johtaa Nobel-palkinnon saanut entinen Maailmanpankin pääekonomisti Joseph Stiglitz, on vaatinut uutta YK:n alaisuuteen perustettavaa globaalia talousneuvostoa korvaamaan G20:n. Kuten YK:n yleiskokouksen puheenjohtaja totesi, G192 – YK:n koko jäsenkunta – on ainoa elin, jolla on oikeus kehittää todella globaali vastaus globaaliin kriisiin. (Hilary 2009, 226.)

Kansainväliset ilmastoneuvottelut – jotka alkoivat kunnolla vuonna 1990 neuvotteluilla, joiden tuloksena muodostettiin YK:n ilmastomuutoskonventti (UNFCCC) – eivät ole vielä saaneet aikaan toteuttamiskelpoista globaalia ratkaisua. Parasta, mitä tähän mennessä on saatu aikaan, on vuoden 1997 Kioton pöytäkirja, jossa teollistuneet maat sitoutuivat vähentämään hiilidioksidipäästöjään täysin riittämättömällä 5,2 %:lla vuoteen 2012 mennessä. Yhdysvallat tunnetusti perääntyi sopimuksesta ja useimmat sopimuksen allekirjoittaneista maista ei todennäköisesti yllä edes näihin leikkauksiin. Kööpenhaminan ilmastokokous joulukuussa 2009 epäonnistui päivittämään hiilidioksiditavoitteet. (Chivers 2010, 205–206.) Kööpenhaminan konferenssin virallinen tavoite oli valtioiden pyrkimys päästä uuteen sopimukseen maailmanlaajuisista päästöjen leikkauksista vuosina 2012–20. Kioton jälkeen ponnisteluissa on keskitytty saamaan Yhdysvallat suostumaan edes jonkinlaiseen sopimukseen, sillä se on yksin vastuussa 30 %:sta nykyisistä päästöistä. Mutta sopimus, joka suosisi rikkaiden maiden intressejä eikä maailman kansojen todellisia tarpeita, epäonnistuisi kahdessa ratkaisevassa kohdassa. Laajenevat hiilimarkkinat, joita Yhdysvallat ja EU vaativat, rikastuttaisi yksityisyrittäjiä elämän ja elinkeinojen kustannuksella eteläisellä pallonpuoliskolla ja samalla monet eteläiset hallitukset melko varmasti hylkäisivät jokaisen sopimuksen, joka ei ole selkeästi oikeudenmukainen. (Chivers 2010, 207.) Kun ilmastoneuvottelut ovat edenneet Torontosta (1988) Kiotoon (1997) ja Baliin (2007), rikkaiden maiden päästöjen vähennysvelvoitetta on alennettu n. 1 900 miljoonalla tonnilla hiilidioksidia ja hiilikaupan rooli on kasvanut tasaisesti (Chivers 2009, 195). Oikeudenmukaisempi järjestelmä perustuisi sen sijaan henkeä kohden lasketuille päästöille, historialliselle vastuulle päästöistä ja/tai kyvyille maksaa (Chivers 2009, 196).

Metsien suojelu on ratkaisevaa ilmastokatastrofin ehkäisemisessä. Nykyisin metsien hävittäminen on vastuussa n. 20 %:sta globaaleista hiilipäästöistä. Kuitenkin niiden sisällyttäminen kauppasopimukseen tarkoittaisi, että nämä säästöt kumottaisiin lisäpäästöillä toisaalla. Samaan aikaan uudesta Maailmanpankin rahoittamasta tutkimuksesta käy ilmi, että metsistä riippuvaisten alkuperäiskansojen maa- ja metsätalouden tunnistaminen maksaisi vähemmän ja olisi tehokkaampaa kuin hiilimarkkinoiden käyttö. (Chivers 2009, 200.) Kuitenkin on asioita, kuten yritysten saastuttamista rajaava lainsäädäntö sekä kansallisten liikenne- ja energiaverkostojen uudistaminen, joita ihmiset ja yhteisöt eivät voi tehdä yksin, vaan hallitusten tulee toimia aktiivisesti (Chivers 2009, 203). Hiilivero voi osua yhteiskunnan köyhimpiin raskaimmin korkeampien polttoaineiden hintojen vuoksi, ellei sitä suunnitella huolellisesti. Fossiilisia polttoaineita tuottaville tai kuluttaville yrityksille suunnatut verot voivat olla oikeudenmukaisempia, jos niitä samalla estetään siirtämästä veroa muiden maksettavaksi. Brittiläisen Kolumbian viimeaikainen hiilivero sisältää palautuksen köyhimmille perheille. (Chivers 2010, 217.)

Maailmassa tarvitaan joka tapauksessa kansainvälistä yhteistyötä globaalin ilmastokysymyksen ratkaisemiseksi. Onko ratkaisu yksittäisissä huippukokouksissa, UNFCCC:n neuvotteluissa vai kansallisissa ja kansainvälisissä liikkeissä? Danny Chivers ehdottaa, että luotaisiin tilaa olemassa olevien neuvottelujen puitteissa vaihtoehtoisille, oikeudenmukaisemmille järjestelmille ja ajatuksille. Nykyisin päästökauppa, yksityinen rahoitus sekä markkinoihin perustuvat järjestelmät nähdään ainoina keinoina kasvihuonekaasujen vähentämiseksi ja ne syrjäyttävät kaiken muun keskustelusta. Globaali ilmastopöytäkirja ei tule olemaan patenttiratkaisu, mutta sen tulee olla askel kohti – pikemmin kuin poispäin – oikeudenmukaisuutta ilmastoasioissa. (Chivers 2009, 207–208.) Danny Chiversin mielestä paras vaihtoehto ilmastomuutoksen ratkaisun edistämiseksi on sen sijaan, että odoteltaisiin ilmastokokouksissa päästävän jonkinlaisiin tavoitteisiin, ihmiset itse muodostaisivat ruohonjuuritason Kansojen sopimuksen (People's Treaty). Tämä kansojen pöytäkirja olisi globaali sopimus, joka perustuisi ilmastotieteen lisäksi myös sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. (Chivers 2010, 220–222.)

Tietty osa globaaleista verotuloista tulee käyttää maailmanlaajuisen, yleisen peruskoulutusjärjestelmän rahoittamiseen. Tämänkaltaisen hyvin toimiva järjestelmä, jonka vaikuttimena olisi kansainvälinen solidaarisuus, on keino samanaikaisesti edistää kasvua ja rauhanomaista politiikkaa tulevaisuudessa. Koulutus on teollisen kehityksen olennainen ehto ja erityisesti tyttöjen koulutus auttaa kaikkia maailman maita ja alueita nopean demografisen muutoksen läpi ja saamaan väestönkasvu – joka on iso ekologinen ongelma – päättymään mahdollisimman pian. (Patomäki 2013, 182.) 1990–2000-luvuilla kirjoitetussa Suuri historia -teoksessaan David Christian korostaa diplomaattien ja ympäristönsuojelijoiden menestystä joidenkin ympäristötrendien kääntämi-

sessä. Monet uhanalaiset lajit on pelastettu sukupuuttoon kuolemiselta yhteisin hankkein. Ilman-
saasteet ovat Euroopassa selvästi vähentyneet kansainvälisten sopimusten ansiosta. Vuoden 1989
Montrealin pöytäkirja otsonikerrosta heikentävistä aineista on ollut suhteellisen menestyksenkäs.
Nämä saavutukset voidaan myös nähdä ensimmäisinä askeleina kohti toimivampaa maailmanlaa-
juista yhteisöä. (Patomäki 2013, 189–190.)

Muokkaamalla olosuhteita taloudelliselle kasvulle ja sen kestävyydelle, uudet yhteiset instituuti-
ot vähentäisivät sosiaalisen antagonismin määrää, ja samaan aikaan loisivat edellytyksiä ratkaista
teollisen yhteiskunnan ongelmia. Globaali keynesiläinen uusjako olisi myös suuri harppaus kohti
maailmaa, jonka ymmärrys riittävästi heijastaa yhteenkietoutuneen maailmantalouden todelli-
suutta. Globaali demokratia edellyttää, että riittävän suuri osa toimijoista ajattelee sekä toimii
kosmopoliittisesti. Yhteenkietoutunut maailma vaatii taitoa ymmärtää dynaamisia ja historialli-
sesti kehittyneitä kokonaisuuksia, joissa olemme itse osallisina. Tätä voidaan kutsua *holoreflek-
siiviseksi* ymmärrykseksi. Termi viittaa kykyyn nähdä asiat, kuten itsemme sekä päivittäisen
elämämme, osana maailmanlaajuista kehitystä ja sosiaalisia rakenteita. Holorefleksiivisyyden
leviäminen tuo mukanaan maailmantalouden politisoitumisen lisäksi uusien hallitsemistapojen
kehittämisen. Toisenlainen globalisaatio on mahdollista. (Patomäki 2013, 191–192.)

7 LOPUKSI

Hyvinvointivaltio on toiminut tähän asti melko hyvin vähentämällä epävarmuutta ja köyhyyttä.
Sillä on ollut positiivisia vaikutuksia kasvuun. (Pestieau 2006, 149.) Mutta nykyään sosiaalitur-
valla on monia haasteita, joita ei ollut olemassa sen syntyessä, kuten ikääntyvä väestö, muuttuvat
perherakenteet, kehittyvät työmarkkinat ja lisääntyvä yksilöllisyys. Muutokset huomioiden on
epävarmaa, pystyykö se jatkamaan perinteisiä vakuutuksen ja tuen tavoitteitaan. (Pestieau 2006,
101.) Libertarianistit uskovat erittäin rajoitettuun valtioon eivätkä halua yhtään lisätä sen talou-
dellista roolia ja ovat erittäin skeptisiä valtioiden kyvystä parantaa yhteiskunnan hyvinvointia
(Rosen & Gayer 2008, 4). Kuitenkin talouden ydin riippuu voimakkaasti valtiosektorista. Infor-
maatioteknologiaan perustunut viimeisin talouden nousukausi oli lähtöisin tietokoneista ja inter-
netistä, jotka olivat lähes kokonaan valtion järjestelmän piirissä n. 30 vuotta ennen kuin ne luo-
vutettiin yksityisyrityksille voitontekoa varten. Valtiosektori on innovatiivinen ja dynaaminen,
mikä pitää paikkansa yleisesti sekä elektroniikasta lääkkeisiin että uusiin biologiaan pohjautuviin
teollisuudenaloihin. (Chomsky 2009, 36.) Yksi suurimmista uhista Yhdysvaltain taloudelle on

terveydenhoitojärjestelmän kustannusten kasvu. Henkeä kohti lasketut kustannukset ovat kaksi kertaa suuremmat kuin muissa teollisuusmaissa, vaikka tulokset ovat huonoimmasta päästä. Suurin ero muihin järjestelmiin verrattuna on voimakas yksityistäminen, mikä on johtanut valtavaan hallinnollisiin kustannuksiin, byrokratiaan, valvontakustannuksiin jne. (Chomsky 2009, 41.)

Sini Laitinen-Kuikan (2012, 257–259) mukaan monessa maassa on vähennetty julkisen sektorin roolia eläketurvan tarjoamisessa ja kallistuttu tekemään yksityiset järjestelyt houkuttelevammiksi. Linjaukset sosiaalipolitiikan tulevaisuudesta kuulostavat huolestuttavilta, sillä esim. yhä enemmän kannatetaan yksilötason varautumista eläkeajan toimeentulon turvaamiseen. Sosiaalipolitiikka myös eriarvoistuu kansainvälisesti eikä valtioihin tunnuta enää luotettavan riittävän lakisääteisen sosiaaliturvan takaamiseksi kansalaisille jatkossa. Yksityistäminen on erittäin huolestuttavaa sosiaalivakuutuksessa, sillä ihmisten tulevaisuuden toimeentulon tulisi olla kaikille taattu eikä määräytyä satunnaisesti markkinoilla. Paras sääntelyn väline mailla on valtio. Voi olla, että todella pitkällä aikavälillä sekin tulee tarpeettomaksi, mutta nykyään valtion hallinta ja markkinoiden toimintaan puuttuminen ovat ainoita keinoja toivottavan demokratian ja tasa-arvon saavuttamiseksi. Valtion tulee toimia aktiivisesti ja tarjota kansalaisilleen sosiaaliturvaa, tasata tulo- ja varallisuuseroja (varsinkin ääripäistä) ja luoda työpaikkoja. Suomessa ollaan huolissaan hyvinvointivaltion tulevaisuudesta. Etuuksia karsitaan talouden huonoon tilaan vedoten, vaikkei ole näyttöä, että sosiaalivakuutuksen karsiminen auttaisi heikossa taloustilanteessa. Päinvastoin, juuri valtion investointien ja kattavan sosiaalivakuutusjärjestelmän avulla talous on aina saatu kasvuun eikä yleiselle kurjistamispolitiikalle ole syytä tai perusteluja. Työttömyys on hyvinvointivaltion pahin uhka. Tällä hetkellä työttömyysluvut ovat edelleen huolestuttavan korkeat Euroopassa, mikä on haaste sen perinteisesti melko laajoille hyvinvointivaltioille.

Mielipidemittauksissa on todettu sosiaalivakuutuksen ja muiden siihen liittyvien instituutioiden synnyttävän ja ylläpitävän luottamusta sekä sosiaalista pääomaa. Kaikkein suurin kannatus on universaaleilla järjestelmillä, kun taas tarveharkintaisiin etuuksiin suhtaudutaan epäilevämmiin. Rothsteinin ja Kumlinin (2004) Ruotsissa tekemien empiiristen tutkimusten mukaan universaali sosiaaliturva synnyttää enemmän luottamusta toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan kuin tulo- ja tarveharkintainen sosiaaliturva. Monet empiiriset tutkimukset ovat lisäksi osoittaneet, että luottamuksella toisiin ihmisiin sekä yhteiskuntaan on vahva yhteys sen taloudelliseen, sosiaaliseen ja terveydelliseen menestykseen. (Hagfors, Kajanoja & Kangas 2004, 303 & 305.) Pohjoismaiseen hyvinvointivaltioon olennaisesti liittyvä sosiaalivakuutusjärjestelmän universaalisuus on tärkeä piirre eriarvoisuuden vähentämisessä, sillä sosiaalivakuutus toimii koko kansalle kuuluvana turvaverkkona elämän eri vaiheisiin liittyvien riskien varalta, ei pelkästään köyhien ”almuapuna”, kuten angloamerikkalaisissa maissa, suurentaen yhteiskunnan eriarvoisuutta entisestään ja leima-

ten eri kansanosia. Tämän takia pohjoismaisen hyvinvointivaltion ylläpitämisen kannalta tulevaisuudessa on erittäin tärkeää, että se myös pysyy tämänkaltaisena koko kansan järjestelmänä eikä siirrytä esim. angloamerikkalaisen mallin suuntaan, jossa sosiaalivakuutus on selvästi tarkoitettu vain köyhille ja hyvätuloiset hankkivat toisen ja kolmannen pilarin turvaa, joka on hyvin ansiosidonnaista, mikä taas luo omat riskinsä, ja eriarvoistaa ihmiset työnantajan ja tulojen mukaan.

Eurooppa menestyy paremmin köyhyysmittareilla, kuten dekommodifikaatio, köyhimpien reaalitytulot, eriarvoisuus ja naisten työllisyys. Se pärjää hyvin myös verrattuna Yhdysvaltain liberaaliin hyvinvointijärjestelmään köyhyyden ja eriarvoisuuden suhteen. Viimeaikainen tutkimus osoittaa, että köyhät Yhdysvalloissa ovat syvemmin ja useammin köyhiä sekä pysyvät köyhinä pidempään. Viimeisin tulos on erityisen tärkeä: kun on kerran köyhä, niin ihmisillä on vähemmän mahdollisuuksia Yhdysvalloissa nousta köyhyydestä. Eräs kommentoija toteaa: “Mitä ikinä haluammekaan hyvinvointijärjestelmiltä, oli se tulojen vakautta, tulotasa-arvoa, vähäistä köyhyyttä tai korkeaa taloudellista hyvinvointia, sosiaalidemokraattinen hyvinvointivaltiojärjestelmä vaikuttaa parhaalta tarjolla olevista. Sitä vastoin liberaali hyvinvointijärjestelmä on yksiselitteisesti huonoin mahdollinen.” (Gough 2003, 31.) Tässä tutkielmassa esiteltujen tutkimustulosten mukaan Esping-Andersenin vuonna 1990 esittelemien hyvinvointimallien jaolle kolmeen ryhmään ei nykyään enää ole havaittavissa yhtä paljon perusteita. Angloamerikkalaiset ja Keski-Euroopan maat eivät eroa paljoa toisistaan useimpien tarkasteltujen muuttujien suhteen. Sen sijaan Pohjoismaat erottuvat yhä selkeämmin omana erillisenä ryhmänään.

Melkein kaikki teollistuneet maat hyväksyvät jonkinlaiset sosiaaliset oikeudet turvaamaan yleisiltä yhteiskunnallisilta riskeiltä. Hyvin kehittyneessä tapauksessa sosiaalinen palkka maksettaisiin kansalaisille syystä riippumatta. (Esping-Andersen 1990, 47.) Perustulo on ollut esillä julkisessa keskustelussa 1980-luvulta asti ratkaisuvaihtoehtona nykyisen perusturvan ongelmiin. Vastikkeettomana ja verottomana, säännöllisesti maksettavana etuutena se olisi tehokas vastaus sosiaaliturvajärjestelmän ongelmiin. Koska perustulo olisi riippumaton saajan muista tuloista, vähentäisi se syyperustaiseen sosiaaliturvaan liittyvää byrokratiaa ja varmistaisi myös, ettei välinputoajaryhmiä pääsisi syntymään, kuten nykyisessä järjestelmässä. Se hyödyttäisi etenkin pienituloisia, osa-aikatyössä käyviä, itsensä työllistäjiä ja pienyrittäjiä. (Perkiö & Suopanki 2012, 5–6.) Usein vaatimukset siitä liitetään haluun yhdenmukaistaa sosiaaliturva ja verotulojärjestelmä. Sen saisivat kaikki kansalaiset eikä edellytettäisi aiemmin suoritettuja maksuja. (Tuomala 2012, 237.) Perustulojärjestelmässä jokainen kansalainen saisi muista tuloista riippumatonta perustuloa, joka korvaisi myös kaikki nykyiset sosiaali-edut muiden tulojen ollessa veronalaisia (Tuomala 2009, 245). Täysimittaista perustuloa ei ole ollut käytössä, vaikka erilaisia kokeiluja on tehty mm. Intiassa ja Brasiliassa. Esim. Namibiassa perustulo lisäsi kyläläisten taloudellista toimeliaisuutta,

sosiaalista aktiivisuutta ja lasten koulunkäyntiä sekä vähensi aliravitsemusta ja rikoksia. (Perkiö & Suopanki 2012, 7–8.) Intiassa yhteistyö lisääntyi ja alkoholinkäyttö väheni (Kukkala 2012).

Yhdessäkään maassa ei ole sekä korkeaa inhimillisen että ekosysteemin hyvinvoinnin tasoa, koska siihen ei ole helppo päästä eikä siihen ole sitouduttu. Jotta maat voisivat saavuttaa toivotavat, oikeudenmukaiset ja kestävät elintavat, tarvitaan sitoutumista inhimilliseen ja ekosysteemin hyvinvointiin kansallisena tavoitteena, säännöllisiä hyvinvointiarviointeja rakentamaan kannatusta tavoitteille, analysoimaan saavutuksia ja seuraamaan etenemistä, kansallista tiedottamista inhimillisestä ja ekosysteemin hyvinvoinnista sekä hyvinvoinnin kaikkien osa-alueiden kattamisesta. (Prescott-Allen 2001, 144.) Suuren inhimillisen hyvinvoinnin vajeen ja korkean tai äärimmäisen kaksoisvajeen maat tulevat tarvitsemaan paljon apua, mm. tariffien poistoa kestävästi tuotetuilta hyödykkeiltä, velkahelpotuksia ja lisää avustusta sosiaalisessa ja taloudellisessa kehityksessä ja ympäristön suojelussa (Prescott-Allen 2001, 147). Teollisuusmaissa tavoitteeksi tulisi asettaa päästöjen vähentäminen ja kehitysmaissa inhimillisen kehityksen parantaminen. YK ei välttämättä ole instituutiona täydellinen (esim. byrokratia), mutta se on paras foorumi, jossa käsitellä näitä kansainvälisen sääntelyn asioita, ja siellä niitä tulisikin käsitellä. Tarvitsemme kansainvälistä sääntelyä, ympäristö- ja finanssiveroja. Ihmisten lisäksi tulee huolehtia ympäristöstä ja luonnosta ennennäkemättömällä tavalla teollistumisen historiassa. Missään päin maailmaa ekosysteemi ei voi hyvin. Muutamissa kehitysmaissa (luultavasti heikon teollistumisasteen vuoksi) se voi vielä suhteellisen hyvin. Prescott-Allenin (2001) esittämistä tiedoista ilmenee selvästi, että maailmanlaajuiselle ympäristön saastuttamisen vähentämiselle on huutava tarve. Tämä voitaisiin toteuttaa juuri esim. verotuksen avulla (ympäristövero). Paljon on tehtävissä ja paljon tulee tehdä, jos haluamme maapallolla elämän jatkuvan edes jokseenkin siedettävällä tasolla tulevaisuudessa, jopa lähitulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Airio, I. (2012): Sairausvakuutus. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.
- Allardt, E. (1999): Kansalaisdemokratia ja hyvinvointivaltio globalisaation kourissa. Teoksessa Kosonen P. & Simpura J. (toim.): *Sosiaalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland.
- Barr, N. (2001): *The Welfare State as Piggy Bank*. New York: Oxford University Press.
- Barr, N. (2004): *Economics of the Welfare State*. (4th ed.). New York: Oxford University Press.
- Barr, N. (2012): *Economics of the Welfare State*. (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Chivers, D. (2009): Climate Choices. Teoksessa Ransom, D. & Baird, V. (toim.): *People First Economics*. Oxford: New Internationalist Publications.
- Chivers D. (2010): Just or Bust. Teoksessa Ransom, D. & Baird, V. (toim.): *People First Economics*. (2nd ed.). Oxford: New Internationalist Publications.
- Chomsky, N. (2009): Not As It Seems. Teoksessa Ransom, D. & Baird, V. (toim.): *People First Economics*. Oxford: New Internationalist Publications.
- Deacon, B., Koivusalo, M. & Stubbs, P. (1998): *Aspects of Global Social Policy Analysis*. Saarijärvi: Gummerus Printing.
- Deacon, B., Ollila, E., Koivusalo, M. & Stubbs, P. (2003): *Global Social Governance*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Eläketurvakeskus, ETK (2014a): *Eläke-etuudet*. <http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4ke-etuudet/239/el%C3%A4ke-etuudet>. Luettu: 3.3.2014.
- Eläketurvakeskus, ETK (2014b): *Suomen eläketurva*. <http://www.etk.fi/fi/service/suomi/233/suomi>. Luettu: 3.3.2014.
- Eläketurvakeskus, ETK (2014c): *Työntekijän kuollessa. Eläke osana sosiaaliturvaa*. http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4ke_osana_sosiaaliturvaa/234/el%C3%A4ke_osana_sosiaaliturvaa. Luettu: 3.3.2014.
- Esping-Andersen, G. (1990): *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Gamble, A. (2013): Economic Libertarianism. Teoksessa Freedon M., Sargent L. T. & Stears M. (toim.): *The Oxford Handbook of Political Ideologies*. Oxford: Oxford University Press.

George, S. (2009): No More of the Same. Teoksessa Ransom, D. & Baird, V. (toim.): *People First Economics*. Oxford: New Internationalist Publications.

George V. & Wilding P. (1985): *Ideology and Social Welfare*. London: Routledge & Kegan Paul.

Gough, I. (2003): Welfare Regimes in East Asia and Europe Compared. Teoksessa Marshall, K. & Butzbach, O. (toim.): *New Social Policy Agendas for Europe and Asia*. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.

Hagfors, R., Kajanoja, J. & Kangas, O. (2004): Sosiaalivakuutuksen laajuudesta, taloudesta ja oikeutuksesta. Teoksessa Hellsten K. & Helne, T. (toim.): *Vakuuttava sosiaalivakuutus?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Havakka, P. (2011): Sosiaalivakuutus osana sosiaaliturvaa. *Sosiaalivakuutuksen perusteet*. Tampereen yliopisto. Luentomoniste 7.9.2011.

Havakka, P. (2012): Lakisääteinen tapaturmavakuutus. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.

Havakka, P. (2012): Työntekijäin ryhmähenkivakuutus. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.

Hellsten, T. (2004): Kolmannen aallon sosiaaliturva ja Euroopan sosiaalinen malli? Teoksessa Hellsten K. & Helne, T. (toim.): *Vakuuttava sosiaalivakuutus?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Hilary, J. (2009): Now, a Real Chance to Tackle Global Poverty. Teoksessa Ransom, D. & Baird, V. (toim.): *People First Economics*. Oxford: New Internationalist Publications Ltd.

ILO: (2014): Trade Union Membership Statistics. UNIONS2014: Trade Union Membership Statistics 2014 [XLS]. http://laborsta.ilo.org/xls_data_E.html. Luettu: 25.9.2014.

Jackson, B. (2013): Social Democracy. Teoksessa Freedon M., Sargent L. T. & Stears M. (toim.): *The Oxford Handbook of Political Ideologies*. Oxford: Oxford University Press.

Järvinen, R. (2004): Yksityisvakuutus sosiaalivakuutuksen täydentäjänä. Teoksessa Hellsten K. & Helne, T. (toim.): *Vakuuttava sosiaalivakuutus?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Kangas, O. & Niemelä, M. (2012): Riskit, vakuutus ja sosiaalivakuutus. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.

Kari, M. (2011): *Sosiaaliturvajärjestelmät eri maissa*. (6. painos). Jyväskylä: Bookwell Oy.

Kela (2014a): http://www.kela.fi/kotihoidon-tuki_maara. Luettu: 25.9.2014.

Kela (2014b): http://www.kela.fi/lapsilisa_maara. Luettu: 25.9.2014.

Kela (2014c): http://www.kela.fi/peruspaivaraha_maara. Luettu: 25.9.2014.

Kiander, J. & Lönnqvist H. (2002): *Hyvinvointivaltio ja talouskasvu*. Vantaa: WSOY.

Koivula, U-M., Lehtimäki, H., Aukee, R., Jokinen, A. & Juhila, K. (1994): *Monimuotoinen sosiaalipolitiikka*. Juva: WSOY.

Korpiluoma R., Alaluusua, A., Heinonen, R., Kaarre, S., Kekäläinen, J., Kouvonen, K., Lilius, S., Mustonen, P., Perälehto-Virkkala, A., Takanen, M. & Tuomikoski, J. (2006): *Työeläke*. Sulkava: Finnreklama Oy.

Kukkala, E. (2014): *Kehitysmaat näyttävät, että perustulo toimii*. <http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/3109319/kehitysmaat-nayttavat-etta-perustulo-toimii>. Kansan Uutiset Verkkolehti. Luettu: 27.1.2014.

Laitinen, S., Lundqvist, B., Salminen, K. & Vanamo, J. (1997): Vastakkaisia kehityssuuntia. Teoksessa Varoma P. (toim.): *Eläkepolitiikka 2000-luvulle*. Juva: WSOY.

Laitinen-Kuikka, S. (2012): Sosiaalivakuutuksen kansainväliset haasteet. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.

Lämsä, S., Pitkänen, P., Pukkila, T., Puro, K., Tuomisto, P., Wuolijoki, J. & Nokelainen, E. (1997): Eläkejärjestelmän kokonaisuus ja sen tulevaisuus. Teoksessa Varoma P. (toim.): *Eläkepolitiikka 2000-luvulle*. Juva: WSOY.

Niemelä, H. (2004): Suomen sairausvakuutusjärjestelmän synty. Teoksessa Hellsten K. & Helne, T. (toim.): *Vakuuttava sosiaalivakuutus?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Nummenmaa, L. (2006): *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. (1.–2. painos). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

OECD (2009): All conventional victimisation. *Society at a Glance: Social Indicators*. CO3_E: CO2.2. <http://statlinks.oecdcode.org/812009011P1G047.XLS>. Luettu: 13.2.2014.

OECD (2010): Child poverty rates. *Income Distribution and Poverty*. <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=48093>. Luettu: 13.2.2014.

OECD (2011): Proportion of seats held by women in national parliaments, 1997-2011. *Gender data portal. Indicators of gender equality in employment*. www.oecd.org/gender/data/CXT4.xls. Luettu: 13.2.2014.

OECD (2011): Gini coefficient, late-2000s. *Society at a Glance 2011: OECD Social Indicators. Data-EQ1*. <http://statlinks.oecdcode.org/812011041P1G024.XLS>. Luettu: 13.2.2014.

OECD (2013): Public expenditure on active labour market policies. *Employment and Labour Markets: Key Tables from OECD, No. 9*. http://www.oecd-ilibrary.org/employment/public-expenditure-on-active-labour-market-policies_20752342-table9. Luettu: 13.2.2014.

OECD (2013): Contribution of renewables to energy supply. *OECD Factbook 2013*. http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-factbook-2013/contribution-of-renewables-to-energy-supply-as-a-percentage-of-total-primary-energy-supply-2011_factbook-2013-graph118-en. Luettu: 13.2.2014.

OECD (2014): Employment/population ratio by sex, 25-54 years old, 1990-2012; Women 2011. *OECD Gender data portal. Indicators of gender equality in employment. EMP2_2554*. www.oecd.org/gender/data/EMP_All.xls. Luettu: 13.2.2014.

OECD (2014): Trade Union Density. *OECD Labour Force Statistics*. http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=UN_DEN. Luettu: 16.5.2014.

Patomäki, H. (2013): *The Great Eurozone Disaster*. London and New York: Zed Books.

Pentikäinen, T. (1997): Muistelua ja kommentteja työeläkejärjestelmästä. Teoksessa Varoma P. (toim.): *Eläkepolitiikka 2000-luvulle*. Juva: WSOY.

Perkiö, J. & Suopanki, K. (2012): Perustulon aika on nyt! Teoksessa Perkiö, J. & Suopanki, K. (toim.): *Perustulon aika*. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Pestieau, P. (2006): *The Welfare State in the European Union*. New York: Oxford University Press.

Prescott-Allen, R. (2001): *The Wellbeing of Nations*. Washington, DC: Island Press.

Rantala J. & Pentikäinen, T. (2009): *Vakuutusoppi*. (11. uudistettu painos). [Helsinki]: FINVA.

Raunio, K. (2003): *Sosiaalipolitiikan lähtökohdat*. (5. painos). Tampere: GAUDEAMUS.

Raunio, T. & Saari J. (2013): *Euroopan paras maa?* Kuopio: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Rosen, H. S. & Gayer, T. (2008): *Public Finance*. (8th ed.). New York: McGraw-Hill/Irwin.

Sosiaali- ja terveysministeriö, STM (2014): http://www.stm.fi/vakuutusasiat/lakisaateinen_vakuutus/tapaturmavakuutus. Luettu: 4.3.2014.

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto, TVL (2014): <http://www.tvl.fi/fi/Lakisaateinen-tapaturmavakuutusjarjestelma/>. Luettu: 4.3.2014.

Tuomala, M. (2004): Miksi sosiaalivakuutusta tarvitaan? Teoksessa Hellsten K. & Helne, T. (toim.): *Vakuuttava sosiaalivakuutus?* Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Tuomala, M. (2009): *Julkistalous*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Tuomala, M. (2012): Sosiaalivakuutus ja uudelleenjako. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.

Tuomioja, E. (1999): Hyvinvointivaltio ja globalisaation hallinta. Teoksessa Kosonen P. & Simppu J. (toim.): *Sosiaalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland.

Työntekijäin ryhmähenkivakuutus, TRHV (2013): <http://www.trhv.fi/fi/korvaussummat/>. Luettu: 25.9.2014.

Työntekijäin ryhmähenkivakuutus, TRHV (2014): <http://www.trhv.fi/fi/vakuutuskuvaus/>. Luettu: 4.3.2014.

Uusitalo, H. (2012): Eläkevakuutus. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.

Vaittinen R. & Vanne R. (2012): Sosiaalivakuutus elinkaarella. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.

Ylikännö, M. (2012): Työttömyysvakuutus. Teoksessa Havakka, P., Niemelä M. & Uusitalo H. (toim.): *Sosiaalivakuutus*. [Helsinki]: FINVA.

LIITTEET

Liite 1. Muuttujaluettelo

1. Inhimillinen hyvinvointi-indeksi (Human Wellbeing Index HWI), 2001
2. Gini-kerroin (kotitalouksien käytettävissä olevat tulot), 2010
3. Tavanomaisia rikollisuuden muotoja viimeisimmän vuoden kuluessa kokeneiden prosentuaalinen osuus väestöstä, 2004–05
4. Ammattiliittoon kuuluvien prosentuaalinen osuus kaikista palkkatyöntekijöistä, viimeisin ILO:n tilastoissa oleva vuosi 2012 (Itävalta ja Alankomaat 2008, Islanti 2002, Belgia 2000, Saksa 1998 ja Ranska 1994; viimeisin OECD:n tilastoissa oleva vuosi Italia 2011 ja Luxemburg 2008)
5. Naisten osuus parlamentissa, 2011
6. Lasten köyhyysaste prosentteina 2000-luvun lopussa (köyhyyskynnys asetettu 50 %:iin koko väestön mediaanituloista, lapsi määritellään alle 18-vuotiaaksi)
7. Naisten työllisyysaste prosentteina työikäisestä naisväestöstä (25–54-vuotiaat), 2011
8. Julkiset menot aktiiviseen työvoimapolitiikkaan prosenttia BKT:stä, 2011 (puuttuvat havainnot: Iso-Britannia, Islanti ja Norja)
9. Ekosysteemin hyvinvointi-indeksi (Environmental Wellbeing Index EWI), 2001
10. Uusiutuvan energian prosentuaalinen osuus kokonaisenergiantuotannosta, 2011

Liite 2. Kruskal-Wallis -testi kaikista maaryhmistä

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of HWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,009	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of GiniCoeff2010 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,001	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of ExpDiffCrime2004-05 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,162	Retain the null hypothesis.
4	The distribution of TradeUnionDensity is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,002	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of PropSeatWParl2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,009	Reject the null hypothesis.
6	The distribution of PovChild% late2000 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,001	Reject the null hypothesis.
7	The distribution of Emp/pop25-54W2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,013	Reject the null hypothesis.
8	The distribution of PE.ALMP% GDP2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,008	Reject the null hypothesis.
9	The distribution of EWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,036	Reject the null hypothesis.
10	The distribution of ContRenEnerSup2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Kruskal-Wallis Test	,037	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

Liite 3. Mann-Whitney U -testi maaryhmistä 1 ja 3

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of HWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,008 ¹	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of GiniCoeff2010 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,008 ¹	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of ExpDiffCrime2004-05 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,310 ¹	Retain the null hypothesis.
4	The distribution of TradeUnionDensity is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,008 ¹	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of PropSeatWParl2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,008 ¹	Reject the null hypothesis.
6	The distribution of PovChild% late2000 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,008 ¹	Reject the null hypothesis.
7	The distribution of Emp/pop25-54W2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,008 ¹	Reject the null hypothesis.
8	The distribution of PE.ALMP% GDP2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,057 ¹	Retain the null hypothesis.
9	The distribution of EWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,056 ¹	Retain the null hypothesis.
10	The distribution of ContRenEnerSup2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,095 ¹	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

¹Exact significance is displayed for this test.

Liite 4. Mann-Whitney U -testi maaryhmistä 2 ja 3

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of HWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,011 ¹	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of GiniCoeff2010 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,006 ¹	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of ExpDiffCrime2004-05 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,222 ¹	Retain the null hypothesis.
4	The distribution of TradeUnionDensity is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,002 ¹	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of PropSeatWParl2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,006 ¹	Reject the null hypothesis.
6	The distribution of PovChild% late2000 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,002 ¹	Reject the null hypothesis.
7	The distribution of Emp/pop25-54W2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,030 ¹	Reject the null hypothesis.
8	The distribution of PE.ALMP% GDP2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,133 ¹	Retain the null hypothesis.
9	The distribution of EWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,019 ¹	Reject the null hypothesis.
10	The distribution of ContRenEnerSup2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,006 ¹	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

¹Exact significance is displayed for this test.

Liite 5. Mann-Whitney U -testi maaryhmistä 1 ja 2

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of HWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,222 ¹	Retain the null hypothesis.
2	The distribution of GiniCoeff2010 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,003 ¹	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of ExpDiffCrime2004-05 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,127 ¹	Retain the null hypothesis.
4	The distribution of TradeUnionDensity is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,065 ¹	Retain the null hypothesis.
5	The distribution of PropSeatWParl2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,524 ¹	Retain the null hypothesis.
6	The distribution of PovChild% late2000 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,019 ¹	Reject the null hypothesis.
7	The distribution of Emp/pop25-54W2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,222 ¹	Retain the null hypothesis.
8	The distribution of PE.ALMP% GDP2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,004 ¹	Reject the null hypothesis.
9	The distribution of EWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,435 ¹	Retain the null hypothesis.
10	The distribution of ContRenEnerSup2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	1,000 ¹	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

¹Exact significance is displayed for this test.

Liite 6. Mann-Whitney U -testi maaryhmistä 1 ja 2 verrattuna maaryhmään 3

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of HWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,002 ¹	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of GiniCoeff2010 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,001 ¹	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of ExpDiffCrime2004-05 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,775 ¹	Retain the null hypothesis.
4	The distribution of TradeUnionDensity is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000 ¹	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of PropSeatWParl2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,001 ¹	Reject the null hypothesis.
6	The distribution of PovChild% late2000 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000 ¹	Reject the null hypothesis.
7	The distribution of Emp/pop25-54W2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,004 ¹	Reject the null hypothesis.
8	The distribution of PE.ALMP% GDP2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,048 ¹	Reject the null hypothesis.
9	The distribution of EWI is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,010 ¹	Reject the null hypothesis.
10	The distribution of ContRenEnerSup2011 is the same across categories of Maaryhmät.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,007 ¹	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

¹Exact significance is displayed for this test.

Liite 7. Korrelaatiomatriisi

Correlations

		HWI	GiniCoeff2010	TradeUnion-Density
HWI	Pearson Correlation	1	-,802**	,692**
	Sig. (2-tailed)		,000	,001
	N	18	18	18
GiniCoeff2010	Pearson Correlation	-,802**	1	-,794**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000
	N	18	18	18
TradeUnionDensity	Pearson Correlation	,692**	-,794**	1
	Sig. (2-tailed)	,001	,000	
	N	18	18	18
PropSeatWParl2011	Pearson Correlation	,683**	-,739**	,748**
	Sig. (2-tailed)	,002	,000	,000
	N	18	18	18
Emp/pop25-54W2011	Pearson Correlation	,647**	-,602**	,466
	Sig. (2-tailed)	,004	,008	,051
	N	18	18	18
PovChild%late2000	Pearson Correlation	-,743**	,913**	-,719**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,001
	N	18	18	18
PE.ALMP%GDP2011	Pearson Correlation	,638*	-,756**	,766**
	Sig. (2-tailed)	,010	,001	,001
	N	15	15	15

EWI	Pearson Correlation	,328	-,273	,394
	Sig. (2-tailed)	,184	,272	,105
	N	18	18	18
ContRenEnerSup2011	Pearson Correlation	,313	-,482*	,622**
	Sig. (2-tailed)	,206	,043	,006
	N	18	18	18

Correlations

		Prop- SeatWParl2011	Emp/pop25- 54W2011	PovChild%late20 00
HWI	Pearson Correlation	,683**	,647**	-,743**
	Sig. (2-tailed)	,002	,004	,000
	N	18	18	18
GiniCoeff2010	Pearson Correlation	-,739**	-,602**	,913**
	Sig. (2-tailed)	,000	,008	,000
	N	18	18	18
TradeUnionDensity	Pearson Correlation	,748**	,466	-,719**
	Sig. (2-tailed)	,000	,051	,001
	N	18	18	18
PropSeatWParl2011	Pearson Correlation	1	,637**	-,734**
	Sig. (2-tailed)		,004	,001
	N	18	18	18
Emp/pop25-54W2011	Pearson Correlation	,637**	1	-,730**
	Sig. (2-tailed)	,004		,001
	N	18	18	18
PovChild%late2000	Pearson Correlation	-,734**	-,730**	1

	Sig. (2-tailed)	,001	,001	
	N	18	18	18
PE.ALMP%GDP2011	Pearson Correlation	,632 ⁺	,419	-,746 ^{**}
	Sig. (2-tailed)	,012	,120	,001
	N	15	15	15
EWI	Pearson Correlation	,405	,541 ⁺	-,353
	Sig. (2-tailed)	,096	,020	,151
	N	18	18	18
ContRenEnerSup2011	Pearson Correlation	,513 ⁺	,431	-,462
	Sig. (2-tailed)	,029	,074	,054
	N	18	18	18

Correlations

		PE.ALMP%GDP2 011	EWI	ContRenEner- Sup2011
HWI	Pearson Correlation	,638 ⁺	,328	,313
	Sig. (2-tailed)	,010	,184	,206
	N	15	18	18
GiniCoeff2010	Pearson Correlation	-,756 ^{**}	-,273	-,482 ⁺
	Sig. (2-tailed)	,001	,272	,043
	N	15	18	18
TradeUnionDensity	Pearson Correlation	,766 ^{**}	,394	,622 ^{**}
	Sig. (2-tailed)	,001	,105	,006
	N	15	18	18
PropSeatWParl2011	Pearson Correlation	,632 ⁺	,405	,513 ⁺
	Sig. (2-tailed)	,012	,096	,029

	N	15	18	18
Emp/pop25-54W2011	Pearson Correlation	,419	,541*	,431
	Sig. (2-tailed)	,120	,020	,074
	N	15	18	18
PovChild%late2000	Pearson Correlation	-,746**	-,353	-,462
	Sig. (2-tailed)	,001	,151	,054
	N	15	18	18
PE.ALMP%GDP2011	Pearson Correlation	1	-,164	,092
	Sig. (2-tailed)		,559	,745
	N	15	15	15
EWI	Pearson Correlation	-,164	1	,624**
	Sig. (2-tailed)	,559		,006
	N	15	18	18
ContRenEnerSup2011	Pearson Correlation	,092	,624**	1
	Sig. (2-tailed)	,745	,006	
	N	15	18	18

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Liite 8. Regressiomalli 1: Lasten köyhyys

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,743 ^a	,552	,524	2,0350

a. Predictors: (Constant), PovChild%late2000

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	81,740	1	81,740	19,738	,000 ^b
	Residual	66,260	16	4,141		
	Total	148,000	17			

a. Dependent Variable: HWI

b. Predictors: (Constant), PovChild%late2000

Coefficients^a

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	82,730	1,236		66,910	,000
	PovChild%late2000	-,496	,112	-,743	-4,443	,000

a. Dependent Variable: HWI

Liite 9. Regressiomalli 2: Ammattiliittoon kuuluminen

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,692 ^a	,479	,447	2,1948

a. Predictors: (Constant), TradeUnionDensity

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	70,926	1	70,926	14,724	,001 ^b
	Residual	77,074	16	4,817		
	Total	148,000	17			

a. Dependent Variable: HWI

b. Predictors: (Constant), TradeUnionDensity

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	74,278	1,023		72,582	,000
	TradeUnionDensity	,078	,020	,692	3,837	,001

a. Dependent Variable: HWI

Liite 10. Regressiomalli 3: Julkiset menot aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,638 ^a	,408	,362	2,1532

a. Predictors: (Constant), PE.ALMP%GDP2011

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	41,461	1	41,461	8,943	,010 ^b
	Residual	60,272	13	4,636		
	Total	101,733	14			

a. Dependent Variable: HWI

b. Predictors: (Constant), PE.ALMP%GDP2011

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	75,100	,986		76,200	,000
	PE.ALMP%GDP2011	3,027	1,012	,638	2,990	,010

a. Dependent Variable: HWI

Liite 11. Regressiomalli 4: Naisten työssäkäyntiaste

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,647 ^a	,419	,383	2,3178

a. Predictors: (Constant), Emp/pop25-54W2011

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	62,047	1	62,047	11,550	,004 ^b
	Residual	85,953	16	5,372		
	Total	148,000	17			

a. Dependent Variable: HWI

b. Predictors: (Constant), Emp/pop25-54W2011

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	52,232	7,504		6,961	,000
	Emp/pop25-54W2011	,334	,098	,647	3,399	,004

a. Dependent Variable: HWI

Liite 12. Regressiomalli 5: Kierrätettävien osuus energian tuotannosta

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,624 ^a	,390	,351	6,7461

a. Predictors: (Constant), ContRenEnerSup2011

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	464,786	1	464,786	10,213	,006 ^b
	Residual	728,159	16	45,510		
	Total	1192,944	17			

a. Dependent Variable: EWI

b. Predictors: (Constant), ContRenEnerSup2011

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	29,310	2,374		12,345	,000
	ContRenEnerSup2011	,262	,082	,624	3,196	,006

a. Dependent Variable: EWI